

**Korpusavusteinen diskurssintutkimus keskiluokkaan ja
työväenluokkaan liittyvistä diskursseista Helsingin Sanomien
verkkouutisoinnissa**

**Maisterintutkielma
Jenna Hannuniemi
Suomen kieli
Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto
2019**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 Yhteiskuntaluokat ja luokkiin kohdistuva tutkimus	4
2.1.1 Yhteiskuntaluokat Suomessa	9
2.1.2 Yhteiskuntaluokat kielitieteellisen tutkimuksen kohteena	11
2.2 Kriittinen diskurssintutkimus	13
2.2.1 Diskurssi ja diskurssintutkimukset lähtökohdat	13
2.2.2 Kriittinen diskurssintutkimus	15
2.3 Korpuslingvistinen tekstintutkimus	19
2.3.1 Korpuslingvistinen tekstintutkimus metodina	19
2.3.2 Sanojen myötäesiintyminen	21
2.4 Korpusavusteinen kriittinen diskurssintutkimus	24
3 ANALYYSI JA MENETELMÄ	28
3.1 Aineiston kuvaus	28
3.2 Aineiston keruumenetelmät	30
3.3 Tutkimusmenetelmä	31
4 AINEISTON ANALYYSI	33
4.1 Kollokaatioanalyysi	33
4.2 Keskiluokkaan liittyvät diskurssit	37
4.2.1 Luokkadiskurssi	37
4.2.2 Suuri keskiluokka -diskurssi	44
4.2.3 Alueellinen diskurssi	48
4.2.3.1 Aasian keskiluokka	50
4.2.3.2 Amerikkalainen keskiluokka	52
4.2.3.3 Suomalainen keskiluokka	54
4.2.4 Perhediskurssi	55
4.2.5 Henkilödiskurssi	60
4.2.6 Talousdiskurssi	63
4.2.7 Asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi	67

4.2.8	Muut keskiluokkaan liittyvät diskurssit	72
4.2.8.1	Koulutettu keskiluokka -diskurssi	73
4.2.8.2	Keskiluokkaisen elämän diskurssi	75
4.2.8.3	Kulttuuridiskurssi	77
4.3	Työväenluokkaan liittyvät diskurssit	78
4.3.1	Henkilödiskurssi	78
4.3.2	Menneisyyden diskurssi	81
4.3.3	Perhediskurssi	83
4.3.4	Luokkadiskurssi	86
4.3.5	Alueellinen diskurssi	88
4.3.6	Kulttuuridiskurssi	90
4.4	Tulosten yhteenveto ja vertailu	92
5 PÄÄTÄNTÖ		111
5.1	Johtopäätökset	111
5.2	Tutkimusmenetelmän arviointi ja mahdolliset jatkotutkimusideat	112
LÄHTEET		114
LIITTEET		

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty	Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department	Kielten laitos
Tekijä – Author	Jenna Hannuniemi		
Työn nimi – Title	Korpusavusteinen diskurssintutkimus keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyvistä diskursseista Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa		
Oppiaine – Subject	Suomen kieli	Työn laji – Level	Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year	Toukokuu 2019	Sivumäärä – Number of pages	118
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielmassani tarkastelen, millaisia diskursseja keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitetään Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa. Olen kiinnostunut siitä, miten yhteiskuntaluokkia jäsennetään ja millaisia merkityksiä niihin liitetään 2000-luvun Suomessa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: 1) Millaisia diskursseja keskiluokkaan liitetään Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa? 2) Millaisia diskursseja työväenluokkaan liitetään Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa? 3) Millaisia eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitetyissä diskursseissa on?</p> <p>Tutkielmani menetelmänä käytän korpusavusteista kriittistä diskurssianalyysia. Menetelmä yhdistää korpustutkimuksen ja diskurssianalyysin, joita usein on pidetty lähtökohtaisesti sangen erilaisina metodeina. Menetelmän keinoin on mahdollista analysoida yhteiskuntaluokkaan liittyviä diskursseja sekä saada näiden diskurssien yleisyydestä laajaa määrällistä tietoa ja evidenssiä.</p> <p>Tutkimukseni aineistona ovat Helsingin Sanomien verkkosivuilla vuosina 2001–2016 julkaistut tekstit, joissa mainitaan keskiluokka tai työväenluokka. Olen tarkastellut tutkimieni luokkien saamia kollokaatteja eli leksikaalisia myötäesiintymiä AntConc-konkordanssiohjelman avulla ja hahmotellut sitten niiden perusteella luokkiin liittyviä diskursseja. Tilastollisista testeistä käytössäni on ollut MI-testi.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että keskiluokasta kirjoitetaan aineistossa huomattavasti monipuolisemmin kuin työväenluokasta; olen hahmotellut aineistosta yhteensä kymmenen keskiluokkaan liittyvää diskurssia ja kuusi työväenluokkaan liittyvää diskurssia. Työväenluokka liitetään usein menneisyyteen (joko yksilön henkilöhistoriaan tai yhteiskunnan jaettuun menneisyyteen) tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi perinteisesti luokkayhteiskuntana pidetyn Iso-Britannian kontekstiin. Sen sijaan keskiluokkaa käsitellään aineistossa luontevasti osana 2000-luvun yhteiskuntaa. Keskiluokka liitetäänkin muun muassa talouteen, asumiseen, kaupunkilaisuuteen, perhe-elämään ja erilaisiin ihmisryhmiin, minkä lisäksi sitä kuvataan suurena ja vahvana ryhmänä.</p> <p>Tutkimukseni vahvistaa aiemmin todettuja havaintoja siitä, että keskiluokkaisuus on yhteiskunnassa normi ja edustaa hyvää ja ”tavallista” elämää. Vaikka sekä työväen- että keskiluokka ovat molemmat osa samaa luokkajärjestelmää, tutkimukseni osoittaa, että työväenluokan olemassaolo voidaan usein kyseenalaistaa tai jopa kiistää, kun taas keskiluokkaan vastaavaa kieltämistä ei liity.</p>			
Asiasanat – Keywords	diskurssi, keskiluokka, työväenluokka, yhteiskuntaluokat, korpus		
Säilytyspaikka – Depository	Jyväskylän yliopisto		
Muita tietoja – Additional information			

1 JOHDANTO

Maisterintutkielmassani tutkin kahden yhteiskuntaluokkiin liittyvän sanan diskursseja Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa. Tavoitteenani on korpusavusteisen diskurssianalyysin keinoin analysoida, millaisia diskursseja keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitetään analyysin kohteena olevassa aineistossa. Tutkielmani tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia diskursseja työväenluokkaan liitetään Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa?
2. Millaisia diskursseja keskiluokkaan liitetään Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa?
3. Millaisia eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitetyissä diskursseissa on?

Suomessa yhteiskuntaluokat ovat olleet viimeisten vuosikymmenien aikana kaikkiaan sangen epäsuosittu tutkimus- ja keskustelunaihe (ks. esim. Tolonen 2008: 8–9). Erityisesti 1980- ja 1990-luvuilla on ollut tyypillistä väittää, että luokat olivat yhteiskunnastamme kadonneet. Luokkien saatettiin nähdä edustavan historiallista vaihetta, joka oli menettänyt merkityksensä samalla, kun teollisesta yhteiskunnasta oli siirrytty jälkiteolliseen aikakauteen. Uudessa yhteiskuntarakenteessa lähes kaikkien voitiin katsoa edustavan suurta keskiluokkaa. (Kauranen & Lahikainen 2016: 46.)

Vaikka luokkajaon on jo useaan kertaan ehditty ajatella käyneen yhteiskunnassamme vanhentuneeksi, ovat yhteiskuntaluokat alkaneet kuitenkin viime vuosina jälleen herättää yhä kasvavaa kiinnostusta (Erola 2010a: 19–20; Kauranen & Lahikainen 2016: 46). Vuonna 2018 85 prosenttia suomalaisista katsoi kuuluvansa johonkin yhteiskuntaluokkaan (Pitkänen & Westinen 2018: 16–17). Yksinomaan kyvystä nimetä oma luokka-asemansa ei luonnollisesti vielä seuraa, että luokka välttämättä koettaisiin itselle merkitykselliseksi tai läheiseksi. Kuitenkin yhteensä 46 prosenttia suomalaisista piti luokkaa erittäin tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä tekijänä oman identiteettinsä kannalta (Pitkänen & Westinen 2018: 11), mikä ei nähdäkseni anna viitteitä siitä, että luokat olisivat tyystin menettäneet merkityksensä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkimukseni lähtökohtana onkin, että yhteiskuntaluokkia voidaan pitää relevanttina ja yksilön kannalta merkityksellisenä jakona myös 2000-luvun alun yhteiskunnassa. Tämä ei sinneen tarkoita, etteikö luokkia voitaisi (tai pitäisi) tarkastella myös kriittisesti ja

esimerkiksi työelämässä viime vuosikymmeninä tapahtuneet murrokset huomioon ottaen. Yhteiskuntaluokkien käsitteen avulla voidaan kuitenkin yhtä kaikki päästä hyödyllisellä ja kiinnostavalla tavalla käsiksi yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. Myös yksilölle luokat voivat merkitä käyttökelpoista identiteetin jäsentämisen välinettä. Esimerkiksi Kauranen ja Lahikainen (2016: 47) ovat niin ikään todenneet, että luokkia on tällä tavoin mahdollista lähestyä sekä rakenteellisena ilmiönä että toisaalta ihmisten kokemuksiin ja toimintatapoihin vaikuttavana seikkana.

Omassa maisterintutkielmassani olenkin kiinnostunut tarkastelemaan, miten luokkia jäsennetään 2000-luvun Suomessa, jossa suhtautuminen luokkiin on selvästi jossain määrin ristiriitaista. Tarkastelen, miten yhteiskuntaluokkiin viittaavaa sanastoa käytetään 2000-luvun alun suomalaisessa valtamediassa, Helsingin Sanomissa. En niinkään ole kiinnostunut tarkastelemaan yksittäisen median toimituksellisia valintoja, vaan ennemminkin uskon, että Suomen laajalevikkisimmän lehden (ks. Media Audit Finland 2018) julkaisuja tarkastelemalla on osaltaan mahdollista tavoittaa jotain Suomessa käydystä luokkiin liittyvästä julkisesta keskustelusta.

Yleisesti ottaen yhteiskuntaluokkiin kohdistuva tutkimus on ollut ominaista erityisesti sosiologian tutkimusalalle, jossa luokkien käsite on ollut paitsi kiistelty ja monitulkintainen, myös yksi tärkeimmistä (Ruonavaara 2004: 106). Lingvistiikan kentällä luokkia on tutkittu erityisesti sosiolingvistiikan näkökulmasta (miten eri luokkien edustajat käyttävät kieltä) ja toisekseen diskursiivisesta näkökulmasta (millaisia diskursseja luokkiin tai niiden edustajiin liittyy). Jälkimmäistä lähtökohtaa edustavien tutkimuksien määrä on kuitenkin jäänyt kaikkiaan melko vähäiseksi, kuten Block (2015) toteaa. Suomalaisen lingvistiikan kontekstissa yhteiskuntaluokkia ei kuitenkaan juuri ole tutkittu viimeisten vuosikymmenien aikana. Syyinä tähän saattaa olla esimerkiksi se, että luokat on ylipäätään koettu hankalaksi ja kiusalliseksi aiheeksi (ks. esim. Erola 2010a: 19–20).

Tarkastelen yhteiskuntaluokkia korpusavusteisen kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Tutkimusmenetelmä yhdistää lähtökohdiltaan kvantitatiivisen korpuslingvistiikan pääasiassa kvalitatiiviseen diskurssianalyysiin (Jantunen 2018b: 21). Diskurssitutkimuksen peruslähtökohtiin liittyy ajatus siitä, että kielenkäyttö ei ole vain kielellistä vaan myös sosiaalista toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 11). Kielenkäytön kontekstina toimii samanaikaisesti sekä yhteiskunnan muodostama makrotaso että kulloinenkin tekstuaalinen konteksti eli mikrotaso. Nämä kaksi tasoa toimivat yhdessä ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden (Van Dijk 2008: 87), jossa erilaisia ilmiöitä jäsennetään diskurssien eli kohtuullisen vakiintuneiden puhetapojen kautta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26). Vaikka

sekä kriittisellä diskurssianalyysillä että korpuslingvistiikalla on molemmilla pitkät perinteet, on näitä kahta menetelmää alettu yhdistää toisiinsa systemaattisemmin vasta 2000-luvun aikana (Jantunen 2018b: 21).

Diskurssien tarkastelu korpusavusteisesti mahdollistaa sen, että voin käyttää aineistonani kaikkia Helsingin Sanomissa vuosina 2001–2006 julkaistuja tekstejä, joissa mainitaan sanat *keskiluokka* tai *työväenluokka*. Aineiston analysointi tapahtuu tietokoneavusteisesti erityisen korpustyökalun (tässä tapauksessa AntConc-ohjelman) avulla. Esimerkiksi (Baker 2006: 10–14) toteaa, että kun diskurssianalyysissä hyödynnetään korpuslingvistiikkaa, voidaan diskursseista saada sellaista tietoa, joka suppeampia aineistoja tutkittaessa ei välttämättä nousisi esiin. Laajojen korpusaineistojen käyttö diskurssintutkimuksessa on myös sikäli hyödyllistä, että se voi esimerkiksi vähentää tutkijan omien asenteiden ja ennakkokäsitysten vaikutusta analyysin tuloksiin.

Valitsin tutkittavat sanat sillä perusteella, että niiden voi katsoa viittaavan suhteellisen eksplisiittisesti nimenomaan yhteiskuntaluokkiin. Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. *keskiluokka*) antaa *keskiluokalle* kolme mahdollista merkitystä. *Keskiluokka* voi viitata ensinnäkin laatuun, keskitasoisuuteen. Toiseksi sanalla voidaan viitata yhteiskuntaluokkaan ja kolmanneksi koululuokkiin (”koulun ala-, keski- ja yläluokat”). Käytännössä omassa aineistossani *keskiluokalla* kuitenkin viitataan laatuun varsin vähänlaisesti ja koululuokkiin ei käytännössä ollenkaan. *Työväenluokalle* Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. *työväenluokka*) sen sijaan antaa vain luokkaan viittaavan merkityksen: ’työväki yhteiskuntaluokkana; proletariaatti’. Esimerkiksi sana *yläluokka* karsiutui tutkimuskohteista osin sen vuoksi, että se tuotti aineistossa suhteellisen paljon peruskoulumaailmaan liittyviä hakutuloksia. Myös Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. *yläluokka*) määrittelee *yläluokan* sekä koulun yläluokaksi että yhteiskuntaluokaksi.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Yhteiskuntaluokat ja luokkiin kohdistuva tutkimus

Tässä luvussa käsittelemme yhteiskuntaluokan käsitettä, historiaa ja merkitystä nyky-yhteiskunnassa. Käsitteenä yhteiskuntaluokka on monitulkintainen ja kiistelty, mutta samalla esimerkiksi sosiologian alalla yksi tärkeimmistä (Ruonavaara 2004: 106). Jakoa yhteiskuntaluokkiin on pidetty jopa modernin yhteiskunnan kaikkein olennaisimpana jakona (Blom & Melin 2002: 44). Luokkajaon perusteena on usein pidetty taloudellisia tekijöitä, ja yhteiskuntaluokkiin liittykin olennaisesti eriarvoisuus aineellisissa oloissa tai mahdollisuuksissa saavuttaa erilaisia aineellisia palkintoja, joskin luokka vaikuttaa myös esimerkiksi yksilöön kohdistuviin asenteisiin ja tavoitteisiin (Allardt 1983: 32; Kivinen 2002: 141). Usein jako luokkiin on tehty juuri ammatin perusteella; joko nykyisen, aiemman tai muiden perheenjäsenten (Erola 2010a: 22).

Vaikka luokkia ei jaotella ensisijaisesti niihin liittyvien kulttuuristen tekijöiden perusteella, on ammattiin perustuvilla yhteiskuntaluokille kuitenkin syntynyt myös kulttuurisia ominaisuuksia, jotka liittyvät eroihin esimerkiksi resurssien määrässä ja viiteryhmissä. (Erola 2010: 22a.) Samaan luokkaan kuuluvilla ihmisillä on siis samankaltaisia ominaisuuksia, vaikka varsinaista sosiaalista vuorovaikutusta ryhmän jäsenten välillä ei välttämättä tapahtuisikaan (Ruonavaara 2004: 104). Luokkajärjestys on yhteydessä myös muihin yhteiskunnassa toteutuviin järjestämisen tapoihin, kuten rodullistamiseen ja sukupuolittamiseen. Yhdessä tällaiseen erilaisten järjestyksien yhteenkietoutumiseen viitataan intersektionaalisuutena. (Anttila ym. 2016: 14.) Intersektionaalisuuden käsitettä on käytetty erityisesti sukupuolentutkimuksen alalla. Käsitteen käyttö tutkimuksessa juontaa juurensa havaintoon siitä, ettei esimerkiksi pelkkä sukupuoli yksin vaikuta siihen, millaisia epätasa-arvon tai etuoikeuksien muotoja erilaiset ryhmät kokevat – sen sijaan on otettava huomioon muunkinlaiset kategoriat, kuten luokka, mahdollinen vammaisuus, seksuaalisuus ja niin edelleen (Grahn-Wilder 2016: 19, 22). Omassa tutkielmassani en hyödynnä intersektionaalisuutta varsinaisena avainkäsitteenä, vaikka luonnollisesti huomioin analyysia tehdessäni, miten luokkaisuus jäsentyy aineistossa erilaisten kategorioiden – esimerkiksi sukupuolen – tapauksessa.

David Block (2015) esittelee neljä erilaista yhteiskuntaluokkiin liittyvää ulottuvuutta, joita ovat taloudelliset resurssit (esimerkiksi tulot ja omaisuus), sosiaaliset resurssit

(esimerkiksi ammattiasema, koulutus ja sosiaaliset verkostot), käyttäytyminen (kulutustottumukset, ajankäyttö ja niin edelleen) sekä elinolosuhteet (esimerkiksi asuinalue, terveys, liikkuvuus, elämänlaatu). Kaikki nämä ulottuvuudet liittyvät osaltaan edustamaamme luokka-asemaan. Näin ollen esimerkiksi ylemmän keskiluokan edustaja ja työväenluokan edustaja eroavat toisistaan sen mukaan, millaiset ovat heidän tulonsa, ammatinsa ja koulutushistoriansa; miten he käyttävät aikaansa, miten asuvat, millaisia sosiaalisia verkostoja heillä on ja niin edelleen.

Luokkaan kohdistuva tutkimus on olennaista erityisesti sosiologiselle tutkimusperinteelle. Luokkakäsitteen avulla voidaan kuvata yhteiskunnallisia jakoja ja selittää yhteiskunnallisten intressien muotoutumista. Sitä on usein käytetty tarkasteltaessa, millä tavoin taloudelliset resurssit ja valta yhteiskunnassa jakautuvat ja millaisia valta- ja auktoriteettisuhteita työelämässä esiintyy. (Melin 2010: 211–212.) Yhteiskuntaluokat ja niiden tutkimus ovat kiinteästi sidoksissa yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Sosiologian alalla keskeisellä rakenteen käsitteellä voidaan viitata esimerkiksi siihen, että ihmisten toiminnalla ja vuorovaikutuksella on kiinteitä, pysyviä ja toistuvia muotoja, jotka siten ovat myös ennustettavia. Toisaalta rakenteen käsitettä voidaan käyttää myös viitattaessa yhteiskunnan jakautumiseen erilaisiin viiteryhmiin esimerkiksi iän, sukupuolen tai juuri luokan perusteella. Erilaisiin viiteryhmiin kuulumisesta on usein merkittäviä seurauksia ihmisen elämässä. Jossakin tietyssä asemassa olevat ihmiset saattavat esimerkiksi nauttia enemmän sosiaalista arvonantoa, taloudellisia resursseja tai yhteiskunnallista valtaa kuin johonkin toiseen ryhmään kuuluvat henkilöt. (Ruonavaara 2004: 97–98, 100.)

Perinteisesti luokkatutkimus on jakautunut kahteen päälinjaan, joista toinen tukeutuu Max Weberin ja toinen Karl Marxin ajatteluun. (Melin 2010: 215.) Esittelen seuraavaksi lyhyesti sekä Karl Marxin että Max Weberin luokkaa koskevat teoriat. Karl Marx (1818–1883) on luokkateoreetikoista todennäköisesti tunnetuin. Luokan kannalta olennaisimpana hänen teoksistaan voidaan pitää *Kommunistisen puolueen manifestia* (Marx & Engels 1848). Vaikka Marxin tuotannossa puhutaan lopultakin melko vähän siitä, mitä luokat oikeastaan ovat, korostuvat marxilaisessa luokkamäärityksessä erityisesti tuotantovälineiden omistajuus sekä työläisten ja kapitalistiomistajien väliset ristiriitaiset intressit. Marxilaisessa ajattelussa kapitalistiseen yhteiskuntaan kuuluu kaksi pääluokkaa: omistava luokka eli kapitalistit sekä työväestö eli proletariaatti. Tässä jaottelussa ihmisen elinmahdollisuuksiin vaikuttaa olennaisesti se, mikä on hänen paikkansa tuotantosuhteissa. On kuitenkin huomattava, että marxilainen luokkateoria kytkeytyy monilta osin varhaisen teollisuusyhteiskunnan olosuhteisiin. Jotta teoriaa voitaisiin tänä päivänä soveltaa empiirisen tutkimuksen tueksi, on

sitä muokattava nykyoloihin paremmin sopivaksi. Yksi marxilaisen luokkasosiologian ongelmista onkin ollut esimerkiksi se, miten käsitellä kasvavaa keskiluokkaa. (Melin 2010: 216; Ruonavaara 2004: 106–108.)

Max Weberiin (1864–1920) tukeutuviissa luokkateorioissa on marxilaisesta ajattelusta poiketen painotettu statukseen pohjautuvien luokka-asemien roolia markkinoilla sekä niihin liittyviä eroja yksilön saamissa mahdollisuuksissa (Erola 2010b: 28). Weberiläinen käsitys luokista poikkeaa siis olennaisesti marxilaisesta luokkanäkemyksestä. Weberiläisittäin luokkia voi muodostua rahallisen pääoman, fyysisen pääoman omistuksen, työkyvyn tai esimerkiksi erityisen ammattitaidon pohjalta. Kaikki edellä mainitut ovat erilaisia resursseja, joita tarjotaan ja kysytään markkinoilla ja jotka määrittävät ihmisten hyvinvointia. Weber ei kuitenkaan näe yhteiskuntaluokkaa yhtä merkityksellisenä käsitteenä kuin Marx, jolle luokkien välinen ristiriita erilaisiksi luokkakonflikteiksi purkautuessaan on keskeinen yhteiskuntaa kehittävä voima. (Ruonavaara 2004: 107–108.)

Nykyään väittely näiden kahden suuntauksen välillä on laantunut, ja nykykäsityksen mukaan kumpaa tahansa teoreetikkoa seuraamalla voidaan saavuttaa melko samanlainen luokkajako (Erola 2010b: 29). Kahden teoriaperinteen välisen kiistelyn laantuminen on myös mahdollistanut uudenlaisten luokkatulkintojen syntymisen (Melin 2010: 217). Myöskään tässä tutkimuksessa tarkoitukseni ei ole asemoitua erityisesti minkään teoriaperinteen kannattajaksi, vaan tarkastella ennakkoluulottomasti aineistosta nousevia havaintoja luokkajaon historialliset lähtökohdat huomioiden. Lähestyn luokkia eräänlaisina taloudelliskulttuurillisina kategorioina, joiden saamat merkitykset voivat olla ajallisesti ja paikallisesti vaihtelevia, mutta joiden voi yhtä kaikki katsoa vaikuttavan ihmisen elämänkulkuun ja valintoihin.

Kansainvälisesti eniten käytetty ja todennäköisesti vakiintunein luokkajako on niin sanottu Eriksonin ja Goldthorpen luokittelu (EG), joka edustaa weberiläistä teoriaperinnettä. Luokittelu jakautuu alun perin yhteentoista kohtaan, mutta luokkia on tapana yhdistellä kunkin maan työmarkkinoihin soveltuviksi. Suomen olosuhteita kuvatessa käytetään seitsenluokkaista jakoa. (Erola & Moisio 2004: 123.) Yksitoista- ja seitsenluokkainen jaottelu eroavat toisistaan lähinnä sen mukaan, miten yksityiskohtaisesti ne erottelevat erilaiset ammattiasemat omiksi luokikseen. Esimerkiksi Suomeen sovelletussa mallissa luokan III edustajiksi on laskettu kaikki rutiininomaisen, ei-ruumiillisen työn tekijät, mutta alkuperäisessä jaotellussa luokka III jakautuu kahteen alaluokkaan sen perusteella, miten spesifiä osaamista sen sisältämät työtehtävät edellyttävät. (Ks. Erikson & Goldthorpe 1992: 38–39; Erola & Moisio 2004: 124.)

Professioluokkaan I kuuluvat ylempät professioammatit: luokkaan voi kuulua esimerkiksi johtajia, erityisasiantuntijoita, lääkäreitä ja juristeja. Professioluokka II taas koostuu alempien professioammattien edustajista, esimerkiksi toimihenkilöistä ja asiantuntijoista, kuten opettajista. Kuten edellä käy ilmi, luokan III edustajat tekevät rutiininomaista mutta ei-ruumiillista työtä. Käytännössä tähän luokkaan kuuluu usein varsinkin myynti- ja palvelualojen työntekijöitä. Luokka IV koostuu yksityisyrittäjistä, pienomistajista sekä maanviljelijöistä. V- ja VI-luokkien edustajat eli ammattitaitoiset työläiset työskentelevät ruumiillisen työn parissa esimerkiksi hitsareina, muurareina tai putkimiehinä. VII-luokkaan taas kuuluu ei-ammattitaitoinen työväestö. Niin sanottuja perinteisempiä nimikkeitä käyttäen luokkaa I edustaa yläluokkaa, luokat II ja III keskiluokkaa, luokka IV pikkuporvaristoa ja luokat V–VII työväenluokkaa. (Erikson & Goldthorpe 1992: 38–39; Erola & Moisio 2004: 124.)

Tällaista luokkajakoa kohtaan on esitetty monenlaista kritiikkiä: on esimerkiksi arveltu, että työtätekevien osuus yhteiskunnassa tulee laskemaan, kun materiaalisesta tuotannosta siirrytään yhä enenevässä määrin informaation tuotantoon. Ennusteet ovat pitäneet paikkansa siinä mielessä, että informaatioteknologian saralla on koettu läpimurto. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut siihen, että perinteiset työväenluokkaiset ammatit olisivat hävinneet minnekään (ks. tarkemmin luku 2.1.1). (Erola 2010b: 34–35, 37–38.)

1970–1990-luvuilla niin kutsutun postmodernin sosiologian keskeisiin väitteisiin kuului, että yhteiskuntaluokat ovat kadonneet ja yhteiskunnan peruskategorisointi tapahtuu luokkien sijaan jonkinlaisten uusien luokitteluiden perusteella. Yhteiskuntaluokkien merkitystä kritisoi esimerkiksi riskiyhteiskuntateorian luoja Ulrich Beck, joka on jopa esittänyt, ettei eriarvoisuus nykyään jakaudu väestöryhmittäin samalla tavalla kuin aiemmin, vaan on individualisoitunutta, yksilöllisesti koettua ja yksilöllisesti jakautunutta. Beckin ajattelun mukaan muista yhteiskunnallisista jaoista olisi siis tullut yhteiskuntaluokkia merkittävimpiä. (Erola 2010b: 33.) Luokkakäsitteen puolustajien keskuudessa kritiikki ymmärrettiin helposti yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kieltämiseksi, vaikka tästä ei suinkaan välttämättä ollut kyse. Yhteiskuntaluokkien tilalle onkin ehdotettu muun muassa eräänlaisia statusryhmiä, jotka jäsentyvät esimerkiksi iän, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Näiden taustamuuttujien perusteella syntyy eräänlaisia löyhiä yhteisöjä, jotka esittävät valtiovallalle vaateita oikeuksiensa puolustamisesta. Luokkapolitiikka tämän teorian mukaan olisi näin korvautunut eräänlaisella statuspolitiikalla. (Ruonavaara 2004: 110–112.)

Luokkiin kohdistuvan mielenkiinnon lopahtamisen taustalla vaikuttavat monenlaiset tekijät. Ensinnäkin post- tai jälkimodernien teoreetikkojen noustessa valtavirtaan luokkatutkimuksessa vallinnut marxilainen näkökulma alettiin nähdä vanhentuneena. (Erola 2010a: 21; Erola 2010b: 27.) Toiseksi yhteiskunnassa katsottiin tapahtuneen muutoksia, joiden vuoksi luokkakäsitteen avulla ei enää voitu määritellä ihmisten asemaa ja toimintaa samalla tavalla kuin aiemmin (Ruonavaara 2004: 110).

Lievimmissä luokkakritiikeissä ei kiisteta ammattiteille perustuvien yhteiskuntaluokkien merkitystä, vaan luokkien uskotaan uudistuvan hiljalleen samalla kun ympäröivä yhteiskunta muuttuu. Keskusteluiden sävy on kuitenkin muuttunut sikäli, että jos aiemmin oletettiin työväenluokkien katoavan palvelualojen kasvun myötä, nykyään painotetaan informaatioteknologian ja tietotyön vaikutuksia yhteiskunnan rakenteisiin. Esimerkiksi eräänlaisen informaationtuotannon parissa työskentelevän informaatioeliitin syntymistä ennustettiin ensimmäisen kerran jo 1970-luvulla. (Erola 2010b: 34–35.) Toisaalta 2000-luvulle tultaessa on puhuttu myös niin sanotusta luovasta luokasta, johon luetaan kuuluvaksi monenlaista tietotyötä tekeviä ja esimerkiksi media-alalla työskenteleviä ihmisiä. Heidän toimenkuvaansa saattaa kuulua esimerkiksi markkinointia, mainontaa, sisällöntuotantoa, tutkimusta tai opettamista. Luovaa luokkaa yhdistää tyypillisesti nuorehko ikä, korkea koulutus ja rationaalinen orientoituminen työelämään. (Jokinen & Saaristo 2006: 104.) Yhtä kaikki voidaan katsoa, että luokkateorioita ei tarvitse hylätä vain siksi, että yhteiskunta muuttuu, vaan yhteiskunnallisten muutosten seurauksena myös luokittelujen kriteerejä voidaan muuttaa. (Erola 2010b: 34–35.)

Luokan käsite on siis edelleen ajankohtainen. Uusliberalistiselle aikakaudellemme on ominaista, että yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja polarisaatio ennemminkin lisääntyy kuin vähenee, mikä on saanut monet yhteiskuntatieteilijät kiinnostumaan luokan käsitteestä uudelleen (Block 2014: 8–9). Uusliberalismilla tarkoitetaan ”kapitalismia perustelevaa hallinnollista käytäntöä” sekä tähän liittyvää tietynlaista ajattelu- ja puhetapaa, joka korostaa kilpailukykyä ja näkee, että markkinat ovat sosiaalisen toiminnan malleista kaikkein tavoiteltavin. Niinpä uusliberalistiseen ajattelutapaan kuuluu usein pyrkimys ajaa markkinoita mahdollisimman monenlaisiin yhteiskunnallisiin suhteisiin, kuten esimerkiksi koulutukseen ja työelämään. (Ojajärvi & Steinby 2008: 10.)

2.1.1 Yhteiskuntaluokat Suomessa

Suomessa yhteiskuntaluokkiin kohdistuva tutkimus ehti 1980-luvulta alkaen melko lailla tyrehtyä, vaikka aihetta tämän jälkeen tutkittiinkin jonkin verran erityisesti sosiologian alalla. Esimerkiksi yhteiskunnallista eriarvoisuutta käsittelevä keskustelu ei sinänsä kadonnut minnekään, mutta tässä keskustelussa luokkanäkökulmaa ei niinkään huomioitu. Käsite koettiin latautuneeksi, ja se saatettiin liittää muun muassa ääriyhteiskuntalaisuuteen tai taistolaisuuteen. (Erola 2010a: 19–20). Viime vuosina luokkakysymykset ovat kuitenkin jälleen alkaneet herättää yhä kasvavaa kiinnostusta (Erola 2010a: 20). Suomessa viimeaikaisia uusia luokka-avauksia edustavat esimerkiksi Katriina Järvisen sekä Laura Kolben *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa* (2007) sekä Anu-Hanna Anttilan, Ralf Kaurasen, Kati Launiksen sekä Jussi Ojajärven (2016) toimittama *Luokan ääni ja hiljaisuus – Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Teoksissa tarkastellaan luokkien merkitystä nyky-Suomessa: ensin mainittu teos pohjautuu suomalaisilta kerättyihin, luokkaa koskeviin kirjoituksiin, kun taas viimeksi mainitussa teoksessa esimerkiksi esitellään uutta, monitieteistä luokkatutkimusta.

Yhteiskuntaluokkien historia kytkeytyy suomalaisessa kontekstissa vahvasti elinkeinorakenteen muutoksiin 1900-luvun aikana. Vielä ennen toista maailmansotaa Suomi oli selvästi maatalousvaltainen yhteiskunta: maatalous työllisti yli puolet työtä tekevästä väestöstä (Alapuro 1980: 78–80). Vasta toisen maailmansodan kynnyksellä teollisuus alkoi nousta merkittäväksi työllistäjäksi ja Suomi alkoi muistuttaa enenevässä määrin teollisuusyhteiskuntaa. Yli puolet suomalaisista voitiin tuolloin laskea kuuluvaksi työväestöön. Työläisten jälkeen talonpojat olivat seuraavaksi suurin sosiaaliryhmä, ja heitä oli väestöstä noin viidesosa. Keskiluokkaan voitiin lukea kuuluvaksi vasta suunnilleen joka kymmenes kotitalous, mutta keskiluokankin osuus oli hiljalleen kasvamassa. Yläluokkaa edusti kaksi prosenttia suomalaisista. (Jokinen & Saaristo 2006: 83–84; Waris 1948: 183–184.)

Toisen maailmansodan jälkeinen talouskasvun aika merkitsi paitsi muutoksia elinkeino- ja ammattirakenteisiin, myös keskiluokkien nousua (Jokinen & Saaristo 2006: 93). Väestön keskimääräisellä koulutustason nousulla oli tärkeä merkitys tässä prosessissa. Koko väestölle ilmaisen koulutuksen aina perusasteelta korkeimmalle asteelle saakka on nähty kenties tärkeimmäksi yhteiskunnallista tasa-arvoa edistäväksi välineeksi. Koulutusväylät, jotka aiemmin olivat avoimia vain eliitille, tuotiin vähitellen myös vähemmän etuoikeutettujen sosiaaliryhmien ulottuville. (Naumanen & Silvennoinen 2010: 68.) Sotien

jälkeen rakennettu pohjoismaisen mallin mukainen hyvinvointivaltio tasasi sekä sosiaalisia että taloudellisia eroja. Hyvinvointivaltion voimakkain kasvuvaihe sijoittuu 1960-luvun alusta 1980-luvun loppuun. Tänä aikana köyhyys väheni, keskimääräinen elinikä piteni ja kansanterveys parani. 1990-luvulla koettu lama kuitenkin koetteli suomalaista yhteiskuntaa monella tavalla. Verotulojen vähentyessä ja työttömyyskustannusten kasvaessa karsittiin julkisista palveluista ja valtion menoista reilusti. Joidenkin analyysien mukaan lama jopa synnytti Suomeen uudenlaisen alaluokan: työttömiin kohdistettu politiikka sai osin aikaan sen, että työttömyydestä ei välttämättä ollut mahdollista nousta, vaan monet jäivät pysyvästi syrjäytetyiksi. (Ojajärvi ym. 2016: 28–30.)

Vaikka suomalaisen luokkarakenteen kehityksestä elinkeinorakenteen muutoksen jälkeen ei vallitsekaan täyttä yksimielisyyttä, voidaan joka tapauksessa todeta luokkarakenteen olleen jatkuvassa liikkeessä koko 1900-luvun (Blom, Melin & Pyöriä 2001: 59; Jokinen & Saaristo 2006: 96). 1980-luvulta alkaen Suomen voi sanoa keskiluokkaistuneen nopeasti kansainvälisestäkin tarkasteltuna. Samalla kun keskiluokan osuus on kasvanut, on työväenluokan osuus puolestaan pienentynyt. Samoin esimerkiksi yrittäjien osuus on kasvanut ja viljelijöiden määrä puolestaan pienentynyt. (Blom, Melin & Pyöriä 2001: 59–60.) Vaikka työläisammateissa toimivien määrä onkin viime vuosikymmeninä laskenut, eivät väitteet työväestön määrän romahtamisesta kuitenkaan pidä paikkaansa. Kenties hieman yllättävästi työväenluokkien osuus oli vuonna 2001 Suomessa suurempi kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa, jota perinteisesti pidetään luokkayhteiskuntana. (Erola 2010b: 37–38.) Vuonna 2009 kaksi prosenttia suomalaisista työllisistä edusti sosioekonomiselta asemaltaan maatalousyrittäjiä, kahdeksan prosenttia muita yrittäjiä, 21 prosenttia ylempiä toimihenkilöitä, 36 prosenttia alempia toimihenkilöitä, 31 prosenttia työntekijöitä ja kaksi prosenttia edusti kategoriaa ”muut”. Työntekijöiden osuus oli siis toiseksi suurin, mikä myös osaltaan antaa viitteitä siitä, etteivät työläisammatit ole kadonneet minnekään. (Pyykkönen & Pajunen 2012.)

Vuonna 2004 0,7 prosenttia suomalaisista sijoitti itsensä yläluokkaan, 20,1 prosenttia ylempään keskiluokkaan, 27,3 prosenttia alempaan keskiluokkaan, 33,9 prosenttia työväenluokkaan ja 3,3 prosenttia valitsi vastauksen ”jokin muu”. Noin joka seitsemäs eli 14,7 prosenttia vastaajista koki, ettei kuulu mihinkään mainituista yhteiskuntaluokista. Vuoteen 1999 verrattuna niiden vastaajien määrä, jotka eivät osanneet nimetä luokkaansa, oli vähentynyt 3,9 prosentilla, mikä viittaisi ennemminkin luokan merkityksen kasvuun kuin sen heikkenemiseen. (Erola ym. 2005: 23–24.) Kuten Ojajärvi ym. (2006: 44) toteavat, oman luokan tunnistamisesta ei välttämättä vielä seuraa, että ihmiset välttämättä arjessaan

tiedostaisivat tekevänsä luokkaan pohjautuvia valintoja, samaistuisivat luokkaansa tai kokisivat sen muutoin itselleen merkitykselliseksi. Tuore suomalaisten identiteettejä kartoittava tutkimus paljastaa, että vaikka 85 prosenttia suomalaisista kokee kuuluvansa johonkin luokkaan, vain alle kymmenesosa pitää luokka-asemaa identiteetin kannalta *erittäin* merkityksellisenä tekijänä. Jokseenkin tärkeänä luokkaa pitää 38 prosenttia. Selvästi kaikkein merkityksellisin luokkaidentiteetti oli niille vastaajille, jotka katsoivat kuuluvansa yläluokkaan tai ylempään keskiluokkaan. (Pitkänen & Westinen 2018: 16–17.)

2.1.2 Yhteiskuntaluokat kielitieteellisen tutkimuksen kohteena

Yhteiskuntaluokkia on tutkittu kielitieteen eri suuntauksista eniten sosiolingvistiikan kentällä. Sosiolingvistiikka onkin perinteisesti linkittynyt vahvasti yhteiskuntatieteisiin. (Block 2014: 73.) Esimerkiksi iän ja sukupuolen ohella yhteiskuntaluokkaa on sosiolingvistisen tutkimuksen saralla pidetty tärkeänä taustamuuttujana – kenties jopa yhtenä kaikkein tärkeimmistä. Tyypillisesti monien sosiolingvististen tutkimusten lähtökohtana on ollut selvittää, millaisia variaatioita erilaisten kielellisten piirteiden esiintyvyydessä voidaan havaita erilaisissa sosioekonomisissa ryhmissä. (Romaine 2000: 67.)

Nykytutkimuksen kontekstissa on mahdollista erottaa ainakin viisi erilaista tapaa lähestyä yhteiskuntaluokkia. Ensinnäkin voidaan pyrkiä muodostamaan kokonaiskuva siitä, mihin luokkaan ihmiset kokevat kuuluvansa. Tällainen tutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi kyselytutkimuksena. Toisekseen voidaan tutkia sitä, millaisilla tavoilla luokkia niin sanotusti tuotetaan erilaisilla kommunikaation tavoilla: miten eri luokkien edustajat esimerkiksi puhuvat. Kolmas tapa lähestyä luokkia on tarkastella sitä, miten luokkia tuotetaan puheessa esimerkiksi erilaisten narratiivien kautta. Neljäs tapa taas on yhdistää luokkatutkimus diskurssintutkimukseen tai kriittiseen diskurssintutkimukseen ja tarkastella sitä, millaisia diskursseja luokkiin liitetään – tällaisten tutkimusten osuus on kuitenkin jäänyt tähän asti suhteellisen pieneksi. Viides tapa on pyrkimys luoda yleispäteviä, kattavia teorioita yhteiskuntaluokkien merkityksestä yhteiskunnallisessa kontekstissa. (Block 2015.) Näistä kategorioista oma tutkielmani sijoittuu luonnollisesti ensisijaisesti kategoriaan neljä.

Alkujaan yhteiskuntaluokkien ja kielenkäytön välisiä kytköksiä koskeva sosiolingvistinen tutkimus juontaa juurensa 1960-luvulle. Ensimmäisiä luokka-aseman ja kielenkäytön väliseen yhteyteen huomiota kiinnittäneistä tutkijoista oli yhdysvaltalainen William Labov, joka aloitti luokkaa koskevan tutkimustyönsä 1960-luvulla tutkimalla esimerkiksi sosiaalisen aseman vaikutusta englannin kielen ääntämiseen New Yorkissa.

Teoksessaan *The Social Stratification of English in New York* (1966) Labov totesi, että työväenluokkaan kuuluvat erottautuivat käyttämällään kielellä – tietoisesti tai tiedostamattaan – keskiluokasta ja ylemmästä keskiluokasta. (Block 2014: 75–76.)

Yksi merkittävistä kieltä ja luokkaa tarkastelleista tutkijoista on ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu, joka kiinnitti huomiota kieleen ja luokkiin liittyviin valtasuhteisiin. Bourdieu havainnoi, että kielenkäytön tapoihin liittyvät arvostukset eivät synny tyhjiössä. (Block 2014: 84.) Se, että tietynlaista kielenkäyttötapaa arvostetaan jotakin toista enemmän, ei ole seurausta tämän kielenkäytön paremmuudesta vaan siitä, että niillä, joilla yhteiskunnassa on valtaa, on myös mahdollisuus määritellä, millainen kieli on hyväksyttävää (Block 2014: 84; Bourdieu & Thompson 1991: 44–46.).

Suomalaisen kielitieteen kontekstissa luokkaa ei juuri ole tutkittu 2000-luvulla. Luokkien näkymättömyys kielentutkimuksessa selittyy sillä, että luokkia on ylipäätään käsitelty julkisessa, yhteiskunnallisessa keskustelussa melko vähän viime vuosikymmenten aikana (ks. Erola 2010b: 19–20). Kuten Nuolijärvi (2002: 15) toteaa, kieltä tutkimalla voidaan kuitenkin saada relevanttia tietoa paitsi kielestä itsestään sekä sen muutoksista, myös yhteiskunnasta kielen takana. Näin ollen tutkielmani tarjoaakin uudenlaisen ja aiemmin vähälle huomiolle jääneen näkökulman tärkeään ja sangen ajankohtaiseen aiheeseen. Sen lisäksi, ettei yhteiskuntaluokkia ole suomalaisen kielitieteen kentällä juurikaan viime aikoina tutkittu, ovat Blockin (2015) mukaan myös ylipäätään luokkadiskursseja tarkastelevat tutkimukset jääneet suhteellisen vähäisiksi. Oman maisterintutkielmani aiheen voikin siis katsoa olevan monella tavoin relevantti ja ajankohtainen. Nimenomaan kriittisen diskurssianalyysin hyödyntäminen analyysia tehdessä tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tarkastella paitsi luokkiin liittyvää kielenkäyttöä, myös yhteiskuntaa kielenkäytön takana.

Suomessa melko viimeaikaista yhteiskuntaluokkiin liittyvää kielitieteellistä tutkimusta edustaa esimerkiksi Erika Ryhäsen vuonna 2011 julkaistu pro gradu -tutkielma *Sosioekonomisen taustan vaikutus kahdeksaluokkalaisten adjektiivien ja verbien käyttöön*. Tutkielmassa selvitettiin, miten sosioekonominen tausta näkyi kahdeksaluokkalaisten nuorten kirjoittamissa mielipideteksteissä. Tutkimus ei varsinaisesti sen enempää vahvistanut kuin kieltänyt perheen koulutustaustan vaikutusta nuorten käyttämään kieleen. Joillakin kielenkäytön osa-alueilla (esimerkiksi adjektiivien käytössä) jonkinlaisia eroja oli havaittavissa, mutta kaiken kaikkiaan erot eivät millään osa-alueella olleet kovin merkitseviä. (Ryhänen 2011: 77–83.)

Siinä missä yhteiskuntaluokkiin kohdistuva kielitieteellinen tutkimus on usein nimenomaan sosiolingvististä tutkimusta, maisterintutkielmani lähestyy luokkaa hieman eri

näkökulmasta. En tarkastele sitä, millaisia ominaisuuksia eri luokkien edustajiin liittyy – miten esimerkiksi jokin kielellinen variantti ilmenee eri luokkiin kuuluvien ihmisten puheessa. Sen sijaan olen kiinnostunut siitä, miten eri yhteiskuntaluokista puhutaan ja millaisia diskursseja niihin liitetään.

2.2 Kriittinen diskurssintutkimus

2.2.1 Diskurssi ja diskurssintutkimukset lähtökohdat

Kriittinen diskurssianalyysi (engl. *critical discourse analysis*) on yksi viimeaikaisimmista diskurssintutkimuksen suuntauksista, joka viitekehyksenä yhdistelee näkemyksiä sekä kielitieteellisestä että yhteiskuntatieteellisestä diskurssintutkimuksesta (Pietikäinen 2000: 191–192). Tässä alaluvussa tarkastelen kriittistä diskurssianalyysia teoreettis-metodologisena viitekehyksenä. Kriittisellä diskurssianalyysilla on paljon yhteistä niin sanotun perinteisen kielitieteellisen diskurssianalyysin kanssa (ks. esim. Pietikäinen 2000: 192), joten käsittelen aluksi teoreettisia lähtökohtia ja käsitteitä, jotka ovat yhteisiä kaikille diskurssintutkimuksen suuntauksille ja etenen sitten varsinaisen kriittisen diskurssintutkimuksen erityispiirteisiin.

Diskurssintutkimuksen peruslähtökohtiin liittyy ajatus siitä, että kielenkäyttö ei ole vain kielellistä, vaan myös sosiaalista toimintaa. Diskurssintutkimus tarkastelee kieltä sen käyttäjien sekä ajallisen, paikallisen ja tilanteisen kontekstin näkökulmasta. Kieli ei kannu mukanaan vain yhtä, tiettyä merkitystä vaan merkitykset muuttuvat tilanteesta toiseen ja ovat neuvoteltavissa yhä uudelleen ja uudelleen. Kieltä eivät siis hallitse vain kielioppiin liittyvät säännöt, vaan myös sosiaaliset ja diskursiiviset normit ja arvot. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 11–13.)

Yksi diskurssianalyysin peruskäsitteistä on diskurssi (engl. *discourse*). Sillä voidaan kontekstista riippuen viitata hieman eri asioihin. Diskurssilla yleisesti tarkoitetaan kielenkäyttöä ylipäätään sen laajassa merkityksessä; kaikkea kielellistä ja semioottista toimintaa. Sen sijaan diskursseilla monikossa viitataan tiettyyn teemaan liittyviin kohtuullisen vakiintuneisiin puhetapoihin. Suomen kielessä nämä kaksi diskurssin määritelmää voidaan erottaa toisistaan käyttämällä määritettä: esimerkiksi *feministisestä* diskurssista tai *taloudellisesta* diskurssista puhuttaessa on kyse nimenomaan *diskursseista* vakiintuneina puhetapoina. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27.) Erilaiset diskurssit edustavat erilaisia tapoja hahmottaa maailmaa. Ne heijastelevat osaltaan sitä, millaisia erilaisia positioita,

identiteettejä ja sosiaalisia suhteita niiden tuottajilla on. Diskurssit eivät kuitenkaan vain edusta maailmaa sellaisena kuin se on, vaan ne myös heijastelevat, kuvittelevat ja esittävät erilaisia mahdollisia todellisuuksia (Fairclough 2003: 124.)

Kulloinkin käynnissä oleva yhteiskunnallinen keskustelu voidaan siis nähdä tilana, jossa erilaiset diskurssit kamppailevat keskenään mahdollisuudesta tulla vallitseviksi. Toisinaan jokin diskurssi saattaa saada enemmän tilaa ja painoarvoa, kunnes jokin toinen diskurssi kenties jälleen syrjäyttää sen. (Pietikäinen 2000: 199.) Kuten Gee (1999: 21–22) toisaalta korostaa, on syytä huomata, että diskurssit eivät ole selvärajaisia ja muuttumattomia. Ne voivat sekoittua toisiinsa, jakautua useammiksi diskursseiksi ja saada ajasta ja paikasta riippuen hieman erilaisia sävyjä. Diskurssit ovatkin yhteydessä toisiinsa ja voivat saada toisiltaan vaikutteita.

Diskurssintutkimuksessa kielenkäytön kontekstina nähdään samanaikaisesti sekä yhteiskunnan muodostama makrotaso että kulloinenkin tekstuaalinen konteksti eli mikrotaso. Nämä kaksi tasoa toimivat yhdessä ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. (Van Dijk 2008: 87.) Yhteiskunnan, kielenkäytön ja kielen käyttäjien välinen suhde voidaan näin ollen käsittää dialektiseksi, eli sosiaaliset normit ja rakenteet vaikuttavat kielenkäyttöön, mutta samaan aikaan kielellisillä valinnoilla on vaikutusta ympäröivään yhteiskuntaan (Pietikäinen 2000: 192).

Kielenkäytön käsittäminen sekä kielelliseksi että sosiaalisesti toiminnaksi nojautuu erilaisista kielikäsitteistä nimenomaan funktionaaliseen kielikäsitteeseen. Tämä tarkoittaa, että diskurssintutkimuksen näkökulmasta kielelliset merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja ovat tilannesidonnaisia. Funktionaalinen kielikäsite korostaa toisin sanoen sitä, mitä kielellä tosiasiallisesti tehdään. Se pohjautuu M.A.K Hallidayn (esim. 1985) systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan, jossa keskeistä on ajatus siitä, että kielellä on samanaikaisesti useita eri tehtäviä. Kieli tarjoaa järjestelmänä käyttäjilleen monenlaisia valinnan mahdollisuuksia ja resursseja, joita käyttäen voidaan luoda erilaisia merkityksiä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14.) Diskurssien analyysiprosessissa on yhä varsin tyypillistä nojautua Hallidayn systeemis-funktionaaliseen kielioppiin (Pietikäinen 2000: 209), joskaan omassa tutkielmassani en ole päätenyt samaan ratkaisuun.

Diskurssintutkimuksen peruslähtökohdat liittyvät toisaalta myös sosiaalisesti konstruktivismiksi kutsuttuun teoreettiseen viitekehykseen. Sosiaalinen konstruktivismi tarkastelee sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista. Sen vahvistumista humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on nimitetty ”kielelliseksi käänneeksi”. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 12.) Eräs ensimmäisistä pyrkimyksistä

tarkastella kielenkäytön ja vallan suhdetta diskurssintutkimuksen alalla paikantuu 1970-luvun Iso-Britanniaan, jossa niin sanottu kriittisen lingvistiikan tutkimusryhmä oli kiinnostunut erityisesti julkisen kielenkäytön sekä ideologioiden välisestä suhteesta ja pyrki M.A.K Hallidayn systeemis-funktionaalisen kieliteorian pohjalta kehittämään analyttistä mallia. Vaikka kriittinen lingvistiikka varhaisessa muodossaan on saanut osakseen arvostelua, herätti se kuitenkin myös kiinnostusta kielen ja yhteiskunnan suhdetta kohtaan. Perusajatus kielellisten valintojen poliittisista ja sosiaalisista ulottuvuuksista on osoittautunut kestäväksi, ja niinpä tutkimustyö on jatkunut yhä näihin päiviin saakka. (Pietikäinen 2000: 194.)

Diskurssintutkimuksessa analyysin kohteena ovat erilaiset tekstit. Tekstin ei välttämättä tarvitse tarkoittaa vain kirjoitettua kieltä, vaan sillä voidaan viitata myös esimerkiksi puhuttuun keskusteluun. Tekstejä voidaan pitää kielellisesti realisoituneina diskursseina. (Fairclough 1995: 4, 133.) Tutkimuksen lähtökohtana on, että kieli ei yksinomaan kuvaile ympäröivää todellisuutta, vaan myös uusintaa, muokkaa ja järjestää sitä. Kun kieltä käytetään, samalla konstruoidaan eli merkityksellistetään puheen kohteena olevia asioita. Diskurssianalyysi voidaankin määritellä kielenkäytön tai muun merkityksiä välittävän toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan sosiaalisen todellisuuden tuottamista osana sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 9–10, 18.)

2.2.2 Kriittinen diskurssintutkimus

Kriittinen diskurssintutkimus ei ole vain yksi, yhtenäinen teoria tai valmis menetelmäpaketti, vaan pikemminkin yleisnimitys kielenkäyttöön kohdistuvalle laadulliseen tutkimusperinteeseen kuuluvalle tutkimukselle, jossa ollaan kiinnostuneita kielen ja vallankäytön kytköksistä sosiaalisessa kontekstissa. Kriittiseen diskurssintutkimukseen kuuluu tavallisesti vahva pyrkimys ymmärtää, paljastaa sekä vastustaa sosiaalista epätasa-arvoa. Tutkimuskohteissa voivat näin painottua yhteiskunnalliset ja poliittisetkin aiheet. (Pietikäinen 2000: 191–193, 195; Van Dijk 2008: 85.) Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tavoitteita voivatkin olla jonkin sosiaalisen ongelman esiin nostaminen ja ratkaiseminen sekä siitä seuraava emansipaatio ennemminkin kuin vain johonkin tiettyyn tutkimuskysymykseen vastaaminen (Fairclough 2003: 209).

Teoreettisena viitekehysenä kriittinen diskurssianalyysi yhdistää sekä kielitieteelliseen että yhteiskunnalliseen diskurssintutkimukseen kuuluvia teemoja ja näkemyksiä. Yhteiskuntatieteelliselle ja lingvistiselle diskurssintutkimukselle yhteistä on näkemys diskurssista tapana hahmottaa ympäröivää maailmaa. Erityisen vahvasti taustalla

ovat vaikuttaneet esimerkiksi niin kutsuttu Frankfurтин koulukunta sekä Foucaultin (1981) näkemys diskurssin konstruktiiivisesta luonteesta. (Titscher ym. 2000: 144; Pietikäinen 2000: 192–193.) Käytännössä ajatus diskurssin konstruktiiivisesta luonteesta tarkoittaa sitä, että kielenkäytöllä eli diskurssilla on vaikutusta sosiaaliseen todellisuuteen, mutta samalla todellisuus muokkaa diskurssia. Kaiken kaikkiaan diskurssintutkimuksessa tavoitteena on tutkia, millaisia kausaalisuhteita tekstien ja sosiaalisten ilmiöiden välillä on, millä tavoin diskursiiviset käytänteet ovat valtasuhteiden muovaamia ja miten tekstit osaltaan muokkaavat valtasuhteita. (Pietikäinen 2000: 192–193, 208.) Wodak (1996: 17–20) nimeää kriittisen diskurssianalyysin keskeisiksi piirteiksi seuraavat seikat:

1. Kriittinen diskurssianalyysi kiinnittää huomiota sosiaalisiin ongelmiin.
2. Valtasuhteet ovat diskursiivisia.
3. Diskurssit rakentavat yhteiskuntaa ja kulttuuria.
4. Diskurssit toimivat ideologisella tasolla.
5. Diskurssit pohjautuvat historiaan.
6. Tekstin ja yhteiskunnan välinen yhteys on häilyvä.
7. Diskurssianalyysin kuuluu tulkitseminen ja ilmiöiden havainnollistaminen.
8. Diskurssi on sosiaalisen toiminnan muoto.

Kuten ylläoleva lista havainnollistaa, kriittinen diskurssianalyysi ei siis ole kiinnostunut ”vain” diskursseista, vaan myös siitä, millä tavoin diskurssit ovat vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa ja rakentavat sitä. Kohtien 2 ja 6 mukaisesti kriittisen diskurssintutkijan rooli voi tarkoittaa esimerkiksi erilaisten yhteiskunnallisten epäkohtien tarkastelua sekä huomion kiinnittämistä siihen, miten erilaiset ilmiöt realisoituvat kielellisesti.

Kielitieteellinen diskurssintutkimus eroaa yhteiskuntatieteellisestä siten, että ensin mainitussa nimenomaan kielenkäyttö on tarkastelun kohteena, kun taas jälkimmäisessä tarkastellaan kielen kautta erilaisia ilmiöitä. Tekstiä ei analysoida vain diskurssien tuottamisen tasolla ja yhteiskunnallisella tasolla, vaan myös lingvistisellä tasolla. Käytännössä tutkija voi analyysissaan kiinnittää huomiota esimerkiksi sananvalintoihin, metaforiin, tekstin rakenteeseen ja argumentaatioon. (Pietikäinen 2000: 192–193, 208–209.)

Vaikka diskurssintutkimukseen ylipäättään liittyy vahvasti kielen ja yhteiskunnan välisen suhteen tunnistaminen, nimensä mukaisesti kriittiseen diskurssintutkimukseen kriittinen ote kuuluu aivan erityisellä tavalla. Kun diskursseja tarkastellaan kriittisesti, ei keskitytä yksinomaan kuvaamaan havaittuja diskursseja ja niihin liittyviä käytänteitä, vaan pohditaan myös sitä, miten diskurssit heijastelevat valtasuhteita ja erilaisia ideologioita. (Fairclough 1992: 12; Pietikäinen 2000: 192.) Kriittistä diskurssianalyysia edustavan tutkimuksen tavoitteena ei välttämättä ole nojata mihinkään tiettyyn tieteenalaan tai diskurssiteoriaan, vaan teorioiden ja menetelmien valinnassa tärkeää on pohtia, mikä sopii

parhaiten juuri kulloisenkin tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseen (Van Dijk 1993: 252). Tärkeää on kuitenkin tunnistaa myös se, ettei tieteen tekeminen koskaan ole täysin arvovapaata, vaan tutkija tekee aina tutkimusta jostakin tietystä positiosta, lähtökohdasta ja yhteiskunnallisesta kontekstista käsin (Van Dijk 2008: 85–86).

Diskursiivisen vallan käsitteellä tarkoitetaan kielen kykyä kuvata, rajata, määritellä ja haastaa maailmassa esiintyviä asioita ja ilmiöitä. Diskurssien avulla voidaan esittää asioita totena tai arvottaa niitä eri tavoin. Yksittäisillä kielellisillä valinnoilla ja diskursseilla on valtaa siinä kontekstissa, jossa ne esiintyvät, mutta toisaalta myös kieli yhteiskunnallisena ilmiönä on vallan kohde ja väline. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 53.) Yhteiskunnallinen keskustelu voidaan nähdä tilana, jossa erilaiset diskurssit kilpailevat keskenään, muodostuvat mahdollisesti vallitseviksi ja syrjäyttävät toisiaan. Diskurssit sekä osallistuvat käynnissä oleviin muutosprosesseihin että kuvaavat niitä. (Pietikäinen 2000: 199.) Van Dijk (2008: 89) nostaa yhteiskuntaluokkiin liittyvät valtasuhteet rasismien ja seksismin ohella esimerkiksi siitä, miten joillakin ihmisryhmillä on suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnassa esiintyviin diskursseihin ja lopulta myös asenteisiin ja eri ryhmien toimintamahdollisuuksiin.

Kriittiset diskurssintutkijat ovat kiinnostuneita siitä, millaiset tekstien eri ominaisuudet tuottavat ja ylläpitävät erilaisia valta-asetelmia ja -rakenteita (Van Dijk 1993: 250). Kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohtiin liittyy ajatus siitä, että niillä, joilla on valtaa vaikuttaa vallalla oleviin diskursseihin, on myös valtaa vaikuttaa ihmisten ajatuksiin ja tapoihin toimia. Kriittisen diskurssintutkimuksen keinoin voidaankin tarkastella esimerkiksi sitä, miten yhteiskunnallisesti vaikuttavat tahot ja ryhmät vaikuttavat julkisiin diskursseihin ja millaisia seurauksia näillä diskursseilla on. Suosittuja tutkimuskohteita ovat olleet esimerkiksi mediassa ja politiikan kentällä esiintyvät diskurssit. Tutkimusten avulla onkin onnistuttu paljastamaan muun muassa median välittämiä stereotyyppisiä, seksistisiä tai rassistisia asenteita ja diskursseja. (Van Dijk 2008: 84, 94–95.) Diskurssintutkimuksen keinoin ei tyypillisesti tavoitella universaalia faktatietoutta, sillä diskurssia on mahdotonta tutkia kokonaisuudessaan. Tutkijan on tästä huolimatta oltava valmis refleктоimaan omaa tutkimustaan ja käyttämiään menetelmiä. (Pynnönen 2013: 35.)

Kriittiseen diskurssintutkimukseen määritellään usein kuuluvaksi tietty emansipatorinen ulottuvuus: tutkimuksen tarkoituksena ei ole yksinomaan paljastaa kielenkäytön tasolla realisoituvia epäkohtia, vaan myös tarjota keinoja näiden epäkohtien muuttamiseksi. Kriittistä diskurssianalyysia edustava tutkimus voi esimerkiksi yrittää tehdä näkyväksi johonkin väestöryhmään kohdistuvan epätasa-arvon ja pyrkiä näin voimaannuttamaan ryhmän jäseniä. (Wodak & Meyer 2009: 2, 7.) Vaikka menetelmään

liittyikin kiinteästi tietty ongelmalähtöisyys (Wodak & Meyer 2009: 2), voidaan toisaalta mitä tahansa sosiaalista ilmiötä tarkastella, haastaa ja purkaa kriittistä näkökulmaa hyödyntäen (Lehdon 2018: 75 mukaan Wodak & Meyer 2016: 3). Omassa maisterintutkielmassani tavoitteenani onkin ensisijaisesti tarkastella ja tehdä näkyväksi suomalaisessa mediassa esiintyvää luokkapuhetta ja pohtia sen syitä ja seurauksia. Olen kiinnostunut yhteiskuntaluokkien ristiriitaisista merkityksistä yhteiskunnassamme, ja näkemykseni mukaan aiheen tarpeeksi syvällinen tarkastelu edellyttää kriittistä tutkimusotetta.

Vaikka tutkimukseeni ei voi sanoa sisältyvän varsinaista emansipatorista ulottuvuutta, pyrkimyksenäni on yhtä kaikki ottaa analyysia tehdessäni huomioon erilaiset yhteiskuntaluokkia määrittävät valtasuhteet ja niiden vaikutus aineistosta nouseviin diskursseihin. Esimerkiksi Pietikäinen (2000: 195) kuvaa kriittistä diskurssianalyysia ”lähinnä väljäksi yleisnimeksi kielenkäytön tutkimuksille, joissa ollaan kiinnostuneita siitä, miten kielen sosiaalinen käyttö ja valtasuhteet ovat kietoutuneet yhteen”. Niin ikään Van Dijk (2008: 85) mukaan kriittinen diskurssianalyysi on ennen kaikkea analyysia ohjaava malli tai näkökulma. Etenkin tällaisessa merkityksessä kriittisen diskurssianalyysin voikin nähdä sopivan tutkimukseni lähtökohdaksi erinomaisesti.

Yhteiskunnassa luokkien väliset valtasuhteet voivat ilmetä esimerkiksi siinä, kenellä on pääsy erilaisen materiaallisen ja immateriaalisen pääoman piiriin ja kenellä taas ei; miten erilaisia työn muotoja arvotetaan ja millaista korvausta niitä maksetaan; missä määrin ihmisellä on mahdollisuuksia liikkua suuntaan tai toiseen luokkarakenteen sisällä. Toisaalta valtasuhteita esiintyy myös siinä, miten luokista julkisessa keskustelussa puhutaan: millaisina ja kenen toimesta eri luokkia ja niiden edustajia esimerkiksi kuvataan. Käytännössä omassa tutkielmassani kriittinen lähestymistapa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että en ota aineistosta nousevia diskursseja annettuina: vaikka Helsingin Sanomat edustaa suomalaista valtamediaa, sen uutisoinnissa esiintyvät diskurssit edustavat vain yhtä mahdollista tapaa puhua yhteiskuntaluokista. En siis kiinnitä huomiota vain siihen, *miten* luokkia kuvataan, vaan pohdin myös, miksi näin on ja mitä diskurssit kertovat yhteiskunnastamme ja sen suhteesta luokkarakenteeseen.

2.3 Korpuslingvistinen tekstintutkimus

2.3.1 Korpuslingvistinen tekstintutkimus metodina

Korpuslingvistiikka on tekstintutkimuksen ala, jossa tutkimuksen kohteena voivat olla jopa tuhansien tekstien laajuiset, tietokoneavusteisesti tutkittavat tekstiaineistot eli korpuukset (Baker & McEnery 2015: 1; Partington, Duguid & Taylor 2013: xix). Korpusten tarkoitus on aina edustaa joissain olosuhteissa esiintyvää luonnollista kielenkäyttöä; analyysissa fokus onkin siinä, miten kieltä erilaisissa konteksteissa tosiasiallisesti käytetään. (Baker 2006: 2; Biber, Conrad & Reppen 1998: 1.)

Korpuslingvistiikkaa on luonnehdittu kvantitatiiviseksi tutkimusmenetelmäksi, sillä se tarjoaa määrällistä tietoa erilaisten kielellisten ilmiöiden esiintyvyydestä. Menetelmän ehdottomiin hyötyihin kuuluu, että sen avulla voidaan paljastaa kielenkäytöstä erilaisia toistuvuuksia ja sellaista määrällistä informaatiota, jonka kerääminen käsin veisi päiviä, kuukausia tai jopa vuosia. (Baker 2006: 1–2.) Korpuslingvistiikka ei kuitenkaan ole pelkkää aineiston määrällistä analyysia: esimerkiksi Biber, Conrad & Rippen (1998: 4–5) toteavat, että korpusmenetelmin toteutettuun tutkimukseen kuuluu olennaisesti myös aineiston laadullista tulkintaa. Kuten Jantunen (2004: 76) toteaa, pelkkä aineiston kvantitatiivinen analyysi ei välttämättä vielä kerro tutkijalle tarpeeksi – ilman laadullista analyysia tutkimus voi jäädä pelkäksi yksipuoliseksi aineiston jäsentelyksi, jossa ilmiöiden taustalla vaikuttavia syitä ei analysoida.

Alkujaan korpuslingvistisen menetelmän historia ulottuu niinkin kauas kuin 1800-luvulle, jolloin korpuslingvistisiä metodeja on sovellettu käsin – mikä luonnollisesti tarkoitti tutkijan kannalta työlästä ja pitkäkestoista urakkaa. Varsinaisesti korpuslingvistiikka yleistyi kuitenkin vasta 1980-luvulla, jolloin tietokoneet alkoivat hiljalleen yleistyä yksityishenkilöillä. (Baker 2006: 2.) Alkuun monet tutkimukset keskittyivät yksinkertaisesti laskemaan erilaisten kielellisten elementtien esiintyvyyttä teksteissä. Tämänkin kaltaisella tutkimuksella on luonnollisesti mahdollista saada selville monenlaista tärkeää informaatiota (esimerkkeinä erilaiset listat käytetyimmistä sanoista), mutta korpusmenetelmiä käyttämällä voidaan saavuttaa myös monia muita tutkimuksellisia tavoitteita. Sittenkin korpuslingvistiikkaa onkin hyödynnetty esimerkiksi sanakirjoja luotaessa, eri kielten oppimateriaaleissa sekä kielen variaatiota tutkittaessa. (Baker 2006: 2–3; Biber, Conrad & Reppen 1998: 5.)

Kuten Partington, Duguid & Taylor (2013: xxii) toteavat, korpuslingvistiikassa on kyse ensisijaisesti metodologiasta teoreettisen viitekehyksen sijaan, vaikkakin korpuslingvistinen tutkimus on luonnollisesti lisännyt myös kielentutkijoiden teoreettista ymmärrystä kielenkäytöstä. Korpuslingvistiikka taipuukin käytettäväksi yhdessä monien erilaisten teorioiden kanssa kieltä tutkittaessa (Thompson & Hunston 2006: 8).

Tutkimusaineistona korpuksen tehtävä on edustaa tietynlaista kielenkäyttöä tai kielenkäytön osa-aluetta. Se, millainen on kutakin tutkimusta ajatellen tarkoituksenmukainen korpus, riippuu suuresti siitä, millaisia tavoitteita tutkimuksella on. (Biber, Conrad & Reppen 1998: 246.) Korpuksia on erityyppisiä, ja jotkut niistä soveltuvat korpusavusteisen diskurssianalyysin tutkimusaineistoksi paremmin kuin toiset (Virtanen 2009: 50). Omassa tutkielmassani käyttämäni korpus on tyypiltään niin sanottu erikoiskorpus. Erikoiskorpuksia käytetään, kun halutaan tutkia jotakin tiettyä genreä edustavia tekstejä, kuten sanomalehtitekstejä tai akateemisia esseitä (Baker 2006: 26). Niin sanottujen yleiskorpusten tehtävänä taas on kuvata kieltä tai kielivarianttia mahdollisimman laajasti (Jantunen 2018b: 24).

Sille, miten suuri korpuksen tulisi olla, ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Toisinaan jonkinlaiseksi kriteeriksi on ehdotettu esimerkiksi miljoonaa sanaa. Diskurssien tutkimiseen saattaa kuitenkin hyvin soveltua pienempikin korpus. Korpuksen kokoa olennaisempaa voi olla se, kuinka paljon tutkittavasta aiheesta aineistossa puhutaan. (Baker 2006: 27–29.) Toisaalta jos korpus on liian pieni, vaarana on, että yksittäiset tulokset saavat tulosten analysointivaiheessa suhteettoman paljon valtaa (Biber, Conrad & Reppen 1998: 249).

Aineiston eli korpuksen analysointi tapahtuu erilaisten analyysia varten kehitettyjen tietokoneohjelmien avulla (ks. tarkemmin luku 3.2). Tällaisia ohjelmia (esimerkiksi AntConc-konkordanssiohjelma) on mahdollista ladata ilmaiseksi internetistä ja hyödyntää valitsemansa korpuksen tutkimiseen. Erilaisten konkordanssiohjelmien ominaisuuksiin kuuluu tyypillisesti vähintään mahdollisuus tarkastella eri sanojen leksikaalisia kollokaatioita sekä frekvenssejä (Biber, Conrad & Reppen 1998: 14–15). Lisäksi konkordanssiohjelmat tarjoavat nimensä mukaisesti tutkijalle mahdollisuuden analysoida konkordansseja. Konkordanssilista listaa kaikki tietyn hakusanan (tai -sanojen) esiintymät järjestyksessä siinä kontekstissa, jossa ne tekstissä esiintyvät. Konkordanssilistoja tarkastelemalla tutkijan on mahdollista laajentaa analyysia myös laadullisempaan suuntaan. (Baker 2006: 71.) Nimenomaan konkordanssilistojen avulla on mahdollista tarkastella erilaisia teksteissä ilmeneviä toisteisuuksia käytännössä, mikä tekee konkordansseista niin olennaisia

corpustutkimuksen kannalta. Konkordanssiohjelmaan syötettävää hakusanaa kutsutaan yleisesti noodiksi. (Sinclair 1991: 105, 170.) Joissakin valmiissa korpuksissa noodia ympäröivä tarkastelualue voi olla esimerkiksi yksi virke. Itse koostamassani korpuksessa minun on kuitenkin mahdollista valita haluamani tarkastelualue (esimerkiksi noodia ympäröivät 100, 200 tai 300 merkkiä. Pelkkä ympäröivä virke ei aina välttämättä riitä paljastamaan koko sitä kontekstia, jossa keskiluokasta tai työväenluokasta puhutaan. Analyysin kannalta onkin hyödyllistä, että konkordanssirivejä voi tarvittaessa laajentaa valitsemansa mittaisiksi.

Korpuukset voivat olla muodoltaan annotoimattomia tai annotoituja. Jälkimmäisessä tapauksessa sanoille ja muille kielellisille elementeille on määritelty tietyt ominaisuudet, kuten sanaluokka, mikä tuo tutkijalle mahdollisuuden laajamittaiseen kieliopilliseen analyysiin. (Baker 2006: 2). Internetissä saatavilla olevat korpuukset ovat usein valmiiksi annotoituja, mutta koska olen itse koostanut tässä tutkimuksessa käyttämäni korpuksen, on se muodoltaan annotoimaton. Esimerkiksi Baker (2006: 42) suosittaa annotoidun korpuksen käyttöä, vaikka toteaakin, ettei se suinkaan ole pakollista, mikäli tutkimuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ilman annotoimistakin.

2.3.2 Sanojen myötäesiintyminen

Kollokaateilla on oman tutkimukseni kannalta ensiarvoisen tärkeä merkitys, sillä diskurssien hahmottaminen ja analysointi tapahtuu nimenomaan kollokaattien kautta. Tässä alaluvussa käsitelen kontekstuaalisen semantiikan tutkimusalaan, kollokaatiota ja sen lähikäsitteitä. Vaikka varsinaisessa analyysityössä en hyödynnäkään kaikkia tässä luvussa esittelemiäni käsitteitä, olen kuitenkin lukijaa ajatellen halunnut luoda tiiviin katsauksen kollokaation lähikäsitteisiin ja tutkimusperinteeseen, jota ne edustavat.

Perinteisesti sanastoa on lingvistiikan alalla totuttu tarkastelemaan lähinnä paradigmaattisina suhteina, esimerkiksi taivutusparadigmoina tai synonymiana. Sen sijaan syntagmaattisten suhteiden tarkastelu on usein jäänyt vähäisemmäksi. Syntagmaattisiin suhteisiin lukeutuvat muun muassa erilaiset monisanaiset yksiköt, joissa esiintyy jonkin verran leksikaalista tai morfologista variaatiota (esim. erilaiset liittokonjunktiot ja idiomit, kuten *ennen kuin* tai *aiheuttaa harmaita hiuksia*). Sanoilla on kuitenkin myös monenlaisia muita syntagmaattisia suhteita, jotka voivat ilmetä joko tiukkoina tai väljempinä kotekstiin liittyvinä valintarajoituksina. (Jantunen 2009: 358.) Kotekstilla viitataan tutkittavaa ilmausta ympäröivään välittömään tekstuaaliseen lähiympäristöön (Jantunen 2004: 12). Kotekstin

lähikäsitteellä kontekstilla taas voidaan tarkoittaa joko tutkittavan sanan tai ilmaisun laajempaa tekstuaalista ympäristöä tai vaihtoehtoisesti myös yleistä, ei-kielellistä ympäristöä, tilannekontekstia (Sinclair 1991: 171).

Kontekstuaalinen semantiikka on tutkimusala, joka on kiinnostunut sanojen välisistä suhteista ja esiintymisympäristöistä. Se tarkastelee merkityksen muodostumista kontekstilähtöisesti: kieltä tutkittaessa kiinnitetään huomiota ilmausta ympäröivään lähimpään tekstikontekstiin tai jopa koko sosiaaliseen ympäristöön (Jantunen 2004: 7). Merkityksen kontekstuaalista luonnetta ovat tarkastelleet erityisesti niin kutsutun brittiläisen koulukunnan jäsenet J.R. Firth, M.A.K. Halliday sekä John Sinclair. (Jantunen 2004: 7 mukaan Stubbs 1996: 25) Kontekstuaaliselle semantiikalle on ominaista kiinnittää huomiota konkreettisiin, toistuviin käyttöyhteyksiin ja kuvata näin ilmaisujen usuaalisia merkityksiä. Pyrkimys on tarkastella sääntöjä, joiden perusteella kielenkäyttäjä valitsee jonkin tietyn ilmauksen kaikkien muiden mahdollisten ilmausten joukosta. (Jantunen 2004: 7–8.)

Sanat eivät esiinny kielessä satunnaisessa järjestyksessä eivätkä sattumalta. Sen lisäksi, että sanojen esiintymistä ohjaavat erilaiset kieliopilliset rajoitteet (vaikkapa sanajärjestys), vaikuttaa taustalla myös idiomaattisen valinnan perussääntö. (Jantunen 2004: 14; Jantunen 2009: 356, 358.) Idiomaattisen ja vapaan valinnan perussääntöjä on ensimmäisenä kuvannut Sinclair (esim. 1991). Vapaan valinnan perussääntö merkitsee sanojen täysin vapaata yhdistymismahdollisuutta kieliopillisuuden puitteissa. Sinclair ei kuitenkaan itse uskonut vapaan valinnan perussäännön olevan mahdollinen, vaan katsoi, että tekstien rakentuminen tapahtuu nimenomaan idiomaattisen valinnan mukaisesti. (Jantunen 2004: 14.) Idiomaattisen valinnan säännön mukaan kielenkäyttäjällä on käytettävissään runsaslukuinen joukko puolivalmiita konstruktioita, joista hän valitsee kieltä tuottaessaan. (Sinclair 1991: 110). Natiivi kielenkäyttäjä hallitsee siis suuren joukon erilaisia idiomaattisia rakenteita, jotka eivät koske yksinomaan esimerkiksi idiomien käyttöä, vaan myös yksittäisiä sanoja ja niiden kontekstuaalisia suhteita (Jantunen 2009: 358; Sinclair 1991: 110).

Sanojen yhdistymistä voi tarkastella eräänlaisena jatkumona, jonka toisessa päässä sijaitsee sanojen (hypoteettinen) täysin vapaa valintamahdollisuus ja toisessa päässä taas täysin rajoittunut myötäesiintyminen. Ääripäiden väliin sijoittuu laaja jatkumo, jossa sanojen keskinäistä yhdistymistä ohjaavat eriaisteiset myötäesiintymäpreferenssit. Tyypillisesti sanat ennemminkin preferoivat tiettyjä kontekstuaalisia piirteitä sen sijaan, että ne esiintyisivät tiukasti vain joidenkin tiettyjen toisten sanojen seurassa. Sanoilla voi olla lukuisa joukko erilaisia mahdollisia kollokaatteja, vaikka ne samanaikaisesti preferoisivatkin selkeästi tiettyjä tai tiettyntyyppisiä sanoja. (Jantunen 2004: 15.) Tämän alaluvun alussa puhuttiin

erilaisista syntagmaattisista suhteista eli kontekstuaalisista valintapiirteistä (ks. Jantunen 2004: 15). Jo aiemmin mainitsemani kollokaatiot edustavat yhtä mahdollista valintapiirretyyppiä. Vaikka omassa tutkielmassani keskityn syntagmaattisista suhteista nimenomaan kollokaatioihin, koen hyödylliseksi valottaa lukijalle kontekstia, johon kollokaatiot ja niiden tutkimus paikantuvat. Esittelenkin seuraavaksi muita fraseologisia ilmiöitä, jotka voivat ohjata sanojen myötäesiintymistä.

Kollokaatiolla tarkoitetaan kahden sanan leksikaalista myötäesiintymää eli kiinteää suhdetta. Tekstissä kollokaatiot sijaitsevat lähellä tutkittavaa sanaa eli noodia. Kollokaation syntymiseen saattaa vaikuttaa sanojen ilmaisemien tarkoitteiden keskinäinen suhde kielenulkoisessa maailmassa (esim. *kissa maukuu*, *lammas määkii*), mutta mitenkään välttämätön tällainen suhde ei ole. (Jantunen 2009: 358; Sinclair 1991: 110, 170.) Korpuslingvististä tutkimusta tehdessä lähtökohtana on usein nimenomaan kollokaattien etsiminen (Biber, Conrad & Reppen 1998: 35). Kollokaatteja tarkastelemalla on mahdollista paljastaa odottamia tai yllättäviäkin kielenkäytön konventioita. Vähintäänkin ne tarjoavat tietoa kielen leksikaalisesta rakenteesta. (Sinclair 1991: 170.) Kollokaatiota määriteltessä nostetaan usein esiin kolme keskeistä määritelmää, joita ovat *toistuvuus*, *tilastollinen merkitsevyys* sekä *ulottuvuus*. Kollokaateiksi määritellään tyypillisesti nimenomaan sellaiset sanojen yhteisesiintymät, jotka ovat toistuvia. Usein kollokaattia pidetään sitä merkittävämpänä, mitä taajemmin se aineistossa esiintyy. Toisaalta absoluuttisten tai suhteellisten frekvenssien ei useinkaan ole katsottu kuvaavan tarpeeksi sitä, miten merkittäviä kollokaatit ovat. Tällöin on otettu avuksi tilastollisen merkitsevyyden tarkastelu. Vaikka tilastollisten testien käyttöä kieltä tutkittaessa ei voidakaan pitää täysin ongelmattomana, on kuitenkin pystytty osoittamaan, että sanoilla on erilaisia kollokationaalisia preferenssejä, jotka eivät ole suoraan riippuvaisia esimerkiksi syntaktisista suhteista tai tekstin rakenteesta. Ulottuvuus taas käsittää sellaiset kysymykset kuin kollokaationaalisessa suhteessa olevien sanojen lukumäärä, kollokaattien keskinäinen välimatka ja tarkastelualueen symmetrisyys sekä noodin ja sen kollokaattien kieliopillinen suhde. (Jantunen 2004: 16–18.)

Kollokaattien lisäksi muita mahdollisia syntagmaattisia suhteita edustavat esimerkiksi klusterit (n-grammit). Ne ovat sanaketjuja, jotka muodostuvat vähintään kolmesta peräkkäisestä sanasta. Klusteri eroaa idiomista siten, ettei sitä välttämättä ole mahdollista korvata yhdellä sanalla. Kolligaatiossa taas on kyse sanan ja kieliopillisen kategorian myötäesiintymästä. Ilmiötä edustaa esimerkiksi suomen kielessä esiintyvä rektio, eli sanan täydennysten sijavalinta: tykkään *sinusta*, mutta rakastan *sinua*. (Jantunen 2009: 359.)

Leksikaalis-semanttisia myötäesiintymiä edustavat semanttinen preferenssi sekä semanttinen prosodia. Semanttisella preferenssillä viitataan lekseemin ja kontekstissa esiintyvän merkityspiirteen syntagmaattiseen suhteeseen. Esimerkiksi astemääritteellä *oikein* on semanttinen preferenssi arvoa tai hyvyyttä ilmaiseviin sanoihin; esim. *oikein hyvä*. (Jantunen 2009: 359.) Semanttinen preferenssi on näin ollen kytköksissä kollokaation käsitteeseen, mutta siinä missä kollokaattien tapauksessa on kyse yksittäisten sanojen myötäesiintymisestä, semanttinen preferenssi viittaa ennemminkin semanttisten kategorioiden myötäesiintymiseen (Baker 2006: 86–87). Semanttisessa prosodiassa taas on kyse semanttista preferenssiä abstraktimmasta merkitysourasta: lekseemillä voi olla tietty esiintymisympäristö, joka voidaan määritellä joko positiiviseksi, negatiiviseksi tai neutraaliksi. (Jantunen 2009: 359.)

Kollokaatiot eivät siis suinkaan ole ainoa tapa hahmottaa sanastollisia myötäesiintymiä. Myös esimerkiksi semanttisen preferenssin tarkastelu olisi voinut tuottaa tarkastelemistani luokkasanoista kiinnostavia havaintoja. Maisterintutkielman laajuus ei kuitenkaan mahdollista semanttisen preferenssin sisällyttämistä tarkasteltavien myötäesiintymätyyppien joukkoon.

2.4 Korpusavusteinen kriittinen diskurssintutkimus

Korpusavusteinen diskurssintutkimus yhdistää lähtökohdiltaan kvantitatiivisen korpuslingvistiikan pääasiassa kvalitatiiviseen diskurssianalyysiin (Baker 2006: 8; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 139). Vaikka korpuslingvistinen tutkimus ja diskurssintutkimus ovat menetelminä monella tavoin erilaisia, on niillä myös joitakin yhteisiä lähtökohtia: kummassakin menetelmässä esimerkiksi tutkitaan kielenkäyttäjien tuottamia todellisia tekstejä ja etsitään niistä erilaisia toistuvuuksia ja säännönmukaisuuksia (Jantunen 2018a: 6). Tutkijalta korpusavusteinen diskurssianalyysi ja eri menetelmien välillä liikkuminen edellyttävät joustavuutta: vaikka keskenään sangen erilaisten metodien yhdistäminen voi olla tutkimuksellisesti hyvin hedelmällistä, saattaa se olla myös haastavaa. Tavoitteena on yhdistää kaksi erilaista menetelmää tavalla, joka tuo käyttöön molempien menetelmien parhaat puolet diskurssien löytämiseksi. Korpusavusteista diskurssianalyysia voikin lähestyä kahden erilaisen metodin vuoropuheluna, jossa korpusmenetelmät auttavat diskurssien löytämisessä ja diskursiivinen tieto taas auttaa etsimään korpuksista analyysin kannalta olennaista tietoa. (Baker 2006: 6–7; Lehto 2018: 84–85.)

Siinä missä korpusmenetelmien käyttö tutkimuksessa yleistyi 1980-luvulla, ilmestyivät ensimmäiset korpuksia ja diskurssianalyysia yhdistelevät tutkimukset 1990-luvun aikana (Baker 2006: 2; Lehto 2018: 83). Kriittisessä diskurssintutkimuksessa korpuksia on sitä vastoin alettu hyödyntää enenevässä määrin vasta 2000-luvulta alkaen (Mautner 2009b: 36). Kaikkiaan korpusmenetelmiä ja diskurssianalyysia yhdistelevien tutkimusten suosio on viime vuosina ollut kasvussa. Tutkimusala on kuitenkin kirjava, sillä korpusavusteista diskurssianalyysia edustavissa tutkimuksissa voi esiintyä keskenään hieman erilaisia näkemyksiä diskursseista, minkä lisäksi käytetyt korpustyökalut voivat olla moninaisia. (Lehto 2018: 83.)

Suomalaisenkin kielitieteen kentällä on viime vuosina alettu hyödyntää menetelmänä korpusavusteista kriittistä diskurssianalyysia. Tutkimusala on Suomessa kuitenkin vielä sangen tuore, ja valtaosa tutkimuksesta lienee julkaistu vasta 2010-luvun aikana. Esimerkiksi Jarmo Jantusen *Puhe ja kieli* (2018a) -lehdessä julkaistu tutkimus homouteen ja heterouteen liitetystä diskursseista Suomi24-foorumilla on toteutettu korpusavusteisen diskurssianalyysin keinoin – omasta maisterintutkielmastani Jantusen tutkimus eroaa tosin siltä osin, että analyysin lähtökohtana on niin sanottu avainsana-analyysi. Tutkimuksessa *homo-* ja *hetero-*hakusanoilla kootut aineistot toimivat toistensa vertailuaineistoina, joita tarkastellaan niin sanottujen avainsanojen avulla. Avainsanoilla tarkoitetaan ilmauksia, jotka esiintyvät aineistossa epätavallisen taajaan ja kuvaavat näin aineistoa sanaston näkökulmasta. (Jantunen 2018a: 7–8.) Kuten Jantusen tutkimus osaltaan muistuttaa, korpusavusteisessa diskurssianalyysissa ei ole vain yhtä mahdollista tapaa tehdä tutkimusta, vaan menetelmää on mahdollista muunnella kunkin tutkimusaiheen ja -aineiston erityispiirteet huomioon ottaen. Tutkimuksen pohjalta on syntynyt myös korpustutkimuksen ja diskurssintutkimuksen eroja kartoittava artikkeli *Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista* (Jantunen 2018b), jossa aineiston tarkastelun lähtökohtana ovat avainsanojen sijasta kuitenkin kollokaatit.

Muita viimeaikaisia korpusavusteista diskurssianalyysia hyödyntäviä tutkimuksia edustaa esimerkiksi Liisa-Maria Lehdon (2018) väitöskirja *Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Pro gradu -tasolla menetelmää on hyödyntänyt ainakin Maiju Paldán (2018), joka on tarkastellut Suomi24-foorumilla esiintyviä seksuaalisen haluttomuuden diskursseja. Oman tutkielmani tavoin myös Paldánin tutkielmassa menetelmänä on nimenomaan korpusavusteinen *kriittinen* diskurssianalyysi. Paldánin tutkimusasetelma on kuitenkin sikäli erilainen kuin omani, että diskurssien ja

kollokaatioiden lisäksi hän keskittyy myös semanttisen preferenssin analyysiin että koko käyttämänsä metodologian analyysiin (ks. Paldán 2018: 41).

Käytännössä korpus kokoa puhuttua tai kirjoitettua kieltä suureksi, staattiseksi tekstiaineistoksi, jota diskurssintutkija sitten analysoi pyrkimyksensä hahmotella niitä prosesseja, joiden kautta tekstit tavoittelevat tiettyjä kommunikatiivisia päämääriä (Virtanen 2009: 50). Korpusavusteisessa diskurssianalyysissa näkemys diskursseista on väistämättä hieman erilainen kuin niin sanotussa perinteisessä diskurssianalyysissa. Perinteisen diskurssintutkimuksessa analyysin keskiössä ovat kokonaiset tekstit, mutta korpustutkimuksessa aineistoa ei lähestytä kokonaisina teksteinä vaan tekstikatkelmina, joista pyritään löytämään toistuvuuksia. Tällainen lähestymistapa tarkoittaa luonnollisesti myös hieman erilaista näkökulmaa diskursseihin. (Lehto 2018: 84.) Diskurssintutkija oppii tyypillisesti tuntemaan aineistonsa sen pienuuden vuoksi läpikotaisin. Korpustutkimuksessa näin käy harvoin, sillä tutkija ei tarkastele aineistoa kokonaisena tekstinä, vaan tutustuu siihen vain valikoiden. (Jantunen 2018b: 24; Tognini-Bonelli 2004: 18.)

Kun diskurssianalyysissa hyödynnetään korpuslingvistiikkaa, voidaan diskursseista yhtä kaikki saada sellaista tietoa ja evidenssiä, joka suppeampia aineistoja tutkittaessa ei välttämättä nousisi esiin (Baker 2008: 10). Tietokoneavusteisuuden ansiosta tutkija voi järjestellä aineistoa eri tavoin ja palata kiinnostaviin havaintoihin helposti uusintahaun suorittamalla (Lehto 2018: 85). Laajojen korpusaineistojen ja määrällisten evidenssien käyttö diskurssintutkimuksessa voi vähentää tutkijan omien asenteiden ja ennakkokäsitysten vaikutusta analyysin tuloksiin. Vaikka täydellistä objektiivisuutta on mahdotonta saavuttaa, korpuksen käyttö voi esimerkiksi vähentää tutkijan mahdollisuutta valikoida aineistosta vain sellaiset tapaukset, jotka tukevat omia ennakkokäsityksiä tai hypoteeseja. (Baker 2006: 10–14.)

Korpusavusteisen diskurssianalyysin hyötyihin kuuluukin, että menetelmän avulla diskursseista on mahdollista saada helposti määrällistä tietoa. Voi olla helppoa todeta jonkin yksittäisen sanan tai virkkeen ilmentävän jotakin diskurssia, mutta sen sijaan voi olla hankalaa päätellä mitään tämän diskurssin yleisyydestä. (Baker 2006: 13.) Mahdollisuus kerätä määrällistä dataa voi osaltaan lisätä tutkimustulosten relevanttiutta. On eri asia todeta, että johonkin ihmisryhmään esimerkiksi liitetään mediassa *usein* tiettyjä negatiivisia ominaisuuksia kuin pystyä osoittamaan, että jokin negatiivinen ominaisuus liitetään vähemmistöryhmään 10 kertaa useammin kuin valtaväestöön. (Baker & McEnery 2015: 10.) Näin korpusmenetelmien yhdistäminen diskurssintutkimukseen voi auttaa tutkijaa todistamaan, että diskurssit ovat yhteiskunnassamme tyypillisiä tai vallitsevia. Etenkin, kun

korpusavusteisen diskurssianalyysin keinoin on myös mahdollista saada informaatiota kahden sanan välillä vallitsevasta yhteydestä ja assosiatiiivisesta suhteesta. (Baker 2006: 13.)

Monista hyödyistään huolimatta korpusavusteiseen diskurssianalyysiin liittyy myös joitakin rajoituksia. Ensinnäkään diskurssit eivät välttämättä ilmene eri konteksteissa yksinomaan kielellisesti, vaan diskursseja voidaan ilmentää myös esimerkiksi kuvin tai teoin. Korpustutkimuksen keinoin onkin luonnollisesti vaikea päästä käsiksi siihen, mitä tapahtuu tutkittavien tekstien ulkopuolella: miten joku tietty teksti on otettu vastaan, millaisia reaktioita se on aiheuttanut, onko teksti saanut paljon lukijoita vai ei, keitä nämä lukijat ovat ja niin edelleen. Ihmiset eivät välttämättä tulkitse tekstejä yhdenmukaisella tavalla. Siinä missä joku tulkitsee jonkin tietyn sanan tai ilmaisun negatiivisena, toiselle se saattaa näyttäytyä positiivisena tai neutraalina. Toisaalta on myös huomattava, että joskus tärkeämpää on se, mitä *jätetään sanomatta* kuin se, mitä sanotaan – toisinaan voimakkaimpia diskursseja ovat ne, joita ei tarvitse edes lausua ääneen, koska kaikki jakavat ne joka tapauksessa. (Baker 2006: 19.) Kuten Baker & McEnery (2015: 8) huomauttavat, korpusmetodeilla toteutetuilla tutkimuksilla on myös tyypillisesti tapana keskittyä eroihin – esimerkiksi onko sana *x* yleisempi korpuksessa *a* vai *b*. Myös omassa tutkielmassani esiintyy tällainen eroavaisuuksia tarkasteleva ulottuvuus. Kuten Baker & McEnery (2015: 8) huomauttavat, tällaisen tutkimusasetelman kanssa on kuitenkin pysyttävä valppaana sen suhteen, ettei eroavaisuuksia korosta liikaa – muuten havaitsematta voi esimerkiksi jäädä, että sana *y* on yhtä yleinen molemmissa korpuksissa, mikä sekkin voi joissain tapauksissa kertoa paljon tutkittavista aineistoista.

Omassa tutkimuksessani menetelmänä toimii nimenomaan korpusavusteinen *kriittinen* diskurssintutkimus. Kuten Baker (2006: 73) huomauttaa, raja diskurssianalyysin ja kriittisen diskurssianalyysin välillä ei suinkaan ole aina täysin selkeä. Omassa tutkielmassani kriittinen ote tarkoittaa ennen muuta sitä, että tavoitteenani ei ole yksinomaan kuvata aineistossa esiintyviä diskursseja, vaan lisäksi tarkastella diskurssien syitä ja seurauksia siinä yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa ne ilmenevät. Sinänsä korpusavusteisen kriittisen diskurssianalyysin lähtökohdat eivät olennaisesti eroa korpusavusteisen diskurssianalyysin lähtökohdista (ks. Mautner 2009a: 123). Jotta korpusavusteinen diskurssintutkimus olisi kriittistä, on tutkijan panostettava erityisesti tulkintatapaan, jossa ei oteta annettuna kieleen ja diskursseihin liittyviä oletuksia (Mautner 2009a: 124).

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

3.1 Aineiston kuvaus

Tutkielmani aineisto koostuu Helsingin Sanomien verkkosivuilla julkaistuista teksteistä. Sivuston hakutoimintoa hyödyntäen olen koonnut korpuksi vuosina 2001–2016 julkaistut verkkomedia-tekstit, jotka sisältävät hakusanan *työväenluokka* tai *keskiluokka*. Olen jakanut keräämäni korpusaineiston kahdeksi osakorpuksi: toinen sisältää *työväenluokka*- ja toinen *keskiluokka*-hakusanalla löytyneet uutistekstit. Mahdollisimman kattavan otannan saavuttamiseksi olen valinnut analysoitavaksi myös aineistoon valikoituneet Helsingin Sanomien julkaisuperheeseen kuuluvien *Kuukausiliite*- ja *Nyt-liite*-julkaisujen tekstit. Myös esimerkiksi mahdolliset mielipidekirjoitukset on otettu mukaan analyysiin, eli lähtökohtaisesti mitään hakutuloksia ei ole suodatettu pois.

Tavoitteenani oli kerätä aineisto, joka antaa mahdollisimman kattavan kuvan siitä, millaisia diskursseja keskiluokkaan ja työväenluokkaan 2000- ja 2010-lukujen Suomessa liitetään. Valitsin tutkimusaineistoksi nimenomaan Helsingin Sanomat, sillä Suomen laajalevikkisimpänä sanomalehtenä uskon sen sekä heijastelevan että toisaalta myös luovan Suomessa esiintyviä luokkadiskursseja. Media Audit Finlandin (2018) mukaan vuonna 2017 Helsingin Sanomien kokonaislevikki oli 324 997, mikä oli enemmän kuin yhdelläkään toisella suomalaisella sanomalehdellä. Digilehden levikki taas oli 90 739.

Työväenluokka-hakusanalla koostetun osakorpuksen koko on yhteensä 309 084 sanetta. *Työväenluokka* (sisältäen sanan kaikki taivutusmuodot) esiintyy aineistossa 835 kertaa. Kun kollokaatioväli on 5:5 ja minimifrekvenssi 5, *työväenluok**-hakusana tuottaa yhteensä 194 tilastollisesti merkitsevää kollokaattia (aineiston rajaamisesta tarkemmin luvussa 3.2). *Keskiluok**-hakusanalla koostettu osakorpus sen sijaan on kooltaan yhteensä 1 764 243 miljoonaa sanetta ja *keskiluokka* kaikkine taivutusmuotoineen esiintyy siinä 5103 kertaa. Kun kollokaatioväli on 5:5 ja minimifrekvenssi 10, *keskiluokka* kaikkine taivutusmuotoineen saa yhteensä 620 erilaista tilastollisesti merkitsevää kollokaattia. Kummankin hakusanan tapauksessa olen jättänyt analyysin ulkopuolelle joitakin kollokaatteja, jotka eivät oikeastaan kerro mitään sanastollisista myötäesiintymistä. Tällaisiin tapauksiin lukeutuvat esimerkiksi sellaiset keskiluokkaan liittyvät kollokaatit kuin *julkaistu* (frekvenssi 154) ja *ulkomaat* (frekvenssi 51). *Julkaistu* viittaa artikkelin julkaisuajankohtaan. Käytännössä *keskiluokan* kollokoiminen tällaisen sanan kanssa kertoo lähinnä siitä, että

keskiluokka mainitaan usein artikkelin otsikossa tai heti artikkelin leipätekstin alussa – tämän voi päätellä siitä, että *keskiluokan* on täytynyt esiintyä korkeintaan viiden sanan päässä kollokaatista *julkaistu*. Samaten konkordanssilistojen tarkastelu paljastaa, että kollokaatti *ulkomaat* viittaa kaikissa tapauksissa ulkomaanuutisiin uutiskategoriana. Tässäkään tapauksessa ei siis ole kyse varsinaisesta sanastollisesta myötäesiintymästä. Työväenluokan tapauksessa jätin samankaltaisista syistä analysoimatta kuusi kollokaattia, minkä jälkeen analysoitavia kollokaatteja jäi jäljelle yhteensä 188 (ks. liite 2). Keskiluokan tapauksessa poistettavia kollokaatteja oli kahdeksan. Koska tarkoitukseni oli analysoida 300 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia, valitsin analysoitavaksi myös kollokaatit sijoilta 301–308 (ks. liite 1).

Kuten voi havaita, aineiston perusteella *keskiluokka* näyttäytyy huomattavasti *työväenluokkaa* yleisempänä sanana – ainakin Helsingin Sanomien kontekstissa. Työväenluokan tapauksessa valitsin lähtökohtaisesti analysoitavaksi kaikki 194 kollokaattia, mutta keskiluokan tapauksessa valitsin analysoitavaksi vain 300 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia (eli lähestulkoon puolet kaikista kollokaateista). Keskiluokkaan viittaavista 300 tilastollisesti merkitsevimmästä kollokaatista jaottelin johonkin diskurssiin kuuluvaksi yhteensä 195. Löytämieni diskurssien ulkopuolelle jäi kaikkiaan 35,0 prosenttia kaikista *keskiluokan* kollokaateista – nämä kollokaatit eivät siis havaintojeni mukaan ilmentäneet yhtäkään niistä diskursseista, joita tässä tutkielmassa käsittelen. Työväenluokan tapauksessa yhteensä 69 kollokaattia 188:sta edusti jotakin aineistosta löytämäni diskurssia. Mihinkään diskurssiin jaottelematta jäi näin ollen yhteensä 63,3 prosenttia kaikista *työväenluokan* kollokaateista.

Keskiluokkaa koskevan aineiston kohdalla oli otettava huomioon, että yhteiskuntaluokkiin liittyvän merkityksen lisäksi *keskiluokalla* voidaan viitata myös esimerkiksi kokoon tai laatuun (esim. *hotelli oli tasoltaan keskiluokkaa*.) Tämän lisäksi myös autoja luokitellaan aineistossa toisinaan koon mukaan esimerkiksi alempaan ja ylempään keskiluokkaan. Jotta nämä vaihtoehtoiset merkitykset eivät vääristäisi tuloksia, pyrin poistamaan aineistosta kaikki tapaukset, joissa keskiluokasta puhuttiin jossakin muussa kuin yhteiskuntaluokkamerkityksessä. Tämä tapahtui siten, että etsin hakutoimintoa apuna käyttäen koostamastani tekstiaineistosta kaikki kohdat, jossa esiintyi hakusana *auto**. Sitten poistin manuaalisesti kaikki tapaukset, joissa keskiluokasta puhuttiin autojen kokoluokkaan viittaavassa merkityksessä. Samaten kävin läpi kaikki hakusanan *keskiluokkaa* tuottamat osumat ja poistin ne, jossa sanaa käytettiin laatuun viittaavassa merkityksessä. Tällaisia

tapauksia oli yhteensä noin 90, eli alle kaksi prosenttia kaikista keskiluokan tuottamista osumista.

3.2 Aineiston keruumenetelmät

Kollokaatioiden etsimisessä käytin apuna AntConc-konkordanssiohjelmaa (käytössäni oli ohjelman versio 3.5.0). AntConc on ilmainen konkordanssiohjelma, joka on vapaasti ladattavissa verkosta. Käyttäjä voi syöttää ohjelmaan haluamansa tekstiaineiston ja tehdä siihen sitten erilaisia kollokaatio- muita hakuja. Hakuja tehdessäni käytin hakusanoina katkaistuja muotoja (*keskiluok** ja *työväenluok**), jotta ohjelma ei ottaisi huomioon vain sanojen nominatiivimuotoja vaan myös taivutetut muodot.

AntConc-ohjelmalla on mahdollista valita käyttöön erilaisia tilastollisia testejä, joista päädyin itse käyttämään MI-testiä (*mutual information*). MI-testi selvittää, kuinka todennäköistä kollokaattien esiintyminen yhdessä on verrattuna siihen, että ne esiintyisivät erikseen (Baker 2006: 101). MI-testin hyötyihin lukeutuu se, että se nostaa esiin kieliopillisten kollokaatioiden sijaan ennemminkin leksikaalisia kollokaatioita, ja tämän ominaisuuden kautta voidaan helpommin päästä kiinni sanaan liittyviin diskursseihin. Muita mahdollisia tilastollisia testejä edustaa esimerkiksi T-testi, joka mittaa kollokaattien yhteisesiintymien määrää. (Stubbs 1995: 9–10.) Omassa tutkimuksessani T-testin käyttäminen ei olisi MI-testiin verrattuna ollut kovin hedelmällistä, sillä se nostaa esiin erityisesti kieliopillisia sanoja, kuten *ja*, *ei* tai *että*, joiden kautta voi olla haastavaa päästä käsiksi diskursseihin.

Hakua varten on valittava tietty kollokaatioväli, joka määrittää sen, kuinka monta sanaa noodin eli hakusanan kummaltakin puolelta otetaan huomioon. Sopiva kollokaatioväli vaihtelee sen perusteella, millaista tietoa tutkimuksella haetaan; usein käytettyjä lukuja ovat esimerkiksi 3:3 tai 2:2 (Stubbs 1995: 8). Omassa tutkimuksessani käytin kollokaatioväliä 5:5, sillä suurempaa kollokaatioväliä käyttämällä sain todennäköisemmin analysoitavaksi koko hakusanaa ympäröivän virkkeen. Aineistoon tutustuessani havaitsin, että diskursseja eivät rakenna pelkästään hakusanan välittömässä läheisyydessä sijaitsevat kollokaatit (sellaiset, joihin pääsisi käsiksi esimerkiksi kollokaatiovälillä 2:2), vaan myös sellaiset sanat, jotka sijaitsevat kauempana hakusanasta. Niinpä käyttämällä kollokaatioväliä 5:5 pääsin monipuolisemmin käsiksi tutkimiini sanoihin liittyviin diskursseihin.

Aineiston analysoiminen korpusmenetelmin edellyttää myös tietyn minimifrekvenssin asettamista. Minimifrekvenssillä tarkoitetaan sitä, kuinka monta kertaa sanojen on esiinnyttävä toistensa läheisyydessä, jotta ne lasketaan tutkimuksen kontekstissa kollokaateiksi. Päädyin soveltamaan käyttämiini osakorpuksiin eri minimifrekvenssejä: keskiluokan tapauksessa raja-arvo on 10, työväenluokan tapauksessa 5. Syy eri vähimmäistaajuuksiin löytyy osakorpusten suuresta keskinäisestä kokoerosta. 10 esiintymän vähimmäistaajuus olisi tuottanut työväenluokan tapauksessa huomattavan vähän kollokaatteja (vain 68 kappaletta). Vastaavasti minimifrekvenssin laskeminen viiteen olisi keskiluokan tapauksessa kasvattanut kollokaattien määrää tarpeettoman suureksi. Sopiva minimifrekvenssin määrä riippuukin aina aineiston laajuudesta. Kuten Jantunen (2004: 77) tuo ilmi, eri tutkijoilla voi hyvin olla erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka monta yhteisesiintymää vaaditaan, jotta voidaan puhua kollokaatista.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Käytän tutkimusmenetelmänä korpusavusteista kriittistä diskurssianalyysia. Käytännön analyysityö sisältääkin piirteitä sekä diskurssintutkimukseen kuuluvista että korpusmetodeille ominaisista analyysin vaiheista. Kuten Baker (2006: 87, 92–93) toteaa, korpusavusteista diskurssintutkimusta menetelmänä käytettäessä diskurssien hahmottelu tapahtuu perinteisen diskurssianalyysin tavoin tarkastelemalla aineistosta nousevia diskursiivisia, kieliopillisia tai semanttisia toisteisuuksia ja analysoimalla, milloin ne ovat niin vallitsevia, että niiden voi katsoa kertovan jonkin tietyn diskurssin olemassaolosta.

Baker (2006: 119–120) kuvaa korpusavusteisen diskurssianalyysin menetelmän koostuvan seuraavanlaisista askeleista:

1. Tarkasteltavan korpuksen luominen tai valitseminen.
2. Hakusanan päättäminen (esim. *keskiluok**).
3. Kollokaattilistan luominen yhtä tai useampaa hakualgoritmia käyttäen.
4. Tarkasteltavien kollokaattien määrän päättäminen: esimerkiksi 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia tai vaikkapa kaikki kollokaatit, joiden MI-arvo on yli 3.
5. Kollokaattien jaottelu semanttisiin, kieliopillisiin tai esimerkiksi temaattisiin ryhmiin.
6. Konkordanssijonkojen tarkastelu ja toistuvuuksien etsiminen.
7. Diskurssien hahmottelu kollokaattien ja kondordanssijonkojen pohjalta.
8. Konkordanssijonkojen tarkastelu hakusanalla, joka ei sisällä kollokaatteja; millaisia diskurssiprosodioita tällöin löytyy?
9. Kollokaattien tarkastelu siitä näkökulmasta, miten ne suhteutuvat toisiinsa.
10. Pyrkimys selvittää, miksi tietyt diskurssit ilmenevät tiettyjen kollokaattien ympärillä.

Tutkimukseni analyysiprosessi eteni pääpiirteittäin Bakerin kuvaamalla tavalla molempien tutkittavien sanojen tapauksessa. Analyysityö erosi keskiluokan ja työväenluokan

välillä vain siltä osin, että analysoitavien kollokaattien määrät olivat keskenään erisuuruiset: keskiluokan tapauksessa analysoin 300 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia 620:stä, kun taas työväenluokan tapauksessa analysoitavia kollokaatteja oli kaikkiaan vain 188, joista huomioin analyysissäni kaikki. Aloitin tarkastelemalla kummankin tutkimuksen kohteena olevan sanan 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia ja loin niiden pohjalta hypoteesit siitä, millaisia diskursseja osakorpuksista kenties nousisi esiin. Sen jälkeen tarkastelin kaikkia analyysin kohteena olevia kollokaatteja ja jaottelin ne erilaisiin merkitysryhmiin: maantieteelliseen sijaintiin viittaavat sanat erikseen, ihmisiin ja ihmisryhmiin viittaavat sanat erikseen, yhteiskuntaluokkiin viittaavat sanat erikseen ja niin edelleen. Luotuani alustavat merkitysryhmät aloin tutustua aineistoon syvällisemmin kollokaattien avulla. Tarkastelin, millaisissa konteksteissa eri kollokaatit tosiasiallisesti aineistossa esiintyivät ja tarvittaessa muokkasin luomiani merkitysryhmiä – aika ajoin jokin kollokaatti ei esiintynytäkään aineistossa sellaisessa merkityksessä kuin olin etukäteen otaksunut. Kuten havaintoni osaltaan osoittaa, korpusavusteisessa tutkimuksessa pelkkä aineiston määrällinen analyysi ei ole kaikki kaikessa, vaan analyysin tekeminen vaatii myös aineiston laadullista tarkastelua. Työväenluokan tapauksessa mihinkään diskurssiin sijoittamatta jäi 119 kollokaattia, keskiluokan tapauksessa taas 105.

Kun olin luonut alustavat merkitysryhmät, ryhdyin hahmottelemaan tarkemmin aineistosta kumpuavia diskursseja ja tarkkailemaan, millä tavoin keskiluokan ja työväenluokan käsitteitä koostamissani osakorpuksissa tosiasiallisesti käytettiin. Diskurssianalyysille on tyypillistä, että analyysityö on kehämäistä aineistoon tutustumista: ensihavainnot aineistosta luovat jonkinlaisen esiyymmärryksen aineiston laadusta, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, millä tavoin tutkija lukee aineistoa tutustuessaan siihen tarkemmin (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 141–144). Omassa tutkielmassani analyysi noudattikin erityisesti alussa nimenomaan tällaista kehämäistä etenemistapaa. Tarkastelin kuhunkin merkitysryhmään kuuluvien eri kollokaattien konkordanssirivejä, kunnes aineisto saavutti niin sanotun saturaatiopisteensä, eli kunnes tarkastelu ei enää tuottanut uutta informaatiota. Analyysin viimeinen vaihe oli keskiluokan ja työväenluokan diskurssien keskinäinen vertailu (ks. luku 4.4). Tarkastelin sitä, millaisia diskursseja tutkiemiini sanoihin kaikkiaan liitetään ja millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sanojen välillä on havaittavissa. Lisäksi pohdin havaintojani laajemmassa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa.

4 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa tarkastelen keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyviä diskursseja. Alaluvussa 4.1 luon eräänlaisen esikatsauksen tarkastelemini sanoihin ja niihin liittyviin kollokaatteihin: käsittelen luvussa sekä keskiluokan että työväenluokan 30 tilastollisesti kaikkein merkitsevintä kollokaattia. Alaluvussa 4.2 käsittelen tarkemmin keskiluokkaan liittyviä diskursseja ja alaluvussa 4.3 työväenluokkaan liittyviä diskursseja. Alaluvussa 4.4 kokoan yhteen tekemäni havainnot ja vertailen työväenluokkaan ja keskiluokkaan liittyviä tuloksia keskenään. Tässä luvussa myös pohdin yksityiskohtaisemmin saamieni tulosten syitä ja merkityksiä osana sitä yhteiskunnallista kontekstia, jota ne edustavat.

4.1 Kollokaatioanalyysi

Tarkastelen aluksi sekä *keskiluokka*-hakusanan (taulukko 1) että *työväenluokka*- hakusanan (taulukko 2) 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia koostamissani osakorpukissa. Tarkoitukseni on luoda katsaus siihen, millaisten sanojen kanssa *keskiluokka* ja *työväenluokka* kollokoivat tilastollisesti kaikkein voimakkaimmin. Lisäksi vertailen, miten keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyvät diskurssit eroavat toisistaan. Kuten luvussa 3.1 kävi ilmi, työväenluokkaa ja keskiluokkaa koskevat osakorpukset ovat keskenään melko erisuuruiset, mikä johtaa siihen, että myös työväenluokkaan ja keskiluokkaan liittyvien kollokaattien frekvenssit ovat keskenään melko erisuuruisia. Tästä huolimatta molempien sanojen saamien kollokaattien MI-arvot ovat varsin lähellä toisiaan. Keskiluokan tapauksessa 30 merkitsevimmän kollokaatin MI-arvot vaihtelevat välillä 10.64133–9.06565, kun taas työväenluokan tapauksessa vaihteluväli on 11.48851–9.04106. Tästä voidaan päätellä, että kollokointi on suunnilleen yhtä vahvaa sekä keskiluokan että työväenluokan tapauksessa.

Kuten taulukko 1 osoittaa, *keskiluokka* kollokoi vahvimmin komparatiivimuotoisten adjektiivien *ylempi* ja *alempi* sekä näiden taivutusmuotojen kanssa: kumpikin sana esiintyy 30 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa neljästi. Sanojen korkeat MI-arvot ovat odotuksenmukaisia, sillä keskiluokka on usein tapana jakaa ylempään ja alempaan keskiluokkaan. Muutoin listassa esiintyvät sanat liittyvät merkitykseltään erityisesti varallisuuteen (*toimeentulevaa*, *vaurastuva*, *vaurastunut*, *vaurastuu*, *varakasta*), yhteiskuntaluokkiin (*alaluokka*, *työväenluokka*, *yläluokkaan*, *työväenluokkaan*, *kuuluvia*) sekä koulutukseen (*koulutettuun*, *koulutettu*, *koulutettua*). Näiden kollokaattien voi katsoa

ennakoivan jossakin määrin sitä, millaisia keskiluokkaan liittyviä diskursseja aineistosta on mahdollista löytää. Kuten alaluvussa 4.2 käsittelen, keskiluokkaan liittyviä diskursseja ovat esimerkiksi talousdiskurssi, luokkadiskurssi ja koulutettu keskiluokka -diskurssi.

Muita yksittäisiä kollokaatteja ovat esimerkiksi *hyvinvoiva*, *kasvava*, *kaupunkilainen*, *nouseva* ja *perheistä*. Myös nämä antavat jonkinlaisia viitteitä keskiluokkaan aineistossa liitetystä diskursseista, sillä kuten edempänä käsittelen, keskiluokkaan liittyviä diskursseja ovat muun muassa suuruuden diskurssi (kollokaatit *kasvava* ja *nouseva*), asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi (kollokaatti *kaupunkilainen*) ja perhediskurssi (kollokaatti *perheistä*). Varsin erilaisena muihin kollokaatteihin verrattuna listalta erottuu merkitykseltään negatiivinen *petetty*, jonka frekvenssi aineistossa on yhteensä 17. *Petety*n suuri MI-arvo kuitenkin selittyy Barbara Ehrenreichin vuonna 2006 ilmestyneellä kirjalla *Petetty keskiluokka*, jota uutisteksteissä käsitellään.

Taulukko 1. Keskiluokan 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia.

Sija	Kollokaatti	Frekvenssi	MI-arvo
1	ylemmän	31	10.64133
2	ylempään	67	10.54678
3	ylempää	36	10.51311
4	alempi	43	10.49191
5	ylempi	49	10.44770
6	alempaan	47	10.41861
7	alempaa	21	10.32046
8	petetty	17	10.30512
9	koulutettuun	10	10.25007
10	toimeentulevaa	15	10.20701
11	vaurastuva	24	10.06565
12	vaurastunut	27	10.01318
13	vaurastuu	20	10.00907
14	alemmän	26	9.84009
15	koulutetun	18	9.69952
16	varakasta	10	9.62204
17	kaupunkilainen	14	9.60997

18	hyvinvoiva	10	9.53958
19	nouseva	18	9.47004
20	alaluokka	12	9.44898
21	koulutettu	56	9.44005
22	kuuluvia	16	9.43338
23	työväenluokka	17	9.43065
24	asuinalueella	16	9.34318
25	kasvava	62	9.31941
26	perheistä	20	9.21765
27	yläluokkaan	11	9.20315
28	ylä	15	9.16519
29	koulutettua	15	9.16519
30	työväenluokkaan	14	9.06565

Taulukko 2 taas esittää työväenluokan 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia. Selvästi eniten taulukossa esiintyy yhteiskuntaluokkiin ja niihin kuulumiseen liittyvää sanastoa (*yläluokkaan, keskiluokkaan, keskiluokkainen, keskiluokka, keskiluokan, keskiluokkaa, kuuluvansa, kuuluva, kuulu, kuului*). Erityisen suuri MI-arvo on työväenluokan tapauksessa myös perheeseen ja perhetaustaan liittyvillä kollokaateilla (*perheeseen, taustaltaan, taustansa, varttunut, tausta*). Keskiluokan tapauksessa samaa merkitysryhmää edustaa 30:n tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa vain yksi kollokaatti, *perheistä*. Työväenluokan tapauksessa taulukosta taas puuttuvat tyystin varallisuuteen ja koulutukseen liittyvät kollokaatit, joita keskiluokkaa koskevassa taulukossa 1 esiintyy yhteensä peräti yhdeksän kappaletta. Sen sijaan työväenluokka saa kollokaateikseen esimerkiksi ihonväriin viittaavat saneet *valkoinen* ja *valkoisen*, puolueiden kannatukseen viittaavan substantiivin *kannattajista* ja lisäksi urheilumaailmaan liittyvän substantiivin *jalkapallo*.

Keskiluokasta poiketen työväenluokan tapauksessa 30 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa on myös henkilöihin viittaavia kollokaatteja. Taulukossa 2 esiintyviä henkilönnimiä ovat *Alakosken, Aaltosen* sekä *Veikko*. *Veikko* sekä *Aaltonen* selittyvät *Veikko Aaltosen* ohjaamalla *Työväenluokka*-dokumenttielokuvalla, kun taas *Alakosken* viittaa ruotsinsuomalaiseen kirjailijaan Susanna Alakoskeen, jonka haastattelun yhteydessä on käsitelty yhteiskuntaluokkiin ja työväenluokkaisuuteen liittyviä teemoja. Myös

työväenluokan tapauksessa tilastollisesti merkitsevimmät kollokaatit antavat runsaasti viitteitä työväenluokkaan aineistossa liitetystä diskursseista. Kuten alaluvussa 4.3 käsitellen, työväenluokkaan liitettyjä diskursseja ovat esimerkiksi perhediskurssi, luokkadiskurssi ja henkilödiskurssi, joihin liittyviä kollokaatteja löytyy taulukosta 2 runsaasti.

Taulukko 2. Työväenluokan 30 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia

Sija	Kollokaatti	Frekvenssi	MI-arvo
1	perheeseen	9	11.48851
2	taustaltaan	6	11.04106
3	taustansa	8	10.97067
4	kannattajista	8	10.97067
5	Alakosken	5	10.77802
6	Aaltosen	13	10.62048
7	ylpeitä	5	10.51499
8	kuuluvansa	8	10.31859
9	valkoisen	5	10.29259
10	yläluokkaan	5	10.19306
11	varttunut	5	10.19306
12	valkoisia	5	10.19306
13	tausta	11	10.19306
14	kuuluva	6	10.11506
15	Veikko	11	10.02800
16	keskiluokkaan	11	9.91552
17	keskiluokkainen	5	9.77802
18	valkoinen	5	9.70763
19	kuulu	5	9.70763
20	alueella	11	9.56503
21	keskiluokka	20	9.54536
22	perinteisesti	5	9.51499
23	keskiluokan	12	9.38570
24	kokee	6	9.36298
25	keskiluokkaa	7	9.33745

26	jalkapallo	7	9.26345
27	lad	5	9.24197
28	kuului	6	9.15353
29	tapa	5	9.05556
30	etenkin	9	9.04106

4.2 Keskiluokkaan liittyvät diskurssit

Olen hahmotellut aineistosta yhteensä kymmenen erilaista keskiluokkaan liittyvää diskurssia. Keskiluokkaan liittyviä diskursseja ovat luokkadiskurssi, suuri keskiluokka -diskurssi, alueellinen diskurssi, perhediskurssi, talousdiskurssi, asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi, henkilödiskurssi, koulutettu keskiluokka -diskurssi, keskiluokkaisen elämän diskurssi sekä kulttuuridiskurssi. Määrällisesti tarkasteltuna etenkin talousdiskurssi, alueellinen diskurssi, kaupunkilaisuuden diskurssi sekä perhediskurssi painottuvat keskiluokasta puhuttaessa. Alaluvuissa 4.2.1–4.2.8 käsittelen kutakin diskurssia tarkemmin erikseen.

4.2.1 Luokkadiskurssi

Yhteiskuntaluokkiin viittaavien sanojen runsaan esiintyvyyden 300 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa voi katsoa kertovan esimerkiksi siitä, että keskiluokasta puhuttaessa puhutaan aineistossa samalla usein myös yhteiskuntaluokista ylipäätään. Taulukossa 3 havainnollistan luokkadiskursseja ilmentäviä kollokaatteja. Suurin yhteenlaskettu frekvenssi on keskiluokkaan itseensä viittaavilla kollokaateilla: yhteensä 336. Ylempään keskiluokkaan viittaavien kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 183, alempaan taas 137. *Kuulua*-verbi taivutusmuotoineen on frekvenssiltään 182, *edustaa*- ja *edustavat*-kollokaattien frekvenssi taas on yhteensä 32. Muita yhteiskuntaluokkia edustavat yläluokkaan (frekvenssi 56), työväenluokkaan (frekvenssi 48), eliittiin (frekvenssi 35) ja alaluokkaan (frekvenssi 12) viittaavat kollokaatit. Muita kollokaatteja ovat *työväen* ja *luokka*, joista ensimmäinen kollokoi keskiluokan kanssa 11 ja jälkimmäinen 10 kertaa. Luokkadiskurssia edustavien kollokaattien kokonaisfrekvenssi on kaikkiaan 1042.

Taulukko 3. Luokkadiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
keskiluokalla (12), keskiluokan (50), keskiluokka (104), keskiluokkaa (27), keskiluokkaan (39), keski (104)	336
ylemmän (31), ylempi (49), ylempää (36), ylempään (67)	183
kuuluva (19), kuuluvan (10), kuuluvat (54), kuuluu (83), kuuluvia (16)	182
alemman (26), alemmaa (21), alempaan (47), alempi (43)	137
yläluokan (12), yläluokka (18), yläluokkaan (11), ylä (15)	56
työväenluokan (17), työväenluokka (17), työväenluokkaan (14)	48
eliitin (11), eliitti (14), eliittiä (10)	35
edustaa (20), edustavat (12)	32
alaluokka (12)	12
työväen (11)	11
luokka (10)	10
Yhteensä	1042

Taulukko 4 havainnollistaa, miten edellä esittelemäni kollokaatit jakautuvat yhteiskuntaluokittain. Keskiluokkaan tavalla tai toisella viittaavia kollokaatteja on selvästi eniten: yhteensä 14 kappaletta. Kaikkiaan nämä keskiluokkaan liittyvät kollokaatit kolloivat hakusanan *keskiluokka* kanssa yhteensä 656 kertaa. Tähän verrattuna yläluokkaan tai eliittiin viittaavien sanojen kollokointi keskiluokan kanssa on huomattavasti vähäisempää: yhteensä seitsemän kollokaatin yhteenlaskettu frekvenssi on 91. Työväenluokkaan viittaavia kollokaatteja on neljä kappaletta ja niitä esiintyy aineistossa yhteensä 59. ”Alaluokkaan” viittaa vain yksi kollokaatti, jonka frekvenssi on 12. Ryhmään ”muut” olen sisällyttänyt kahdeksan kollokaattia, joita ovat *luokka*, viisi *kuuluu*-verbin taivutusmuotoa ja kaksi *edustaa*-verbin taivutusmuotoa.

Taulukko 4. Luokkadiskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Frekvenssi yhteensä
Keskiluokka	alemman, alemmaa, alempaan, alempi, keskiluokalla, keskiluokan, keskiluokka, keskiluokkaa, keskiluokkaan, keski, ylemmän, ylempi, ylempää, ylempään	14	656
Muut	edustaa, edustavat, kuuluva, kuuluvan, kuuluvat, kuuluu, kuuluvia, luokka	8	224

Yläluokka	eliitin, eliitti, eliittiä, yläluokan, yläluokka, yläluokkaan, ylä	7	91
Työväenluokka	työväen, työväenluokan, työväenluokka, työväenluokkaan	4	59
Alaluokka	alaluokka	1	12

Kuten luvussa 4.1 kävi ilmi, kaikista 300:sta keskiluokan saamista kollokaateista suurin MI-arvo on komparatiivimuotoisten adjektiivien *alempi* ja *ylempi* eri taivutusmuodoilla, eli nämä sanat kollokoivat keskiluokan kanssa kaikkein vahvimmin. *Ylempi*-sanana tapauksessa kollokointi on hieman vahvempaa kuin *alempi*-sanana tapauksessa, vaikka MI-arvot ovatkin sangen lähellä toisiaan (ks. taulukko 5). Listassa sijalla 1 olevan *ylemmän*-kollokaatin MI-arvo on 10.64133, kun taas alempaan keskiluokkaan viittaavan *alempi*-kollokaatin (sijalla 4) MI-arvo on 10.49191. Tulokset osoittavat, että keskiluokka on uutisteksteissä sangen usein tapana jakaa ylempään ja alempaan keskiluokkaan. Keskiluokka on jaettu ylempään ja alempaan keskiluokkaan myös esimerkiksi monissa luokkarakennetta tai -samaistumista mittaavissa tutkimuksissa (ks. esim. Erola ym. 2005; Pitkänen ja Westinen 2008).

Taulukko 5. Ylempään ja alempaan keskiluokkaan viittaavat kollokaatit sekä niiden frekvenssit ja MI-arvot.

Sija	Kollokaatti	Frekvenssi	MI-arvo
1	ylemmän	31	10.64133
2	ylempään	67	10.54678
3	ylempää	36	10.51311
4	alempi	43	10.49191
5	ylempi	49	10.44770
6	alempaan	47	10.41861
7	alempaa	21	10.32046
14	alemmän	26	9.84009

Keskiluokka ei siis jäsenny aineistossa ainoastaan yhdeksi, yhtenäiseksi joukoksi, vaan myös eräänlaiseksi yläkäsitteeksi, jonka voi jakaa edelleen ylempään ja alempaan keskiluokkaan – ja kuten myöhemmin käy ilmi, joissakin tapauksissa myös ”keskiseen keskiluokkaan”. Näihin puolestaan liitetään aineistossa keskenään erilaisia ominaisuuksia.

Ylempi keskiluokka rinnastetaan tai samaistetaan usein yläluokkaan, kuten esimerkeistä 1 ja 2 ilmenee. Molemmissa tapauksissa ylempi keskiluokka rinnastuu yläluokkaan *ja*-rinnastuskonjunktioilla. Esimerkissä 2 näihin nämä kaksi kategoriaa (yläluokka ja ylempi keskiluokka) muodostavat yhdessä ”Britannian eliitin”. *Eliitillä* voidaan tyypillisesti viitata esimerkiksi ’hienostoon’ tai ’ylintä valtaa käyttävään (harvojen) joukkoon’ (KS s.v. *eliitti*).

- 1) Iranin **ylemmän keskiluokan ja yläluokan** suosima laskettelukeskus on 150 kilometriä Teheranista pohjoiseen.
- 2) Suuri osa Britannian eliitistä – **yläluokka ja ylempi keskiluokka** – koulutetaan yksityiskouluissa, joita käy noin seitsemän prosenttia lapsista.

Alempi keskiluokka sen sijaan rinnastetaan usein alaluokkaan tai duunareihin, kuten esimerkit 3 ja 4 havainnollistavat. Esimerkissä 3 Etelä-Teheranissa asuvat alempi keskiluokka ja alaluokka yhdessä saavat määritteekseen ”vähän koulutetut ja uskonnollisimmat”. Esimerkissä 4 taas alempi keskiluokka rinnastetaan niin ikään *ja*-rinnastuskonjunktioilla globalisaation häviäjiksi yhdessä duunarien eli työläisten kanssa.

- 3) Etelä-Teheranissa asuvat **alempi keskiluokka ja alaluokka**, vähän koulutetut ja uskonnollisimmat.
- 4) Toisin sanoen globalisaation häviäjät ovat länsimaiden *alempi keskiluokka* ja **duunarit**.

Ylemmän ja alemman keskiluokan välillä tehdään ero myös sen suhteen, millaisia kulttuurisia ominaisuuksia niihin liitetään. Esimerkeissä 5 ja 6 alemman keskiluokan tavoittelemat asiat näyttäytyvät ylemmän keskiluokan vieroksumina: esimerkiksi alemman keskiluokan unelmaksi mainittu Mercedes Bentz -merkkisen auton omistaminen määritellään ylemmän keskiluokan silmissä ”tavattoman vulgaariksi”. (*Vulgaarilla* tarkoitetaan ’rahvaanomaista’, ’karkeaa’ tai ’alatyylisiä’) (KS s.v. *vulgaari*.) Myös siisti asunto voidaan nähdä luokkakysymyksenä: siinä missä kirjoittajan mukaan alempi ja keskinen keskiluokka puunaavat kotejaan ”supersiisteiksi”, yläluokka, ylempi keskiluokka ja työväenluokka eivät välitä asuntojensa siisteydestä, vaan voivat asua jopa ”rähjäisissä” kodeissa (ks. esimerkki 6). Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. *super*) antaa *super*-etuliitteelle merkityksen ’erittäin’, ’hyvin’, ’huippu-’, ’hyper-’. Teksti onkin tulkittavissa siten, että alemman keskiluokan siisteysinnossa on kirjoittajan näkemyksen mukaan jopa jotakin liiallista tai yliampuvaa.

- 5) **Alemman keskiluokan** suuri unelma on saada oma Mersu. **Ylemmän keskiluokan** mielestä oma Mersu olisi tavattoman vulgaaria.
- 6) **Alemman keskiluokan** ja keskisen keskiluokan kodit ovat supersiistejä. Yläluokan, **ylemmän keskiluokan** ja työväenluokan kodit voivat olla jopa rähjäisiä.

Esimerkissä 7 keskiluokan toimintaa ohjaavaksi tekijäksi esitetään pyrkimys erottautua alempiin viiteryhmiin kuuluvista ihmisistä: alempi keskiluokka haluaa erottautua

työväenluokasta, niin sanottu keskinen keskiluokka alemmasta ja ylempi keskiluokka keskisestä keskiluokasta. Esimerkiksi Skeggs (2004: 185; osin Bourdieun 1986 mukaan) on todennut, että nimenomaan erot tuottavat keskiluokan ja työväenluokka onkin aina määritelty poikkeavaksi suhteessa ”ylempiin” luokkiin. Esimerkin 7 mukaan pyrkimys erottautumiseen ei kuitenkaan kosketa työväen- tai yläluokkaa, sillä nämä ryhmät voivat olla asemastaan varmoja. Keskiluokkaan kuuluvilla on toisin sanoen siinä määrin yhteiskunnallista statusta, että heillä on myös menetettävää.

- 7) Ylä- ja alaluokkaan kuuluvien ei tarvitse koko ajan pelätä, mitä muut heistä ajattelevat. Toista on *keskiluokassa*. **Alempi keskiluokka pelkää, että heidät sekoitetaan työväenluokkaan**, *keskiluokka* puolestaan **haluaa erottautua alemmasta keskiluokasta**, ja **ylempi keskiluokka ei halveksi mitään yhtä paljon kuin keskistä keskiluokkaa**. Vain taustastaan erittäin varmat henkilöt ovat vapaita tästä kilpajuoksusta.

On syytä kiinnittää huomiota esimerkissä 6 esiintyvään käsitteeseen *keskinen keskiluokka*, jolla viitataan ylemmän ja alemman keskiluokan väliin sijoittuviin keskiluokan edustajiin. Esimerkiksi Haavisto (2018: 2) esittää, että keskiluokka voidaan jakaa tulojen mukaan alempaan, keskiseen ja ylempään keskiluokkaan. Kuitenkin koostamassani korpusaineistossa *keskinen keskiluokka* (eri taivutusmuodot huomioituna) esiintyy vain yhdeksän kertaa, joten kyseessä ei ainakaan tämän aineiston kohdalla ole kovin taajaan käytetty käsite.

Työväenluokan ja keskiluokan suhdetta käsiteltäessä fokus on usein näiden ryhmien elämäntyylien ja mieltymysten vertailussa. Esimerkissä 8 esimerkiksi määritellään jalkapallo ”työväenluokan harrastukseksi”, kun taas ”keskiluokka harrastaa rugbya”. Kyseisessä esimerkissä lyhyet virkkeet sekä esimerkiksi erilaisten ehdollisuutta ilmaisevien adverbien puuttuminen (vrt. esim. ”keskiluokka harrastaa yleensä rugbya”) luovat tekstiin toteavan ja ehdottoman sävyn.

- 8) **Jalkapallo on työväenluokan harrastus. Keskiluokka harrastaa rugbya.**

Esimerkissä 9 vertaillaan juomiskulttuurien eroavaisuuksia niin ikään Iso-Britanniassa: siinä missä työväenluokan juomiseen liittyy humalahakuisuus, keskiluokan alkoholinkäyttöä leimaa hillitty käytös ja *hiprakassa* eli lievässä humalatilassa viihtyminen. Hillitty maku ja holtittomuus nostetaan työväenluokkaa ja keskiluokkaa erottaviksi piirteiksi myös esimerkeissä 10 ja 11. Esimerkit ovat peräisin eri artikkeleista, mutta niissä molemmissa työväenluokan makuun liitetään tietynlainen liiallisuus ja yliampuvuus. Esimerkissä 10 keskiluokan erottautumisen välineeksi nimetäänkin materiaaliset valinnat: keskiluokan suosimissa koristeissa on vähemmän ”bling blingiä”. Termillä viitataan yleisesti

ottaen koreileviin tai räikeänprameisiin vaatteisiin, asusteisiin tai koruihin (ks. esim. Dictionary 2018).

- 9) Hänen mielestään Suomessa on käymässä samalla tavalla kuin Britanniassa, jossa on pitkään eroteltu **työväenluokkainen** ja *keskiluokkainen* **tapa käyttää alkoholia**. Ainakin Britanniassa **työväenluokka juo humaltuakseen, keskiluokka viihtyy hillityssä hiprakassa**.
- 10) ”*Keskiluokka* pyrkii tosin erottautumaan sillä, että sen koristeissa on vähän vähemmän blingblingiä kuin rahvaalla.” Kontula viittaa sosiologi Pierre Bourdieun teoriaan, jonka mukaan *keskiluokka haluaa makuasioissa aina erottautua työväenluokasta. Kun työväenluokka omaksuu uuden tavan, keskiluokka hylkää sen*, jotta ero luokkien välillä säilyisi.

Esimerkissä 11 yhteiskuntaluokkia tutkinut (ks. esim. Skeggs 2004) sosiologi Beverley Skeggs havainnollistaa työväenluokan yliampuututta keskiluokan silmissä kuvailemalla potentiaalista skenaariota työväenluokkaisen henkilön rikastumisesta: kun työväenluokkaan kuuluvalla on yhtäkkiä runsaasti varallisuutta käytettävissään, sijoittaa hän sen ”vääränlaisiin” vaurauden merkkeihin – sellaisiin, jotka keskiluokan silmissä näyttävät mauttomina ja pröystäilevinä. Oteesta tätä mauttomuutta alleviivataan esimerkiksi sanavalinnalla *komeileva*. *Komeilu* voi merkitä esimerkiksi ’mahtailua’ tai ’pröystäilyä’ (KS s.v. *komeilu*). Sen lisäksi, että keskiluokkaan kuuluvalla on tyypillisesti käytössään materiaalista pääomaa, pyrkii keskiluokka siis myös määrittelemään oikean tavan tuoda ilmi varallisuutta.

- 11) Beverly Skeggsin mukaan **työväenluokka näyttää keskiluokan silmissä holtittomana ja mauttomana** – sen toimissa on liiallisuutta, eikä se osaa hillitä itseään. Jos työväenluokkainen äkkirikastuu, hän pystyttää talon, jonka julkisivussa komeilevat pylväät, ja ripustaa kaulaansa ranteenpaksuisen kultaketjun.

Muut aineistossa mainitut erot työväenluokassa ja keskiluokassa liittyvät yhteiskuntaluokkaa koskevien teorioiden mukaisesti eri luokkien tekemään työn laatuun (ks. luku 2.1). Esimerkissä 12 ruumiillinen työ esitetään työväenluokalle ominaisena, kun taas henkinen työ liitetään keskiluokkaan. Toisaalta jaottelu kyseenalaistetaan adverbilla *aiemmin*: teksti onkin tulkittavissa siten, ettei nykyaikana samanlainen jako ole ehkä enää yhtä relevantti tai mahdollinen. Keski- ja yläluokan rajaa sen sijaan kuvaillaan *häilyväksi*, mikä implikoi, ettei näiden kahden luokan välillä ole (ollut) samanlaista työn laatuun perustuvaa jakolinjaa.

- 12) Keski- ja yläluokan välinen raja on aina ollut häilyvä. Aiemmin työn laatu erotti työväen- ja keskiluokan. **Työväenluokka teki ruumiillista, keskiluokka henkistä työtä**.

Yläluokan ja keskiluokan suhteessa korostuvat niin ikään maku, tyyli ja esikuvat. Esimerkeissä 13–15 yläluokka näyttää ryhmänä, jolla on valta määritellä, mitä on arvostettu ja hyvä maku – esimerkin 15 mukaan tämä valta on seurausta korkeimmasta

koulutus- ja palkkatasosta sekä asemasta. Keskiluokan kohtaloksi jää matkia eliitin käyttäytymistapoja. Asema tuo yläluokalle paljon vapautta, sillä eliitti ei periaatteessa voi rikkoa hyvän maun kriteerejä, koska se on itse ne asettanut. Esimerkissä 14 tämä esitetään jopa positiivisena asiana: kun kansan ihannoimat Hollywood-tähdet innostuvat ekologisista elämäntavoista, voivat myös alemmat yhteiskuntaluokat innostua kopioimaan toivottavia käyttäytymismalleja. Jälkimmäisessä virkkeessä *-kin*-liitepartikkelin käyttö vähävaraisten yhteydessä osoittaa, että haastateltava katsoo eliitin tapojen leviävän ensisijaisesti yläluokasta keskiluokkaan ja vasta sen jälkeen muihin kansanosiin.

- 13) Bourdieun mukaan **yläluokka määrittelee aina hyvän maun ja keskiluokka yrittää kovasti matkia eliittiä**. Siksi todellinen eliitin edustaja ei voi koskaan tehdä tyylivirhettä.
- 14) Hän [Hautala] pitääkin luksusvihreiden esiinmarssia varsin tervetulleena ilmiönä. "Hollywood-tähdet ovat hyviä esikuvia tässä asiassa. **Eliitin käyttäytymistavat leviävät keskiluokkaan** ja vähävaraisempienkin keskuuteen."
- 15) Arvostetuin maku on niillä, joilla on **paras koulutus, asema ja tulotaso**. *Keskiluokka matkii eliitin makua*, sillä on hyvää kulttuuritahtoa.

Esimerkit 16 ja 17 valottavat kiinnostavalla tavalla yhteiskuntaluokkien merkitystä nyky-yhteiskunnassa. Esimerkissä 16 haastateltava toteaa, että yhteiskuntaluokan käsite on *tietoisesti poistettu* – passiivimuotoinen verbi ei paljasta, kuka tai ketkä poistamisen takana ovat, mutta todennäköisesti kirjoittaja viittaa yleisesti ottaen suomalaisen yhteiskuntaan ja sen jäseniin. Toisaalta samaan aikaan haastateltava ilmaisee monin tavoin uskonsa luokkien merkityksellisyyteen: tästä kertovat esimerkiksi *luokkaa ei ole olemassa* -väitteen merkitseminen kyseenalaiseksi ehdollisella *jos*-liitepartikkelilla ja puolilainausmerkeillä. Esimerkissä keskiluokka esitetään luokista paitsi suurimpana, myös monipuolisimpana, minkä vuoksi keskiluokkaan integroituminen näyttäytyy helpompana kuin työväenluokkaan tai yläluokkaan siirtyminen.

- 16) "Yhteiskuntaluokkaan kuuluminen on jotakin, josta ei voida, saada tai uskalleta puhua Suomessa tänä päivänä. **Aiemmin** oli täysin hyväksyttävää, että **ihmiset luokiteltiin työväenluokkaan, keskiluokkaan ja yläluokkaan**. Nykyään olemme tietoisesti poistaneet yhteiskuntaluokan käsitteen. – – Voiko tänä päivänä tehdä luokkaretken, jos luokkaa 'ei ole olemassa'? Vastaus on epäröimättä: kyllä voi, tietyin varauksin, mutta se on hankalaa. Samoin kuin on vaikeaa päästä pieneen olemassa olevaan yläluokkaan, on vaikeaa tehdä retki työväenluokkaan. **Helpointa on siirtyä keskiluokkaan, joka on iso ja monisävyinen ja -tasoinen**.

Esimerkissä 17 pohditaan vähävaraisen amerikkalaispariskunnan luokkaidentiteettiä: artikkelin kirjoittaja ilmaisee hämmästyksensä sen suhteen, ettei vähäisillä ja epävarmoilla tuloilla elävä pariskunta samaistu ala- tai työväenluokkaan, vaan kokee olevansa keskiluokkaa. Kirjoittaja suhtautuu kyseenalaistaen ajatukseen keskiluokasta, johon voisivat mahtua samanaikaisesti sekä monimiljonääri Elliott Millenson että alle 20 000 euron

yhteisvuosituloilla elävä Harrisonin ja Williamsin pariskunta. Asenteellisesta suhtautumisesta vähävaraisen pariskunnan luokkaidentiteettiin kielivät esimerkiksi sanavalinta *hieman hämmäntävästi* sekä huutomerkin käyttö saman virkkeen lopussa: *he ovat keskiluokkaa!*

- 17) Sekalaisilla tilapäistöillä elävän pariskunnan yhteistulot ovat **alle 20000 euroa vuodessa**, ja jääkaappia täydennetään yhteiskunnan tarjoamilla ruokakupongeilla. Vaikka elämä on vaikeaa, Harrisonilla ja Williamsilla on ylpeytensä. **Hieman hämmäntävästi he eivät ajattele kuuluvansa alaluokkaan tai edes työväenluokkaan:** he ovat *keskiluokkaa!* Sitä samaa suurta amerikkalaista *keskiluokkaa*, johon monimiljonääri Elliott Millenson arvioi tämän kirjoitussarjan ensimmäisessä osassa kuuluvansa.

4.2.2 Suuri keskiluokka -diskurssi

Olen nimennyt suuri keskiluokka -diskurssiksi puhettavan, joka korostaa keskiluokan suurta kokoa ja sen myötä myös suurta yhteiskunnallista merkitystä. 300 tilastollisesti merkitsevimmästä kollokaatista yhteensä 25 viittaa tavalla tai toisella keskiluokan suureen kokoon tai kasvamiseen, ja näiden kollokaattien frekvenssi on yhteensä 724. Havainnollistan näitä kollokaatteja taulukossa 6. Kasvua ilmaisevien verbimuotojen *kasvaa* ja *kasvoi*, niiden partisiippimuotojen *kasvanut* ja *kasvava* sekä substantiivin *kasvu* yhteenlaskettu frekvenssi on jopa 207. Adjektiivin *suuri* ja sen taivutusmuotojen *suurempi*, *suurin* ja *suurta* yhteisfrekvenssi puolestaan on 124 kappaletta, kun taas synonyymien *iso* frekvenssi on 15. Adjektiivi *uusi* ja sen taivutusmuodot *uuteen* ja *uutta* esiintyvät 95 kertaa. Muita suuruuden diskurssia ilmentäviä kollokaatteja ovat esimerkiksi adjektiivit *laaja* ja *vahva*, partisiippi *nouseva*, pronominit *monet* ja *useampi* sekä substantiivit *enemmistö* ja *valtaosa*. Lisäksi taulukosta löytyvät numeraalin *miljoona* lisäksi taivutusmuodot *miljoonan* ja *miljoonat*. Näiden saneiden yhteisfrekvenssi on 63. (Vertailun vuoksi pienuuteen liittyviä kollokaatteja on 300:n joukossa yksi: *pieni*-kollokaatin frekvenssi on 20.) Olen jaotellut osaksi diskurssia myös kollokaatin *vauhtia*, sillä se esiintyy aineistossa lähinnä osana sellaisia vakiintuneita kielenilmaisuja kuin esimerkiksi *kasvaa suurta vauhtia*.

Taulukko 6. Suuri keskiluokka -diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
kasvaa (68), kasvanut (36), kasvava (62), kasvoi (24), kasvu (17)	207
suurempi (16), suuri (56), suurin (34), suurta (18)	124
uusi (54), uuteen (13), uutta (28)	95
enemmistö (17), enemmän (73)	90

miljoonaa (39), miljoonan (11), miljoonat (13)	63
monet (35)	35
useampi (13)	24
nouseva (18)	18
valtaosa (17)	17
iso (15)	15
laaja (12)	12
vahva (12)	12
vauhtia (12)	12
Yhteensä	724

Suuri keskiluokka -diskurssiin jakamani kollokaatit on mahdollista jaotella edelleen kolmeen temaattiseen ryhmään: kasvua ilmaiseviin kollokaatteihin, suuruutta ilmaiseviin kollokaatteihin sekä eräänlaista määrällistä runsautta ilmaiseviin kollokaatteihin. Taulukossa 7 havainnollistan kollokaattien jakautumista näihin merkitysryhmiin. Kasvua ilmaiseviksi kollokaateiksi olen määritellyt kollokaatit *kasvaa, kasvanut, kasvava, kasvoi, kasvu, nouseva, useampi, uusi, uuteen, uutta, vauhtia*. Suurin osa kollokaateista edustaa juuri tätä ryhmää, sillä kollokaatteja on yhteensä 11 kappaletta ja niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 345. Määrälliseen runsauteen viittaavia kollokaatteja on seitsemän – *enemmistö, enemmän, miljoonaa, miljoonan, miljoonat, monet, valtaosa* – ja niiden frekvenssi on 205. Suuruuteen liittyviä kollokaatteja taas on yhteensä seitsemän kappaletta – *iso, laaja, suurempi, suuri, suurin, suurta, vahva* – ja niiden frekvenssi on 163.

Taulukko 7. Suuri keskiluokka -diskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Ryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Kasvua ilmaisevat kollokaatit	kasvaa, kasvanut, kasvava, kasvoi, kasvu, nouseva, useampi, uusi, uuteen, uutta, vauhtia	11	345
Määrällistä runsautta ilmaisevat kollokaatit	enemmistö, enemmän, miljoonaa, miljoonan, miljoonat, monet, valtaosa	7	205

Suuruutta ilmaisevat kollokaatit	iso, laaja, suurempi, suuri, suurin, suurta, vahva	7	163
---	--	---	-----

Kuten esimerkit 18–20 osoittavat, kasvamiseen liittyvää sanastoa esiintyy usein erityisesti puhuttaessa Kiinan, Intian ja Venäjän kaltaisista vaurastuvista valtioista, joissa keskimääräinen aineellinen elintaso on kohoamassa länsimaiden tasolle. Esimerkeissä 18 ja 19 keskiluokan kasvua luonnehditaan vieläpä sellaisilla nopeutta ilmaisevilla määritteillä kuin *nopeasti* ja *huimaa vauhtia*. Esimerkissä 21 keskiluokkaa taas luonnehtii partisiippi *nouseva*, joka voi viitata paitsi konkreettiseen ylöspäin kohoamiseen, myös siihen, että jokin kasvaa esimerkiksi määrältään tai arvoltaan (KS s.v. *nousta*). Esimerkki 22 taas havainnollistaa adjektiivin *uusi* käyttöä suuri keskiluokka -diskurssin yhteydessä: ”uudesta keskiluokasta” puhutaan aineistossa erityisesti viitattaessa jollekin alueelle muodostuneeseen tai muodostuvaan, kenties yhä kasvavaan keskiluokkaiseen väestönosaan.

18. Yli miljardin asukkaan Kiinassa on **huimaa vauhtia kasvava keskiluokka**, ja ainakin yhtä nopeasti kasvavat markkinat urheilupalveluille ja -välineille.
19. Yksi avainsana tuntuu olevan se, että **keskiluokka kasvaa** nyt maailmassa **nopeasti** Kiinan ja Intian kaltaisissa valtioissa.
20. Pietarissa ja Moskovassa **kasvoi uusi keskiluokka**, joka kulutti innolla.
21. Brasilian **nouseva keskiluokka** pakotti telenovelat uudistumaan.
22. Sinä aikana **kymmenet miljoonat** ihmiset ovat **nousseet** köyhyydestä **uuteen keskiluokkaan**.

Esimerkit 23–25 taas edustavat aineistossa sangen tyypillisiä tapauksia, joissa tietyn maan tai alueen – kuten länsimaiden tai Intian – keskiluokka määritellään *suureksi*, *laajaksi* tai *vahvaksi*. Aineistossa näitä adjektiiveja käytetään synonyyminomaisesti, eli niillä kaikilla viitataan suurikokoisuuteen. Esimerkeissä 24 ja 25 suuruuteen rinnastetaan *ja*-konjunktion avulla *vaurastuminen* ja *kulutuskyyky*, kun taas esimerkissä 23 adjektiivi *suuri* saa rinnalleen määrätteen *tyytyväinen*.

23. Tällainen ajattelu hiipui, kun länsimaihin kasvoi **suuri** ja tyytyväinen *keskiluokka*.
24. Yli miljardin asukkaan Intiassa on jo nyt **vahva** ja *kulutuskyykyinen keskiluokka*, mutta ruoka-apuun turvautuvat yhä sadat miljoonat intialaiset.
25. Venäjän **laaja** ja vaurastuva *keskiluokka* ostaa Suomesta rakennustarvikkeita.

Keskiluokan lukumäärällistä suuruutta ilmentävät esimerkiksi kollokaatit *miljoonaa*, *miljoonan* ja *miljoonat*. Esimerkissä 26 esitetään jopa *satojen miljoonien* kiinalaisten keskiluokkaistuneen; sitä vastoin köyhyydestä kärsivien määrää ei täsmennetä. Esimerkissä 27 keskiluokan kooksi ilmoitetaan maailmanlaajuisesti *664 miljoonaa* eli jopa 14 prosenttia maailman väestöstä, vaikka toisaalta keskiluokka myös *jatkaa yhä kasvuaan*. Esimerkissä 28 Intiassa suorastaan *piisaa* – eli riittää (ks. KS s.v. *piisata*) – keskiluokkaisia kuluttajia, sillä

asukkaita maassa on niinkin paljon kuin *1200 miljoonaa*. Kuten aiemmin mainitsin, eri diskurssit voivat olla vahvasti kytköksissä toisiinsa, ja suuruuden diskurssi onkin olennaisesti limittäinen esimerkiksi alueellinen diskurssin kanssa (jota tarkastellaan tarkemmin luvussa 4.2.3).

26. **Sadat miljoonat** kiinalaiset ovat *keskiluokkaistuneet*, vaikka köyhyydestä kärsii yhä moni.
27. *Keskiluokka jatkaa yhä kasvuaan* nousevissa talouksissa ja etenkin Aasiassa. *Keskiluokkaan* kuuluu pankin mukaan **664 miljoonaa ihmistä** eli 14 prosenttia maailman väestöstä.
28. Intian talous on viime vuodet kasvanut noin 8–9 prosentin vuosivauhdilla, ja **1200 miljoonan asukkaan maassa piisaa keskiluokkaisia** kuluttajia.

Kuten edellä mainitsin, pienuutta ilmaisevia kollokaatteja esiintyy 300 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa ainoastaan yksi: *pieni*-kollokaatin frekvenssi on aineistossa yhteensä 20. Pienestä keskiluokasta puhutaan lähinnä eräiden erittäin köyhien valtioiden, kuten Pohjois-Korean (esimerkissä 29) kontekstissa, tai esimerkiksi viitattaessa jollakin alueella historiallisesti eläneen keskiluokan kokoon. Toisaalta myös esimerkin 29 voi katsoa ilmentävän osaltaan kasvavan keskiluokan diskurssia, sillä siinä kuvataan keskiluokkaistumisen ulottumista alueelle, jossa aiemmin ei ole keskiluokkaa elänyt.

29. Nyky-Pjongjangiin on siitä huolimatta hiipinyt kapitalismi. Kaupungin katukuvassa erottuu **pieni, tavallista kansaa vauraampi keskiluokka**, joka ei peittele varallisuuttaan.

Aineistossa keskiluokkaa kuvataan – ainakin länsimaiden kontekstissa – usein eräänlaisena yleisluokkana, johon suurimman osan väestöstä voi laskea kuuluvaksi. Osin tällainen ratkaisu selittyikin sillä, että esimerkiksi Suomessa valtaosa kansasta todella edustaa keskiluokkaa. Toisaalta kuten luvussa 2.1.1 todettiin, myös työväenluokan osuus on maassamme edelleen suuri, minkä vuoksi tulosten voi päätellä olevan kytköksissä 1900-luvun loppupuolella alkaneeseen kehityssuuntaan, jossa yhteiskuntaluokkien merkitys ja rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa alkoi hiipua (ks. luku 2.1). Esimerkit 30 ja 31 edustavat tällaista aineistossa usein toistuvaa *yhtä suurta keskiluokkaa* -diskurssia, jonka mukaan yhteiskuntaluokat ovat maassamme korvautuneet yhdellä keskiluokalla, johon voi laskea kuuluvaksi lähes koko kansan. Kuten esimerkiksi Tolonen (2008: 9) toteaa, ajatus yhdestä suuresta keskiluokasta on vaikuttanut voimakkaasti julkiseen (luokkia koskevaan) keskusteluun ja tutkimusilmapiiriin. Esimerkissä 30 haastateltava toteaa, ettei yhteiskuntaluokilla hänen mielestään ole merkitystä. Virkkeellä *mehän olemme lähes kaikki sitä suurta keskiluokkaa* haastateltava asemoi *meidät* – oletettavasti kaikki suomalaiset – osaksi *sitä suurta keskiluokkaa*. Keskiluokkaisuus esitetään näin eräänlaisena luokattomana tilana tai yleisluokkana. *Se*-pronomina käytetään esimerkissä määräisen artikkelin tapaan,

mikä luo vaikutelman siitä, että puheena oleva asia (eli suuri, suomalainen keskiluokka) on kaikille osapuolille entuudestaan tuttu. Vastaavasti esimerkissä 31 *suuren osan* suomalaisista esitetään kuuluvan suureen keskiluokkaan. Idiomi *yhtä ja samaa* korostaa entisestään keskiluokkaistuneiden suomalaisten homogeenisyyttä, joskin *nyt*-adverbi implikoi, ettei suomalaisten luokkarakenne ehkä aina ole ollut samanlainen. Kumpaankin esimerkkiin sisältyykin jonkinlainen väitettä lieventävä elementti: esimerkissä 30 puhutaan *lähes kaikista* suomalaisista, esimerkissä 31 taas *suurimmasta osasta* kansaa. Kummassakaan esimerkissä ei kuitenkaan tarkemmin nimetä tai määritellä niitä suomalaisia, jotka jäävät yhden suuren keskiluokan ulkopuolelle.

30. "Mielestäni yhteiskuntaluokilla ei ole juuri merkitystä", Boxberg sanoo. "Mehän olemme lähes kaikki **sitä suurta keskiluokkaa.**"

31. Suomessa **suurin osa** kansasta on nyt **yhtä ja samaa suurta keskiluokkaa** --

4.2.3 Alueellinen diskurssi

300:n tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa esiintyy yhteensä 26 kollokaattia, jotka edustavat eri maiden ja maanosien nimiä tai kansallisuuksia. Taulukossa 8 on ryhmitelty kollokaatit maittain sen mukaan, kuinka suuri niiden yhteenlaskettu frekvenssi on. Tilastollisesti merkitsevimpien kollokaattien joukosta löytyy selvästi eniten Aasian maihin liittyviä kollokaatteja, joiden yhteenlaskettu frekvenssi on jopa 340. Aasian maista eniten viitataan Kiinaan (viisi kollokaattia, joiden yhteisfrekvenssi on 149), Venäjään (kolme kollokaattia, joiden yhteisfrekvenssi on 86) sekä Intiaan (kaksi kollokaattia, joiden yhteenlaskettu frekvenssi on 77).

Myös Yhdysvaltojen keskiluokkaan viitataan aineistossa runsaasti: Yhdysvaltoihin viittaavien kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 101. Euroopan maista 300 merkitsevimmän kollokaatin joukkoon yltävät Suomen lisäksi Iso-Britannia ja Saksa, joskin näiden maiden kollokaattimäärät ja frekvenssit jäävät melko vähäisiksi. Iso-Britanniaan liittyvien kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 27, kun taas *Saksassa*-kollokaatti toistuu aineistossa 10 kertaa. Suomeen viittaavia kollokaatteja on kaksi kappaletta ja niiden frekvenssi on yhteensä 43.

Etelä-Amerikan valtioista listalla esiintyy ainoastaan Brasilia frekvenssinään 20. Afrikan maanosaa edustaa kollokaatti *Afrikka*, jonka frekvenssi on 16. Yleisluontoisesti eri valtioihin viittaavien *maiden-* ja *maissa-*kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 36. Kaikkiaan alueelliseen diskurssiin viittaavien kollokaattien frekvenssi on yhteensä 607.

Taulukko 8. Alueellista diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Maa tai alue	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Yhteenlaskettu frekvenssi
Kiina	Kiinaan (10), kiinalaiset (10), kiinalaisten (10), Kiinan (84), Kiinassa (35)	5	149
Yhdysvallat	Amerikan (11), amerikkalainen (27), amerikkalaisen (18), amerikkalaista (16), Yhdysvalloissa (38)	5	101
Venäjä	Venäjän (59), venäläinen (13), venäläistä (14)	3	86
Intia	Intian (58), Intiassa (19)	2	77
Suomi	suomalainen (26), suomalaisen (17)	2	43
	maiden (18), maissa (18)	2	36
Iso-Britannia	Britanniassa (16), Lontoon (11)	2	27
Brasilia	Brasilian (20)	1	20
Afrikka	Afrikan (23)	1	16
Aasia	Aasian (15)	1	15
Thaimaa	Bangkokin (13)	1	13
Saksa	Saksassa (10)	1	10
Yhteensä			607

Kuten aiemmin mainitsin, diskurssit eivät välttämättä ole selvärajaisia kokonaisuuksia, vaan ne voivat linkittyä ja olla limittäisiä toisten diskurssien kanssa (ks. esim. Gee 1999: 21–22). Alueellinen diskurssi kietoutuukin useissa tapauksissa yhteen esimerkiksi suuruuden diskurssin kanssa: esimerkiksi Aasian ja sen eri valtioiden keskiluokasta puhuttaessa näkökulma on usein maiden kasvavassa keskiluokkaisten määrässä. Esimerkki 32 havainnollistaa diskurssien limittäisyyttä: yhden ainoan virkkeen voi katsoa ilmentävän sekä alueellista diskurssia, kasvun diskurssia että taloudellista diskurssia.

32. Uudistukset ja **talouskasvu** ovat luoneet **Kiinaan** parissa vuosikymmenessä **uuden keskiluokan**, jonka harjoittamaa elämäntyyliä ei **Kiinassa** ennen ollut.

Alaluvuissa 4.2.3.1–4.2.3.3 käsittelen erikseen Aasian keskiluokkaa, amerikkalaista keskiluokkaa ja suomalaista keskiluokkaa.

4.2.3.1 Aasian keskiluokka

Aineistossa Aasian keskiluokan kasvua käsiteltäessä nostetaan usein esiin ympäristönäkökulma: aasialaisten kipuaminen kohti länsimaissa jo vallitsevaa elintasoä näyttäytyä uhkana ympäristön hyvinvoinnille ja luonnonvarojen riittävyydelle. Toisaalta taas ympäristölle koituvista ongelmista huolimatta oikeus länsimaistuvaan kulutustyyliin ja vauraaseen elintasaan nähdään eräänlaisena aasialaisten moraalisenä oikeutena, jonka kieltämistä länsimaista käsin ei koeta täysin oikeutettuna. Esimerkit 33 ja 34 havainnollistavat näitä näkökulmia.

Esimerkissä 33 keskiluokan määrällisestä kasvusta puhuttaessa käytetään verbiä *paisua*, joka luo mielikuvan nopeasta, kenties jopa hallitsemattomasta kasvamisesta. Intialaisten kohoaminen keskiluokkaan jäsenyy nimenomaan kasvavan energiankulutuksen, ei esimerkiksi intialaisten kohonneen elintason ja mahdollisesti lisääntyneen hyvinvoinnin kautta. Vaikka lisääntyvä teollisuus, autojen määrä ja energiankulutuksen kaksinkertaistuminen esitetäänkin kulutuksen *länsimaistumisena*, länsimaista elämäntyyliä ja kuluttamista sinänsä ei aseteta kritiikin kohteeksi.

33. **Intian** talous kasvaa 6–8 prosentin vuosivauhdilla. *Keskiluokka paisuu ja kuluttaminen länsimaistuu.* Se tarkoittaa teollisuutta, autoja – ja ennen kaikkea **energiankulutuksen kasvua**. Maan energiankulutuksen on arvioitu lähes kaksinkertaistuvan vuoteen 2020 mennessä.

Esimerkissä 34 asiaa tarkastellaan kuitenkin myös toisenlaisesta näkökulmasta. Esimerkissä käsitellään kiinalaisten lisääntyvää lihansyöntiä, jolla tiedetysti on negatiivisia vaikutuksia ympäristöön. Nämä vaikutukset esitetään ikään kuin implisiittisinä: *jokainen voi laskea, mitä kiinalaisten lisääntyvä lihankulutus ympäristön kannalta merkitsee*. Tällaisella kielellisellä teolla kirjoittaja halunnee korostaa, että odotettavissa olevat ympäristöhaitat ovat seurauksina niin itsestään selviä, ettei niitä ole tarpeen lukijalle erikseen eritellä. Toisaalta kirjoittaja kuitenkin nostaa esiin tilanteessa vallitsevan moraalisen ristiriidan: *jos me voimme teettää kiinalaisilla kännykän akkuja, emme voi kieltää heitä asioimasta McDonald'sissa*. Jos länsimaalaiset voivat perustaa elintasonsa kiinalaisten tekemälle työlle, ei kiinalaisia voi kieltää omaksumasta samoja ympäristöä saastuttavia käyttäytymismalleja, joita länsimaalaiset noudattavat itsekkin. *Me*-pronomini viittaaakin tässä tapauksessa yleisesti ottaen länsimaiden asukkaisiin. On myös huomionarvoista, että kirjoittaja nostaa esiin nimenomaan amerikkalaisen pikaruokaketju McDonald'sin, jolla on valikoimissaan enimmäkseen

liharuokaa. Tällä valinnalla kirjoittaja implisiittisesti korostaa, että runsaaseen lihansyöntiin on tähän saakka syyllistytty etupäässä juuri länsimaissa.

34. **Kiinan keskiluokka** on siirtymässä riisistä ja vihanneksista lihansyöntiin. Jokainen voi laskea, mitä se merkitsee. – – Jos me voimme teettää kiinalaisilla kännykän akkuja, emme voi kieltää heitä asioimasta McDonald'sissa.

Toinen aineistossa yleinen tapa tarkastella Aasian vaurastuvaa väestönosaa liittyy (globaaliin) talouteen. Aasian taloudellisessa tilanteessa tapahtuvat muutokset näyttäytyvät tekstissä merkityksellisinä sen vuoksi, että niillä on vaikutuksia myös koko maailman ja Suomen talouteen. Esimerkkilauseessa 35 toimijana on koko *Aasian nouseva keskiluokka*. Vaikka kyse on useasta miljoonasta ihmisestä, esitetään se yhtenäisenä kokonaisuutena, joka luonnonvoiman tavoin *vakauttaa* maailmantaloutta.

35. **Aasian nouseva keskiluokka tuo vakautta koko maailman talouteen.**

Esimerkissä 36 globaalien talouden näkökulma viedään vielä konkreettisemmalle tasolle. Artikkelin aiheena on intialaisten ruokailutapojen vaikutus ruuan hintaan. Intialaisen keskiluokan ruokailutapojen muutoksesta johtuva hinnannousu tuodaan lähelle lukijaa otsikolla *Intian keskiluokka syö pöydässasi*. Otsikko herättää mielikuvan, jossa suomalainen lukija joutuu kustantamaan intialaisen keskiluokan muuttuvat ruokailutottumukset, ikään kuin ruokkimaan oman perheensä lisäksi myös intialaisen keskiluokan edustajat. Otsikon sanomaa selvennetään alaotsikolla: *Ruokailutapojen muutokset Intiassa nostavat ruuan hintaa kaikkialla*. Sanavalinta *kaikkialla* asettaa vastakkain Intian ja muun maailman: muut joutuvat maksajiksi, kun keskiluokkaiset intialaiset eivät enää suostu syömään samanlaista ruokaa kuin aina ennenkin. Sen sijaan otsikoinnissa ei nosteta esiin esimerkiksi sitä, että intialaisten ruokavaliomuutoksissa on pitkälti kyse nimenomaan *länsimaistuvista* ruokailutottumuksista: keskiluokkaiset intialaiset ovat käytännössä alkaneet syödä enenevässä määrin länsimaisten ruokailutottumusten mukaisesti.

36. **Intian keskiluokka** syö pöydässasi. Ruokailutapojen muutokset **Intiassa nostavat ruuan hintaa kaikkialla.**

Esimerkissä 37 Kiinan ja Intian vaurastuvasta keskiluokasta odotetaan piristysruisketta Saksan talouteen. Uutistekstin mukaan Saksan talous saa polttoaineensa Aasian maiden lisääntyvästä talouskasvusta ja sen luomasta kysynnästä. Aasian keskiluokan aineellisen hyvinvoinnin arvo näyttäytyykin nimenomaan siinä, millä tavoin se voi edesauttaa Euroopan talouskasvua. Ilmaisulla *vaurastuu toden teolla kuluttamaan* esitetään

vaurastumisen päämääränä esimerkiksi lisääntyvän hyvinvoinnin sijaan nimenomaan kuluttajuus ja kuluttaminen. Esimerkissä 38 taas tarkastellaan venäläistä keskiluokkaa, joka vaurastuu maan kaasu- ja öljyvarantojen ansiosta. Öljyä riittää niin paljon, että sitä suorastaan *virtaa* samalla kun muualla maailmassa joudutaan kirjoittajan mukaan melkein tappelemaan venäläisestä maakaasusta. Sanavalinta *raahata* välittää lukijalle mielikuvan kerrassaan suurista elektroniikkamääristä, joihin onnekkailta venäläisillä on varaa Siperian maakaasuvarantojen ansiosta.

37. Ilmiö näkyy jo Saksassa: Vaikka kotimarkkinoilla ei ole merkittävää kasvua, vientiyritysten tulevaisuudenusko pitää väen töissä ja palkkapussit täysinä, ja niin kotimainen kulutuskin alkaa pikku hiljaa elpyä. Ja kun vähän pidemmällä ajanjaksolla vielä **Intian ja Kiinan keskiluokka** vaurastuu toden teolla kuluttamaan, kasvu voisi hyvin jatkua vuosikausia, pienten notkahdusten siivittämänäkin.
38. Öljy virtaa, ulkomailla **melkein tapellaan** Siperian kaasusta, ja **vaurastunut venäläinen keskiluokka raahaa jättimarketeista koteihinsa uusinta elektroniikkaa.**

4.2.3.2 Amerikkalainen keskiluokka

Kollokaattien ja konkordanssilistojen lähempi tarkastelu osoittaa, että *Amerikalla* ja *amerikkalaisilla* viitataan useimmissa yhteyksissä nimenomaan Yhdysvaltoihin lukuun ottamatta muutamia yksittäisiä tapauksia, joissa kontekstina toimii Latinalainen Amerika. Yhdysvaltain kontekstissa keskiluokkaisuus esitetään aineistossa usein osana elämäntapaa, johon liittyy kiinteästi niin sanottu *amerikkalainen unelma*.

Esimerkissä 39 ”amerikkalaisen oloiseen” keskiluokkaiseen elämään liitettäviä ominaisuuksia ovat jo nuorella iällä hankittu lapsiperhe, hieno omakotitalo ja näyttävä auto. Teksti on kuitenkin tulkittavissa siten, ettei artikkelia varten haastatellun henkilön suhtautuminen amerikkalaiseen unelmaan ole varauksettoman positiivinen. Konditionaalimuotoisen *pitäisi*-verbin käyttö implikoi, että mainituissa keskiluokkaisen elämän tunnusmerkkien saavuttamisessa on mahdollisesti jonkin ulkopuolisen tahon asettamasta vaateesta, ei niinkään ihmisten omasta halusta. Teksti onkin tulkittavissa siten, että edellä mainituissa saavutuksissa on kenties kyse ennen kaikkea halusta vaikuttaa menestyneiltä muiden – ehkäpä samaan viiteryhmään kuuluvien – ihmisten silmissä.

Esimerkissä 40 keskiluokkaista, amerikkalaista unelmaa eletään Suomessa, Helsingissä. Määritteen *pienoiskoossa* voi tulkita siten, että suomalainen versio amerikkalaisesta unelmasta on amerikkalaista versiota maltillisempi, vaikka se sisältääkin *minialtaat, koripallokentät ja hyvät suhteet naapureihin*.

39. ”– Jo 28-vuotiaana pitäisi saada perhe, hieno omakotitalo, lapset ja katumaasturi”, Hakala sanoo ja intoutuu kuvailemaan amerikkalaisen oloista keskiluokkaista unelmaa. ”Sitten pitäisi olla hienot ja

voimaannuttavat harrastukset, jotta selvittää työelämän vaateista. Lasten **pitäisi** harrastaa riippumatta siitä, haluavatko he sitä itse.”

40. Viisitoista vuotta sitten Helsingin Pakilassa asui poika, joka oli kiinnostunut vain jalkapallosta. Naapuritaloissa asui *keskiluokkaisia perheitä*, jotka elivät **amerikkalaista unelmaa** pienoiskoossa: oli **minialtaat, koripallokentät ja hyvät suhteet naapureihin**.

Amerikkalaisesta keskiluokasta puhuttaessa suhtautuminen on paikoin toisella tavalla asenteellista ja kriittistä kuin esimerkiksi silloin, kun tekstin aiheena on Aasian keskiluokka. Esimerkissä 41 kirjoittaja nimeää amerikkalaiseen keskiluokkaan usein liitetyiksi ominaisuuksiksi muun muassa *sivistymättömyyden, änkryräkonservatiivisuuden, umpimaterialistisuuden ja ymmärtämättömyyden maailman asioista*. Toisaalta kirjoittaja kuitenkin myös kyseenalaistaa nämä ominaisuudet amerikkalaisten lähettämiin kysymyksiin Ann Landers -nimimerkillä vastailleen Esther Ledererin kolumnien perusteella. Passiivimuotoista verbiä *kuvitellaan* käyttämällä kirjoittaja jättää määrittelemättä, ketkä mainittuja negatiivisia ominaisuuksia amerikkalaiseen keskiluokkaan liittävät – adverbti *usein* kuitenkin implikoi, että kyse on yleisistä ja laajan yleisön tunnistamista asenteista.

Kriittistä linjaa edustaa myös esimerkki 42, jossa 1940-luvun amerikkalaista taidetta nimitetään *kotikutoiseksi massataiteeksi* verrattuna saman aikakauden eurooppalaiseen taiteeseen. *Massalla* voidaan tarkoittaa muun muassa tavallisten ihmisten suurta joukkoa tai rahvasta (KS s.v. *massa*). *Kotikutoinen* taas viittaa ”kotona kudottuun”, joko sananmukaisessa tai kuvainnollisessa merkityksessä (KS s.v. *kotikutoinen*). Kotikutoisella taiteella siis viitataan taiteeseen, joka olisi voinut syntyä kenen tahansa toimesta, kenen tahansa kotona. Vaihtoehtoisesti *massataide* voi viitata myös esimerkiksi *massatuotettuun* taiteeseen; tällöin kyse on ennemminkin siitä, että tuotetaan suuria määriä samankaltaista taidetta suurelle yleisölle.

41. Vaikea on myös sanoa, millainen *amerikkalainen keskiluokka* oikeastaan on. Helpompi on Annin kolumnien perusteella määritellä, millainen se ei ole: **sellainen sivistymätön, änkryräkonservatiivinen, umpimaterialistinen, kerta kaikkiaan mistään mitään ymmärtämätön monoliitti kuin usein kuvitellaan**.
42. Trumanin hallinnolle selvisi heti sodan päättyttyä, ettei Euroopan taidemarkkinoille voinut viedä sitä **kotikutoista massataidetta, jota amerikkalainen keskiluokka arvosti ja kulutti**. Museoihin ja kiertonäyttelyihin oli saatava **rohkeita** teoksia, jotka **kestivät vertailun eurooppalaiseen** taiteeseen.

Kolmas näkökulma Yhdysvaltojen keskiluokkaan löytyy Aasian tavoin taloudesta. Amerikan taloudellinen tilanne kuitenkin näyttäytyy Aasian maiden talouteen verrattuna kaikkiaan melko synkkänä. Esimerkissä 43 pohditaan Maailman kauppajärjestön WTO:n perustamisen ja kansainvälisen kaupan vapauttamisen vaikutuksia Yhdysvaltojen ja muiden niin sanottujen kehittyneiden maiden keskiluokkaan. Kiinnostavaa on, että artikkelin kirjoittaja käsittelee aihetta yksinomaan keskiluokan näkökulmasta. Todennäköisesti syynä

tähän on Helsingin Sanomien oletettu lukijakunta: uutisteksteissä kenties painotetaan keskiluokan näkökulmaa siksi että, valtaosan lukijakunnasta oletetaan samaistuvan juuri keskiluokkaan. Toisaalta keskiluokan näkökulmaa saatetaan painottaa myös sen vuoksi, että suurilukuisena joukkona keskiluokan saatetaan ehkä kokea edustavan eräänlaista ”tavallista kansaa”.

43. Muutoksen vaikutukset kehittyneiden maiden *keskiluokkaan* ovat olleet **paljolti kielteisiä**, erityisesti **Yhdysvalloissa**. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen *keskiluokan asema on horjunut* ja synkistänyt näkymiä Euroopassakin.

Esimerkissä 44 käsitellään autotehtailla ja hiilikaivoksissa työskentelevän amerikkalaisen keskiluokan ahdinkoa, jota Yhdysvaltain presidentti Donald Trump on tekstin kirjoittajan mukaan osaltaan pahentanut. Viestiä havainnollistetaan ja vahvistetaan erilaisin kielikuvin: valkoinen keskiluokka on *luisunut alaspäin*, eli sen asema on huonontunut; palkat ovat *polkeneet paikallaan*, eli ne eivät ole nousseet. Vieläpä Trump on lisäksi tehnyt *kädenojennuksen rikkaille*, eli ilmaissut halukkuutensa tehdä erinäisiä rikkaita suosivia poliittisia päätöksiä.

44. Hän [Donald Trump] kertoi haluavansa suojella amerikkalaisten autotehtaiden ja hiilikaivosten työpaikkoja. Linjaus on vahvasti populistinen. Muun muassa näillä aloilla työskentelevä **amerikkalainen** valkoinen *keskiluokka on luisunut alaspäin: työpaikkoja on mennyt ja palkka on polkenut paikoillaan*. Trump tekee yhteisöverolinjassaan kädenojennuksen rikkaille. Hän alentaisi roimasti yrityksiltä ja suurituloisimmilta perittäviä veroja.

4.2.3.3 Suomalainen keskiluokka

Suomeen ja suomalaisiin liittyviä kollokaatteja esiintyy keskiluokan yhteydessä vähemmän kuin esimerkiksi Kiinaan, Venäjään tai Yhdysvaltoihin. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että suomalaista keskiluokkaa käsiteltäisiin aineistossa vähemmän kuin muiden maiden keskiluokkaa. Todennäköisempää on, että suomalainen keskiluokka nimetään suomalaiseksi vain silloin, kun sitä esimerkiksi vertaillaan jonkin muun maan keskiluokkaan.

Kaikkiaan suomalaisuuteen liittyvät kollokaatit esiintyvät keskiluokan tapauksessa enimmäkseen asumiseen, kotiin ja omistamiseen liittyvissä konteksteissa. Esimerkissä 45 suomalaisen keskiluokan tunnusmerkeiksi mainitaan perheen lisäksi autotalli ja omakotitalo. Passiivimuotoisella verbillä *mietitään* sekä adverbillä *usein* kirjoittaja yleistää mielikuvan kenen tahansa mielipiteeksi, jonkinlaiseksi yhteisesti jaetuksi maailmantiedoksi. Esimerkissä 46 tällaiset asumiseen ja omistamiseen liittyvät ominaisuudet esitetään jopa eräänlaisina vaatimuksina: keskiluokan onnistunut performointi edellyttää design-kalusteilla varustettua,

hillittyä ja kontrolloitua kotia – joskin adverbi *pitkään* antaa olettaa, että edellä kuvatut vaatimukset eivät enää nykyisin ole yksilön kannalta yhtä sitovia. Esimerkissä 47 suomalaisen keskiluokan suhdetta asumiseen tarkastellaan kiinnostavalla tavalla historian kontekstissa. Keskiluokkainen omistusasuminen näyttäytyy esimerkin valossa ylhäältä päin saneltuna yhteiskunnallisena projektina, jonka tarkoituksena on ollut suomalaisen investointitalouden tukeminen ja yhteiskuntarauhaa uhkaavien vallankumousajatusten ehkäiseminen. Keskiluokan ja asumisen kytköksiä käsitellään tarkemmin alaluvussa 4.2.7.

45. Kun mietitään, millainen on **suomalainen keskiluokkainen** ihminen, mieleen tulee usein **lapsiperhe, autotalli ja omakotitalo**.
46. *Keskiluokkaisen suomalaisen perheen* täydellisen onnistumisen symbolina oli professorin mukaan pitkään **Artek-koti, äärimmäisen tyylikäs, hillitty ja hallittu**.
47. Asuntosäästämisellä saatiin kansa **säästämään, kerryttämään pääomia** ja siten **tukemaan köyhän maan investointitaloutta**. Toiseksi kiinteän omaisuuden avulla **ostettiin yhteiskuntarauhaa**, kun yhä useampi suomalainen kiinnitettiin *keskiluokkaiseen omistusasuntoprojektiin*. Laitavasemmistolaiset kumousajatukset eivät kauan viihtyneet uuden kerrostalokolmion hohteessa.

4.2.4 Perhediskurssi

Keskiluokka kollokoi Helsingin Sanomien uutisoinnissa hyvin vahvasti perheisiin liittyvien sanojen kanssa. Tätä havainnollistaa taulukko 9, joka esittää perhe-elämään liittyvät kollokaatit sekä niiden frekvenssit. 300:n tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa esiintyy jopa yhdeksän *perhe*-sanan taivutusmuotoa. Yhteensä *perhe*-kollokaatti eri taivutusmuotoineen esiintyy tilastollisesti merkitsevimpien kollokaattien joukossa 273 kertaa. Näin suuret luvut kertovat siitä, että tilastollinen yhteys keskiluokan ja perhediskurssin välillä on varsin vahva.

Muita perhe-elämään viittaavia kollokaatteja ovat vanhemmuuteen liittyvät sanat *isä, vanhemmat* ja *vanhempien*, joiden yhteenlaskettu frekvenssi on 81, syntymiseen liittyvät sanat *syntyi* ja *syntynyt* (frekvenssi 70), *koti* ja *kodissa* (frekvenssi 28) sekä *lapsi*-sanan taivutusmuodot *lapsensa* ja *lapsista*, jotka kollokoivat keskiluokan kanssa yhteensä 26 kertaa. Yksittäisiä samaan merkitysryhmään kuuluvia kollokaatteja ovat *tausta* (frekvenssi 16 kappaletta) sekä *pariskunta* (frekvenssi 13 kappaletta).

Taulukko 9. Perhediskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
perhe (61), perheen (63), perheeseen (24), perheessä (25), perheestä (35), perheet (15), perheiden (18), perheistä (20), perheitä (12)	273

isä (30), vanhemmat (34), vanhempien (17)	81
syntyi (42), syntynyt (28)	70
kodissa (17), koti (11)	28
lapsensa (15), lapsista (11)	26
tausta (16)	16
pariskunta (13)	13
Yhteensä	507

Taulukossa 10 havainnollistan perhediskurssiin liittyvien sanojen jakautumista merkitysryhmittäin. Perhe-elämään liittyviä kollokaatteja edustavat kollokaatit *isä*, *lapsensa*, *lapsista*, *pariskunta*, *perhe*, *perheen*, *perheeseen*, *perheessä*, *perheestä*, *perheet*, *perheiden*, *perheistä*, *perheitä*, *vanhemmat*, *vanhempien* (yhteensä 15 kappaletta), joiden frekvenssi on yhteensä 396. Keskiluokkaiseen taustaan taas viittaavat kollokaatit *syntyi*, *syntynyt*, *kodissa*, *koti*, *tausta* (yhteensä 5 kappaletta. Niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 111. Perheeseen ja perhe-elämään viittaavien kollokaattien esiintyvyys on siis huomattavasti suurempi kuin taustaan viittaavien kollokaattien.

Taulukko 10. Perhediskurssia ilmentävät sanat jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Perhe-elämä	isä, lapsensa, lapsista, pariskunta, perhe, perheen, perheeseen, perheessä, perheestä, perheet, perheiden, perheistä, perheitä, vanhemmat, vanhempien	15	396
Tausta	syntyi, syntynyt, kodissa, koti, tausta	5	111

Kuten esimerkit 48–51 osoittavat, uutisteksteille varsin tyypillinen kerrontatapa on kirjoittaa auki esimerkiksi haastattelun kohteena olevan henkilön perhetausta ja lähtökohdat. Esimerkeissä 48 ja 49 toistuvat samankaltaiset lauserakenteet: subjektina on artikkelin päähenkilö – esimerkissä 48 Sacha Baron Cohen ja esimerkissä 49 Heikki Harma. *Syntyä*-verbin lisäksi lauseesta löytyvät synnyinpaikka (*Stainesissa Lontoon liepeillä; Helsingissä*) sekä synnyinajankohta (*35 vuotta sitten; 20. huhtikuuta 1947*). Virkkeen objektina ovat olosuhteet, joihin henkilö on syntynyt: *keskiluokkaiseen juutalaisperheeseen; keskiluokkaiseen töölöläiskotiin*. Voidaan olettaa, että tällaista luokka-asemaan liittyvää paikantamista ei aineistossa esiintyisi, ellei sen katsottaisi kertovan jotain oleellista tekstin

aiheena olevasta henkilöstä ja tämän lähtökohdista. Kuten esimerkiksi Moisio (2005: 274) toteaa, Suomessa sosiaalisen asemaan voidaan todeta liittyvän periytyvyyttä, vaikka Pöyliön & Erolan (2015: 33) mukaan periytyminen onkin maassamme vähentynyt huomattavasti kuluneina vuosikymmeninä.

48. Sacha Baron Cohen **syntyi** 35 vuotta sitten Stainesissa Lontoon liepeillä *keskiluokkaiseen juutalaisperheeseen*.
 49. Heikki Harma **syntyi** 20. huhtikuuta 1947 Helsingissä *keskiluokkaiseen töölöläiskotiin*. Musikaalisessa **perheessä** oli neljä lasta.

Tyypillistä on, että keskiluokkainen tausta tuodaan ilmi vanhempien ammattien kautta, kuten esimerkeissä 50 ja 51 on tehty. Esimerkissä 50 helsinkiläisen hotelli Kämpin johtajan Laura Tarkan perhettä kuvaillaan seuraavasti: ”lastentarhaopettajaäiti, rehtori-isä, kolme tytärtä ja omakotitalo”. Tällainen perhe saa artikkelissa määritteet *keskiluokkainen* ja *tavallinen*. Vanhemmat esitellään tekstissä ammattiensa kautta – *lastentarhanopettajaäiti, rehtori-isä* – joten vanhempien ammattien voi tulkita osaltaan ilmentävän tavallisuutta ja keskiluokkaisuutta. Samankaltainen on esimerkki 51, jossa kerrotaan pormestari Jan Vapaavuoren lapsuudenperheestä. Kaksikielisyyden lisäksi perhettä määrittää keskiluokkaisuus. Kaksikielisyyys selittyy äidin kansalaisuudella: **ruotsalainen äiti [oli] kotitalousopettaja**, keskiluokkaisuus taas vanhempien ammanteilla: **isä oli juristi ja virkamies, ruotsalainen äiti kotitalousopettaja**.

50. Tarkka on kotoisin Varkaudesta. ”Se on pieni teollisuuskaupunki in the middle of nowhere”, hän sanoo. Ja taas se nauru. **Perhe** oli tavallinen ja *keskiluokkainen*: **lastentarhanopettajaäiti, rehtori-isä, kolme tytärtä** ja omakotitalo.
 51. Vapaavuori kasvoi pikkuveljensä kanssa *keskiluokkaisessa* kaksikielisessä **perheessä**, jonka **isä** oli juristi ja virkamies, ruotsalainen **äiti** kotitalousopettaja.

Kuten aiemmissa esimerkeissäkin osaltaan on jo käynyt ilmi, keskiluokkainen perhe tarkoittaa aineistossa pitkälti samaa kuin tavallinen perhe. Esimerkissä 52 keskiluokkainen Lähteen perhe määritellään *keskivertoperheeksi*; *keskiverto* merkitsee muun muassa ’keskinkertaista’, ’tavallista’ tai ’tyypillistä’ (KS s.v. *keskiverto*). Esimerkissä 53 taas kenkäsuunnittelija Minna Parikka kertoo oman yrityksensä menestyneen alusta asti hyvin, vaikka hän epäileekin, että yleensä nopeasti menestyvät ihmiset tulevat rikkaista perheistä. Parikka kuitenkin vakuuttaa, että hänen perheensä ei suinkaan ole rikas: hänen lapsuudenperheensä on *ihan tavallinen keskiluokkainen helsinkiläisperhe*. Samoin kuin esimerkeissä 50 ja 51, myös tässä tapauksessa perheen keskiluokkaisuutta perustellaan vanhempien ammanteilla: **isä on ollut yrittäjänä ja mallina, äiti on ollut pankkineiti**.

52. Lähteen **perhe** on *keskiluokkainen keskivertoperhe* – –

53. Hän [Minna Parikka] epäilee, että niillä jotka menestyvät nopeasti, on suhteita valmiiksi, ja he tulevat rikkaista perheistä. ”Itse tulen **ihan tavallisesta keskiluokkaisesta helsinkiläisperheestä: isä on ollut yrittäjänä ja mallina, äiti on ollut pankkineiti.** – –”

Keskiluokkainen perhetausta saatetaan nostaa esiin myös siinä tapauksessa, että siinä on kirjoittajan mielestä jotakin yllättävää tai odottamatonta – kun esimerkiksi rikollinen ei olekaan köyhä tai alkoholisti, vaan tulee niin sanotusti ”hyvästä perheestä”. Esimerkissä 54 käsitellään suomalaisia kouluampujia. Tekstissä koulusurmaajat esitetään erityisen pelottavina siksi, että toisin kuin tyypillisiä surmaajia, heitä on vaikeaa tunnistaa etukäteen. Kouluampujien keskiluokkainen perhetausta tekeekin heistä esimerkin mukaan ”suuria poikkeuksia” – tyypillisesti kun surmaajat tulevat ennemminkin köyhistä oloista tai ovat esimerkiksi alkoholisoituneita.

54. Pelkoa vähentäisi, jos kouluampujat osattaisiin tunnistaa etukäteen. Mutta ei. **Heiltä puuttuvat suomalaiselle surmaajalle tyypilliset tekijät**, kuten se, että on syntynyt köyhiin oloihin, on joutunut pahoinpideltyksi tai on alkoholisti. Koulusurmaajat ovat nuoria *keskiluokkaisista perheistä*. Jo siksi **he ovat suuria poikkeuksia**, Lauerma sanoo.

Esimerkissä 55 taas käsitellään terrorismin suunnittelusta pidätettyjä isobritannialaisia nuoria miehiä. Vaikka kansalaisia erityisesti järkyttäneeksi tekijäksi mainitaankin terroriaikeiden ”sisäsyntyisyys” eli pidätetyn brittiläisyys, nostetaan myös tekijöiden luokkatausta tarkastelun kohteeksi. Olematon rikosrekisteri ja keskiluokkainen tausta rinnastetaan toisiinsa *ja*-konjunktilla – vaikka sanavalinnat saattaisivat ensinäkemältä vaikuttaa neutraaleilta, on kiinnostavaa pohtia, olisivatko tässä tapauksessa esimerkiksi sanat *työväenluokkainen* tai *alaluokkainen* mahdollisia *keskiluokkaisen* tilalla. Keskiluokkaisuutta perustellaan jälleen vanhempien ammanteilla, joiksi mainitaan *esimerkiksi arkkitehti ja kirjanpitäjä*. Ammattien ja luokkataustan mainitseminen implikoi, että kirjoittajan mielestä niistä on syystä tai toisesta ollut oleellista kertoa lukijalle. Voidaankin tulkita, että kirjoittajan mielestä terroristiepäiltyjen keskiluokkainen tausta ja vanhempien tavanomaiset ammatit ovat olleet yllättäviä seikkoja.

55. Brittejä järkytti erityisesti se, että terroriaikeet olivat sisäsyntyisiä. Pidätetyt ovat 17-35-vuotiaita, ja heistä ylivoimainen enemmistö on pakistanilaistaustaisia Britanniassa syntyneitä Britannian kansalaisia. Useimpien rikosrekisteri on tietävästi olematon ja tausta *keskiluokkainen*. Nuoret miehet tulevat **perheistä**, joiden **vanhempien** ammatteina on **esimerkiksi arkkitehti ja kirjanpitäjä**.

Esimerkki 56 sijoittuu suomalaiseen kontekstiin. Suomalaisen Heinon pariskunnan murhaan liittyy uutisartikkelin mukaan erityisiä kysymyksiä juuri siksi, että tekijät ovat ”kohtalaisen varakkaista, **keskiluokkaisista** perheistä”. Artikkelin kirjoittaja nimeää teon motiiveiksi rahan sekä vilpillisten kännykkäkauppojen kostamisen. Erityisesti rahamotiivi kuitenkin kyseenalaistetaan: kirjoittajan mukaan se *tuntuu* surmatyön motiiviksi

riittämättömältä. Esimerkin viimeisessä virkkeessä pienehkön summan vuoksi murhaaminen esitetään epäsuorasti uskottavampana, mikäli surmaajat olisivat olleet lähtöisin vähävaraisista tai muutoin rahapulasta kärsivistä perheistä (otteessa mainittu 10 000 markkaa vastaa noin 2000 euroa). Toisaalta asiaa voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, että keskiluokkaisuuteen kenties liitetään tietty nuhteettomuuden vaatimus, kun taas vähäosaisempien tapauksessa rikollista toimintaa ei nähdä yhtä yllättävänä. Esimerkiksi Autio, Puhakka ja Huttunen (2010: 101) toteavat, että keskiluokkaisuus voidaan usein mieltää juuri kunnollisuudeksi ja tavaksi elää hyvää ja odotuksenmukaista elämää. (Keskiluokkaisten nuorten miesten teoilla esitetäänkin olleen jokin ”lopullinen motiivi”, joka tutkinnoista huolimatta on jäänyt mysteeriksi.

56. Heimon pariskunnan murhat muistuttavat useita alaikäisten Yhdysvalloissa tekemiä murhia, sillä niissäkin **lopullinen motiivi jää usein mysteeriksi**. Tekijät ovat usein olleet espoolaispoikien tapaan **kohtalaisen varakkaista, keskiluokkaisista perheistä**, eikä heillä ennen murhia ole ollut ongelmia lain kanssa. Heinojen murhassa teon motiivi syntyi siitä, että – – Martti Heino oli huijannut häntä [murhasta tuomittua] kännykkäkauppojen yhteydessä. – – Toinen motiivi oli raha. Sekä Suomen että Yhdysvaltain tapauksissa **motiivi tuntuu riittämättömältä. Miten joukko liki täysi-ikäisiä nuoria suunnittelee ja toteuttaa harkittuja murhia vain muutaman kymmenentuhannen markan takia – varsinkin, kun pojat ovat perheistä, joissa tuskin oli epätoivoinen pula rahasta?**

Perheestä ja perhetaustoista puhuttaessa luokkataustan merkitys ihmisen elämää ohjaavana tekijänä nousee kaiken kaikkiaan muuta aineistoa useammin esiin. Esimerkissä 57 käsitellään keskiluokan ja yläluokan välisiä eroja Ruotsin prinsessa Victorian ja keskiluokkaihin oloihin syntyneen prinssi Danielin suhteeseen liittyen. Keskiluokan ja yläluokan väliset luokkaerot näyttäytyvät haastatellun mielikuvissa niin suurina, ettei *tavallisesta keskiluokkaisesta perheestä* kotoisin oleva Daniel voi noin vain sujahtaa yläluokkaisten seuraan, vaan joutuu suorastaan opiskelemaan käytöstapoja oppaista.

57. Malmrosia kiehtoivat Victorian ja Danielin rakkaustarinassa **luokkaerot**: prinsessa Victoria on kuninkaallisten tytär, kun taas Daniel on kotoisin tavallisesta *keskiluokkaisesta perheestä*. "Mielikuvissani alkoi elää nuorukainen, joka joutuu tutkimaan oppaita osatakseen käyttäytyä oikein yläluokan seurassa", Malmros kertoo.

Esimerkissä 58 taas pohditaan luokan merkitystä varsin erilaisesta näkökulmasta. Tekstissä puidaan kadonneen isobritannialaisen Madeleine-tytön tapausta, joka on vuosien mittaan saanut runsaasti mediahuomiota ympäri maailman. Kirjoittaja kuitenkin pohtii, olisiko esimerkiksi siirtolaisten tai huumeriippuvaisten vanhempien lapsen katoaminen saanut yhtä paljon huomiota se, että *sievä valkoihoinen tyttö siististä keskiluokkaisesta perheestä* katoaa. Yhteiskuntaluokista kirjoittaja mainitsee ainoastaan keskiluokan; keskiluokkaisen vastakohtaksi ei siis aseteta esimerkiksi työväenluokkaa vaan siirtolaiset, huumeriippuvalaiset, vangit ja vammaiset. Keskiluokalla kirjoittaja ei siis oikeastaan viittaa niinkään

luokkakysymyksiin vaan käyttää keskiluokan käsitettä viitatessaan jonkinlaiseen tavalliseen, hyväosaiseen ja norminmukaiseen kansalaisuuteen, johon sellaiset ominaisuudet kuin vammaisuus tai siirtolaisuus eivät ehkä istu. Kiinnostavaa on, että kirjoittaja liittää keskiluokkaisuuteen myös *siisteyden*: siinä missä Madeleine on sievä tyttö *siististä* keskiluokkaisesta perheestä, epäilee kirjoittaja, että siirtolaisten lapsi *rähjäisistä oloista* ei olisi saanut samassa määrin suuren yleisön sympatioita puolelleen. Mahdollisesti siirtolaisuus ei kirjoittajan mielestä välttämättä vielä yksin poissulje keskiluokkaisuuden mahdollisuutta, jolloin hän on kokenut tarpeelliseksi tehostaa viestiään liittämällä siirtolaisuuteen myös *rähjäiset olot*.

58. Olisiko kansa yhtä lailla tolaltaan, ellei kadonnut olisi Madeleinein lailla **sievä valkoihoinen tyttö siististä keskiluokkaisesta perheestä**? Entä jos hän olisi ollut siirtolaisten lapsi rähjäisistä oloista? Kenties narkkariäidin ja vankilakundin jälkeläinen? Vammaainen?

4.2.5 Henkilödiskurssi

Tässä luvussa tarkastelen, millaisiin ihmisiin keskiluokkaisuus aineistossa henkilöityy ja millaisia ulottuvuuksia tähän henkilöitymiseen liittyy. Kuten taulukko 11 osoittaa, aineistossa puhutaan runsaasti keskiluokkaisista *ihmisistä*: kollokaattien *ihmisen*, *ihmiset* ja *ihmisiä* frekvenssi aineistossa on yhteensä 129. *Nuoret* kollokoivat keskiluokan kanssa yhteensä 86 kertaa, kun taas *ikäinen*-sanan ja sen taivutusmuotojen frekvenssi on yhteensä 60. Ihonväristä puhuttaessa kollokaattien *valkoinen* ja *valkoista* yhteenlaskettu frekvenssi on 35, kun taas *musta*-kollokaatin frekvenssi on 15. Sukupuoliin viittaavista kollokaateista *naisen*- ja *naiset*-kollokaattien frekvenssi on yhteensä 46, kun taas *miehen*-kollokaatti esiintyy 16 kertaa. Muut kollokaatit viittaavat esimerkiksi *kansaan*, *väestöön* ja *väkeen*, minkä lisäksi listassa esiintyy persoonapronomini *heillä*. Yksittäisiä henkilöitä edustavat kollokaatit (Barack) *Obama* ja (Petteri) *Orpo*.

Taulukko 11. Henkilödiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
ihmisen (29), ihmiset (61), ihmisiä (39)	129
nuoret (39), nuori (15), nuoria (13), nuorten (19)	86
ikäinen (10), ikäisen (17), ikäiset (12), ikäisiä (10), ikäisten (11)	60
nainen (19), naisen (10), naiset (17)	46
valkoinen (21), valkoista (14)	35

väestö (10), väestöstä (18)	28
heillä (20)	20
miehen (16)	16
väkeä (14)	14
Obama (12)	12
kansan (12)	12
musta (12)	12
Orpo (11)	11
Yhteensä	447

Taulukossa 12 havainnollistan kollokaattien jakautumista merkitysryhmittäin. Valtaosa henkilödiskurssiin jaottelemani kollokaateista edustaa erilaisia ihmisiin liitettäviä ominaisuuksia kuten ikää tai sukupuolta (yhteensä 16 kollokaattia, joiden yhteisfrekvenssi on 225). Tähän merkitysryhmään olen jaotellut kaikki kollokaatit, jotka viittaavat tavalla tai toisella erilaisiin ihmisiä määrittäviin ominaisuuksiin. Ihmisiin (ja ihmisjoukkoihin) ylipäätään viittaavia kollokaatteja on seitsemän ja niiden frekvenssi on 183. Yhteensä kolme kollokaattia viittaa spesifimmin joihinkin tiettyihin henkilöihin; niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 43.

Taulukko 12. Henkilödiskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Ominaisuudet	ikäinen, ikäisen, ikäiset, ikäisiä, ikäisten, miehen, musta, nainen, naisen, naiset, nuoret, nuori, nuoria, nuorten, valkoinen, valkoista	16	225
Ihmisyjoukot	ihmisen, ihmiset, ihmisiä, kansan, väestö, väestöstä, väkeä	7	183
Ihmiset	heillä, Obama, Orpo	3	43

Yksittäisistä henkilöistä tarkasteltavien kollokaattien joukkoon nousevat Yhdysvaltain entinen presidentti Barack Obamaan sekä kokoomuspuolueen puheenjohtaja Petteri Orpoon viittaavat kollokaatit. *Obama* kollokoi keskiluokan kanssa erityisesti sellaisissa yhteyksissä, joissa aiheena ovat Obaman lupaukset auttaa amerikkalaista keskiluokkaa (esimerkit 59 ja 60). Tekemillään poliittisilla päätöksillä Obama *yrittää* auttaa keskiluokkaisia perheitä

pärjäämään, pyytää veronkiristyksiä rikkaille ja *ehdottaa* etuusia keskiluokalle. Käytetyt verbit (kuten *pyytää* ja *ehdottaa*) kuitenkin välittävät lukijalle mielikuvan Obaman lupamien toimenpiteiden melko epävarmoista mahdollisuuksista toteutua.

59. ”– Sopimus **asettaa amerikkalaiset työntekijät etusijalle** ja **auttaa keskiluokkaisia** perheitä pärjäämään”, **Obama** totesi maanantaina tiedotteessa.
60. Valkoisen talon ennakkotietojen mukaan **Obama** pyytää kongressia kiristämään selvästi rikkaimman yhden prosentin verotusta. *Keskiluokalle Obama ehdottaa verohelpotuksia, ilmaista jatkokoulutusta ja palkallista perhevapaata.*

Petteri Orpoon viittaavat kollokaatit taas liittyvät vuoteen 2016, jolloin Orpo valittiin kokoomuspuolueen puheenjohtajaksi. Silloin Orpoon viittaavassa uutisoinnissa käsiteltiin tuoreen puoluejohtajan innokkuutta havitella keskiluokan ääniä. Sekä Obamaan että Orpoon liittyvissä tuloksissa keskiluokka esitetään laiminlyötynä mutta tärkeänä äänestäjäryhmänä: puhutaan *unohdetusta* ja luottamuksensa kadottaneesta keskiluokasta, jonka edun ja olemassaolon puolesta poliitikon on soturin tapaan taisteltava.

61. **Barack Obama** julisti itsensä *keskiluokan soturiksi*. Hillary Clinton, Donald Trump ja Marine Le Pen – ja nyt myös sisäministeri **Petteri Orpo** (kok) – **puhuvat unohdetun keskiluokan puolesta**. Monia huolestuttaa, että *keskiluokka* katoaa.
62. Puheenjohtajakampanjansa maanantaina aloittanut sisäministeri **Petteri Orpo** (kok) **lupaa palauttaa keskiluokan luottamuksen** kokoomukseen.

Keskiluokkaiset nuoret profiloituvat tekstissä karkeasti jaoteltuna kahdella tavalla. Ensinnäkin nuoria käsitellään eräänlaisen huolidiskurssin näkökulmasta; he ovat politiikan ja työelämän murroksen altavastaaajia, jotka pahimmillaan voivat jopa syrjäytyä tai ajautua erilaisten äärijärjestöjen vaikutuspiiriin. Toisaalta nuoret ovat myös uudistajia, jotka ravistelevat politiikkaa ja kulttuurielämää – ja liittoutuvat toisinaan keskiluokan kanssa, toisinaan sitä vastaan. Aina näitä kahta puhetapaa ei kuitenkaan ole helppoa tai edes mahdollista erottaa toisistaan. Esimerkit 63–66 edustavat aineistosta poimittuja nuoriin liittyviä esimerkkejä.

Esimerkeissä 63 ja 64 nuoria käsitellään huolidiskurssin näkökulmasta: keskiluokkaiset nuoret ovat yhteiskunnan ”häviäjiä”, jotka eivät vanhempiensa tapaan voi laskea edes korkean koulutuksen tai keskiluokkaisen asemansa varaan, vaan joutuvat elämään epävarmuudessa. Esimerkit 65–66 sen sijaan edustavat ennemminkin uudistusdiskurssia: niissä (koulutetut) keskiluokkaiset nuoret näyttäytyvät poliittisesti aktiivisina toimijoina, jotka osallistuvat mielenosoituksiin, perustavat poliittisia liikkeitä, *vaativat, kannattavat ja haluavat* yhteiskunnalta erilaisia toimenpiteitä.

63. Euroopassa **opiskelijoiden maksut nousevat, valtion tuki heikkenee**. Tutkijan mukaan **häviäjiä** ovat *keskiluokkaiset nuoret*.
64. Siinä missä suurten ikäluokkien nuoruudessa koulutus takasi uran ja pelkkä *keskiluokkaan* syntyminen hyvinvoinnin, nyt **nuoret aikuiset elävät vanhempiaan epävarmemmassa maailmassa**.
65. Dhakan Shahbagh-aukiolle kokoontuneiden koulutettujen ja *keskiluokkaisten nuorten liike kannattaa* nykyhallintoa, **vaatii** ankaria rangaistuksia sisällissodan aikaisista rikoksista tuomituille ja **haluaa** kieltää islamistipuolueet.
66. **Mielenosoittajat** ovat pääosin Mitkovan kaltaisia hyvin koulutettuja kaupunkilaisia. Kielitaitoisia ja *keskiluokkaisia nuoria aikuisia*, jotka ovat kasvaneet kommunistihallinnon jo kaaduttua.

Kolmen naisiin liittyvien kollokaattien yhteisfrekvenssi on 46. Lukema on selvästi huomattavasti suurempi kuin miehiin viittavan *miehen*-kollokaatin frekvenssi, joka on 16. Konkordanssilistojen tarkastelu osoittaa, että keskiluokkaisiin naisiin viitataan erityisesti politiikan ja kulttuurin kontekstissa. Tosin politiikkakontekstikin esiintyy vain kahdeksan kertaa 46:sta ja kulttuurikonteksti yksitoista, eli nekään eivät siis ole määrällisesti erityisen vallitsevia. *Miehen*-kollokaatti tuottaa niin ikään selvästi eniten kulttuurituotteisiin viittaavia osumia (yhteensä 12 kappaletta 16:sta).

Esimerkit 67–70 havainnollistavat keskiluokkaisen naiseuden ja mieheyden liittämistä kulttuurikontekstiin. Keskiluokkaisia naisia ja miehiä kuvataan niin kirjallisuudessa (esimerkit 67 ja 69), tv-ohjelmissa (esimerkki 68) kuin näytelmissäkin (esimerkki 70). Erityisesti miehiin liitetään keskiluokkainen (ja oletettavasti myös valkoinen ja keski-ikäinen) ahdinko, jota esimerkissä 69 nimitetään ”ahdistukseksi” ja esimerkissä 70 ”taakaksi”. Toisaalta keskiluokkaiseen ahdinkoon suhtaudutaan aineistossa myös itseironiseksi: esimerkissä 68 sitä nimitetään tragedian tekemiseksi tikusta (eli jostakin vähäpätöisestä asiasta *tehdä tikusta asiaa* -fraasia mukailten), kun ”oikeita” ongelmia ei elämässä ole.

67. Haatanen ja Tytti ovat molemmat pian viisikymppisiä naisia, jotka käsittelevät kaupunkilaisen *keskiluokkaisen sinkkunaisen* arkea. Elokuun alussa ilmestyvä *Meikkipussin pohjalta* ei kuitenkaan ole tyypillistä **sinkkukirjallisuutta**.
68. **Siskonpeti** teki siitä juuri pilaa: *keskiluokkaisen* valkoisen **naisen** outo ahdistus, jossa tikusta tehdään tragedia, kun ei ole kunnollisia ongelmia tarjolla.
69. *Miehelle kuuluu kaikki oli* nimeään myöten ”suuri **romaani**” ja tietoinen yhteiskunnallinen provokaatio. *Valtakirja* on selvästi enemmän sormiharjoitelma, luonnosmainen impressio viisikymppisen **miehen keskiluokkaisesta** elämästä ja ahdistuksesta.
70. Oksanen sekä kantaa komeasti koko *keskiluokkaisen miehen* taakan, että paljastaa sen alta herkän yksilön. **Esitys** polkaistaan taitavasti käyntiin **farssina**.

4.2.6 Talousdiskurssi

Kuten luvussa 2.1 todettiin, yhteiskuntaluokat liittyvät käsitteenä vahvasti talouteen ja taloudelliseen eriarvoisuuteen, vaikka niille onkin syntynyt myös kulttuurisia ominaisuuksia. Keskiluokka esiintyy aineistossa paitsi varsinaisessa yhteiskuntaluokkamerkityksessä, myös viitattaessa ihmisiin, joita yhdistää tietty (keskimääräinen tai keskimääräistä parempi)

tulotaso. Keskiluokkaan liittyykin aineistossa useita rahaan, tulotasoon ja toimeentuloon viittaavia kollokaatteja, jotka on esitelty taulukossa 13. Olen luokitellut osaksi taloudellista diskurssia myös erilaiset kuluttamiseen ja ostamiseen liittyvät kollokaatit.

Taulukko 13. Talousdiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
köyhien (17), köyhiä (24), köyhyydestä (14), köyhyys (14), köyhät (24)	93
vauras (14), vaurastunut (27), vaurastuu (20), vaurastuva (24)	85
rikkaat (20), rikkaiden (21), rikkaita (10)	51
taloudellisesti (15), talous (29)	44
varaa (31)	31
maksaa (27)	27
toimeen (11), toimeentulevaa (15)	26
ostaa (23)	23
elintason (14)	14
kuluttaa (14)	14
euron (14)	14
veroja (11)	11
varakasta (10)	10
Yhteensä	443

Kuten taulukko 13 osoittaa, talousdiskurssin kontekstissa köyhyyteen liittyviä kollokaatteja esiintyy aineistossa eniten: 300 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa esiintyy viisi sanojen *köyhä* ja *köyhyys* taivutusmuotoa ja niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 93. Seuraavaksi suurin frekvenssi on adjektiivilla *vauras* ja sen verbi- sekä partisiippimuodoilla *vaurastuu* ja *vaurastuva* – yhteensä 58 esiintymää. Adjektiivi *rikas* taivutusmuotoineen tuottaa aineistossa 51 esiintymää, kun taas substantiivin *talous* ja *taloudellinen*-adjektiivista muodostetun *taloudellisesti*-adverbin yhteenlaskettu frekvenssi on 44. Muita kollokaatteja ovat esimerkiksi *varaa*, *ostaa*, *kuluttaa* sekä *varakasta*.

Taulukossa 14 olen jälleen jakanut kollokaatit karkeasti kolmeen eri merkitysryhmään tai kategoriaan, joita ovat tulotasoon liittyvät kollokaatit, yleisesti talouteen liittyvät kollokaatit sekä kuluttamiseen liittyvät kollokaatit. Ensiksi mainittuja on selvästi eniten – yhteensä 16 kappaletta – ja niiden frekvenssi on yhteensä 296. Yleisesti ottaen talouteen

liittyviä kollokaatteja on viisi ja niiden frekvenssi on 83. Kuluttamiseen viittaavia kollokaatteja on kolme kappaletta ja niiden yhteenlaskettu frekvenssi yltää 64:ään.

Taulukko 14. Talousdiskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Tulotason liittyvät kollokaatit	köyhien, köyhiä, köyhydestä, köyhyys, köyhät, rikkaat, rikkaiden, rikkaita, toimeen, toimeentulevaa, varaa, varakasta, vauras, vaurastunut, vaurastuu, vaurastuva	16	296
Talouteen liittyvät kollokaatit	elintason, euron, taloudellisesti, talous, veroja	5	83
Kuluttamiseen liittyvät kollokaatit	kuluttaa, maksaa, ostaa	3	64

Tulotason, eli köyhiin tai rikkaisiin liittyvien sanojen runsas kollokoiminen keskiluokan kanssa ei kuitenkaan vielä tarkoita, että juuri keskiluokkaan kuuluvat ihmiset määrittäisivät tekstissä köyhiksi tai rikkaiksi. Sen sijaan keskiluokka usein nimenomaan erotetaan tekstissä niin köyhistä kuin rikkaistakin. Näin tapahtuu esimerkeissä 70 ja 71, joissa termi *keskiluokka* esiintyy yhteiskuntaluokan sijaan (tai lisäksi) nimityksenä joukolle, joka sijoittuu tulotasonsa puolesta rikkaiden ja köyhien välimaastoon. Esimerkissä 70 pronominin *kaikki* ja rinnastuskonjunktion *ja* käyttö implikoivat, että mainitut kolme kategoriala – keskiluokka, köyhät ja rikkaat – kattavat kaikki mahdolliset tuloluokat. Samat kategoriat esiintyvät myös esimerkissä 71, jossa tarkastelun kohteena ovat eri tuloluokkien maksamien verojen määrä: *keskiluokka maksaa verot ja rikkaat ja köyhät eivät maksa mitään*.

71. Oikein toteutettuna **rikkaat**, *keskiluokka* ja **köyhät** voivat kaikki vaurastua –

72. ”Näin se on”, hän vahvistaa naiselle, joka arvioi, että *keskiluokka* maksaa verot ja **rikkaat ja köyhät** eivät maksa mitään.

Sana *rikas* on aineistossa varattu lähes yksinomaan kaikkein varakkaimmalle väestönosalle. Kun sen sijaan viitataan hyvätuloisen keskiluokan tulotason, käytetään sellaisia ilmaisuja kuin *hyvin toimeentuleva*, *vauras* tai *varakas*. Näin tapahtuu muun muassa esimerkissä 73, jossa suurikokoinen ja *vauras* keskiluokka nimetään vakaan yhteiskunnan tyypilliseksi tunnusmerkiksi. Esimerkissä 74 belgialaista keskiluokkaa edustavaa pariskuntaa kuvaillaan rikkaan sijaan *hyvin toimeentulevaksi*, vaikka heidän elämäntyyliinsä tekstissä liitetäänkin sellaisia asioita, jotka yleensä edellyttävät melko runsasta aineellista pääomaa: he

nauttivat mukavuuksista ja matkailivat paljon ulkomailla – muun muassa Sveitsissä, joka matkailijalle on hintavahko maa.

73. Yhteiskunnat, joissa on suuri ja **vauras** *keskiluokka*, tapaavat olla vakaita yhteiskuntia.

74. Sveitsissä Luzernin kaupungissa matkailivat belgialaiset Franz Einhäuser ja Gurdun vom Elde ovat **hyvin toimeentulevaa** *keskiluokkaa*. He matkailivat paljon ulkomailla ja nauttivat mukavuuksista.

Vauras merkitsee sanakirjamääritelmän mukaan esimerkiksi *varakasta, rikasta* tai *rahakasta*, kun taas *varakkaan* merkitys on muun muassa (*melko*) *rikas, vauras, hyvinvoipa* (KS. s.v. *vauras*). *Hyvin toimeentuleva* sen sijaan on henkilö, joka *selviytyy hyvin taloudellisesti*, on *varakas*. Sen sijaan *rikas* määritellään muun muassa (*hyvin*) *varakkaaksi* tai (*erittäin*) *hyvinvoivaksi*. Vaikka sanat siis vaikuttavat jossain määrin synonyymisilta, *rikas* henkilö saatetaan kenties mieltää vielä hivenen varakkaammaksi kuin *vauras* tai *varakas* (KS s.v. *rikas*). Kenties rikkauteen saattaakin liittyä jonkinlainen äärimmäisen vaurauden konnotaatio: tullakseen määritellyksi *rikkaaksi* täytyy ihmisen todellakin olla poikkeuksellisen varakas.

Esimerkissä 75 keskiluokan ja rikkaiden varallisuus asemoidaan ikään kuin eri sarjoihin: keskiluokka voi olla varakasta, mutta *todella rikkaat* ovat kuitenkin oma lukunsa. Katkelmassa kyseenalaistetaan progressiivisen perintöveron vaikutus kaikkein rikkaimpien kukkaroihin: toisin kuin keskiluokka, *todella rikkaat* pystyvät kyllä halutessaan kiertämään verot.

75. Suomalaiset ministerit voivat puhua oikeudenmukaisesta ja progressiivisesta perintöverosta, mutta tosiasiasa se koskee vain **varakasta** *keskiluokkaa*. **Todella rikkailla** on keinot ja halu löytää itselleen edullisempia vaihtoehtoja omaisuuden siirtoon seuraaville sukupolville.

Keskiluokka linkittyy aineistossa sekä henkilökohtaisen talouden ja kuluttamisen että valtion- ja maailmantalouden teemoihin. Henkilökohtaiseen talouteen ja rahankäyttöön liittyviä kollokaatteja ovat esimerkiksi *ostaa* ja *kuluttaa*. Esimerkeissä 76 ja 77 keskiluokkaan kuluttajaryhmänä liitetään tiedostavuus, maksukyky ja vaatimus laadusta. Esimerkissä 76 keskiluokan tapa ostaa ruokaa rinnastetaan *hifistelyyn*, jolla voidaan tarkoittaa seuraavaa: *noudattaa pikkutarkkuutta, pyrkiä äärimmäisen viimeisteltyyn lopputulokseen, varustetasoon tms.; hienostella* (KS s.v. *hifistely*). ”Tiedostavan” keskiluokan ruuanostotottumukset näyttävätkin laatuun, huolellisesti mietittyihin valintoihin ja esimerkiksi luomun panostamisena. Esimerkissä 77 kuluttaminen ylipäättään nostetaan keskiluokalle ominaiseksi toiminnaksi, samoin kuin valmius maksaa laadukkaista hankinnoista. Myös tutkimuksissa keskiluokkaiseen kuluttajuuteen onkin yhdistetty nimenomaan hallittu nautinnollisuus:

vaikka järkevyyttä arvostetaan, on omalla työllä ansaitusta vaurastumisesta kuitenkin lupa nauttia kohtuuden rajoissa (Autio, Huttunen ja Puhakka 2010; Puhakka 2010: 64).

76. *Tiedostava keskiluokka ostaa lähiruokaa ja luomua*, maistelee pikkelsiä ja suklaata ja nauttii pekonista kaikissa muodoissaan. Ruokahifistely on miljardien dollarien bisnes.
77. *Keskiluokka kuluttaa ja on valmis maksamaan* laadusta.

Aineistossa keskiluokan taloudellinen tilanne linkittyy olennaisesti valtioiden talouteen – kummallakin on vaikutusta toiseen. Esimerkeissä 78 ja 79 talouskasvun ja keskiluokan määrällisen kasvun todetaan olevan riippuvuussuhteessa keskenään. Ensimmäisessä esimerkissä syy-seuraussuhde syntyy virkkeiden järjestyksestä: keskiluokan *kasvaminen* ja *kuluttaminen* esiintyvät seurauksena ensin mainitusta 7,5 prosentin talouskasvusta. Esimerkissä 79 talouskasvun ja keskiluokan suhde tulee ilmi vieläkin implisiittisemmin: ”**talouskasvuun liittyy** valtiosta taloudellisesti aiempaa riippumattomamman **keskiluokan kasvu**”.

78. Vuonna 2010 Brasilian **talous kasvoi** 7,5 prosenttia. Brasilian *keskiluokka kasvoi ja kulutti*. Nyt tunnelma maassa on toinen.
79. Talouskasvuun liittyy **valtiosta taloudellisesti aiempaa riippumattomamman keskiluokan** kasvu.

Esimerkissä 80 käsitellään niin ikään talouden ja keskiluokan suhteita: jos valtion taloudellinen tilanne heikkenee, voi sillä olla vaikutuksia myös Kiinan keskiluokan ”voimaan”. Talous näyttäytyy virkkeessä itsenäisenä, joskin hieman arvaamattomana toimijana, joka ihmisen tapaan voi sairastua (*alkaa yskiä*) ja aiheuttaa näin negatiivisia seurauksia keskiluokkaisten ihmisten elämään.

80. *Voimistuva keskiluokka* voisi hädän tullen painostaa sitä [Kiinan puoluejohtoa] kompromisseihin, mutta **jos talous alkaa pahasti yskiä, keskiluokankaan voima ei kasva**.

4.2.7 Asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi

Keskiluokka liitetään uutisteksteissä vahvasti kaupunkeihin, kaupunkilaisuuteen ja kaupunginisiin – sekä Suomen kontekstissa että globaalisti. Olen nimennyt asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssiksi puhettavan, jossa käsitellään näitä kahta teemaa, sillä useinkaan ne eivät aineistossa ole erotettavissa toisistaan. Kaupunkilaisuuden ja asumisen diskurssia rakentavat kollokaatit on esitelty taulukossa 15.

Taulukko 15. Asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
-------------	------------

kaupunginosassa (16), kaupunki (21), kaupunkien (38), kaupunkilainen (14), kaupunkilaiset (15)	104
asuu (34), asuva (12), asuvat (19)	65
alueella (17), alueen (11), asuinalueella (16)	44
muuttaa (14), muuttavat (11), muutti (14)	39
Helsinki (14)	14
lähiössä (13)	13
asuntoja (13)	13
asukkaan (10)	10
Yhteensä	302

Selkeästi eniten 300:n tilastollisesti merkittävimmän kollokaatin joukosta löytyy kaupunkiin ja kaupunkilaisiin liittyviä kollokaatteja (esim. *kaupunki*, *kaupunkilainen*, *kaupunginosassa*): näiden yhteenlaskettu frekvenssi on 104. Asumiseen liittyviä kollokaatteja (*asuu*, *asuva*, *asuvat*) taas esiintyy kolme kappaletta ja niiden yhteisfrekvenssi on 65. Muita yleisiä kollokaatteja ovat *alue*-substantiivin ja *muuttaa*-verbin eri taivutusmuodot. Lisäksi yksittäisiä kollokaatteja ovat *lähiössä*, *asuntoja* ja *asukkaan*.

On kuitenkin syytä huomata, ettei jokin yksittäinen kollokaatti välttämättä ilmennä vain yhtä diskurssia. Esimerkiksi *lähiössä*-kollokaatin sekä *kaupunki*-kollokaatin taivutusmuotoineen olisi periaatteessa voinut katsoa edustavan myös alueellista diskurssia, jota käsittelin luvussa 4.2.3. Olen kuitenkin jaotellut kollokaatit osaksi asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssia, sillä olen halunnut sijoittaa diskurssiin kaikki eksplisiittisesti kaupunkeihin ja kaupunkilaisuuteen viittaavat kollokaatit. Toisaalta ulkomailta sijaitseviin kaupunkeihin viittaavia kollokaatteja (kuten *Lontoon*) olen käsitellyt osana alueellista diskurssia. Tähän päätökseen olen päätenyt johdonmukaisuuden vuoksi: koen selkeämmäksi käsitellä esimerkiksi kaikkia Iso-Britanniaan viittaavia kollokaatteja samassa luvussa sen sijaan, että käsittelisin Iso-Britanniaan alueena viittaavia kollokaatteja eri luvussa kuin iso-britannialaisiin kaupunkeihin viittaavia kollokaatteja. *Helsinki*-kollokaatin olen jaotellut osaksi asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssia, koska aineistossa Helsinkiä käsitellään ensisijaisesti kaupunkidiskurssin kautta.

Taulukossa 16 havainnollistan kollokaattien jakautumista toisaalta kaupunkien ja toisaalta asumisen merkitysryhmiin. Kaupunkeihin liittyviä kollokaatteja on hieman enemmän, yhteensä kymmenen kappaletta. Niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 175.

Asumiseen liittyvää sanastoa edustavia kollokaatteja on kahdeksan ja niiden frekvenssi on 127.

Taulukko 16. Asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Kaupunkeihin liittyvät kollokaatit	alueella, alueen, asuinalueella, Helsinki, kaupunginosassa, kaupunki, kaupunkien, kaupunkilainen, kaupunkilaiset, lähiössä	10	175
Asumiseen liittyvät kollokaatit	asukkaan, asuntoja, asuu, asuva, asuvat, muuttaa, muuttavat, muutti	8	127

Esimerkit 81 ja 82 ilmentävät diskurssia, jossa kaupungit ja maaseutu näyttäytyvät toisistaan merkittävästi erilaisina asumisympäristöinä ja yhteisöinä. Esimerkissä 81 Yhdysvaltain presidentin Donald Trumpin kannatusta maaseudulla selitetään elinolosuhteilla, jotka poikkeavat huomattavasti kaupunkilaisten keskiluokkaisten kokemasta todellisuudesta. Maalla väestön elintaso ei ole niin korkea kuin kaupungeissa, ja rajan yli pyrkivät meksikolaiset herättävät pelkoa asukkaissa. Turkkiä käsittelevässä esimerkissä 82 kaupunkien ja maaseudun välinen ero näyttää vieläkin merkitsevämpänä. Jako turkkilaiseen kaupunkimiljöön ja maaseudun välillä esitetään jopa niin jyrkkänä, että maata kutsutaan *kahden maailman maaksi*. Vastakkain asetetaan maaseudun köyhyys, uskonnollisuus sekä vanhoillisuus ja kaupunkien keskiluokkaisuus sekä väestön koulutustuneisuus. Turkin kaupunkilaisväestö rinnastetaan *kuin*-partikkelilla muihin etelä-eurooppalaisiin, mutta maaseudun asukkaille ei nimetä vastaavaa vertailukohtaa.

81. *Keskiluokkaiset kaupunkilaiset* eivät ymmärrä, miksi Trumpin kannatus köyhällä maaseudulla on niin suurta: monien amerikkalaisten on vaikea elättää perheitään. Rajalla pelätään meksikolaisia, jotka kiipeävät öisin raja-aidan yli ja juoksevat takapihojen läpi.
82. Turkki on leimallisesti kahden maailman maa. **Kaupunkien keskiluokkainen** ja koulutettu väestö **elää kuin missä tahansa Etelä-Euroopan maassa**. Maaseudun asukkaat sen sijaan ovat köyhempiä, vanhoillisempia ja uskonnollisempia.

Niin ikään esimerkissä 83 keskiluokkaiset kaupunkilaiset esitetään – ainakin ostotottumuksiltaan – homogeenisena ryhmänä, jolla on samanlaisia toiveita ja tarpeita, olipa kyse sitten Euroopan, Yhdysvaltojen tai Aasian keskiluokasta. Kauppojen asiakkaisiin viitataan ensimmäisessä virkkeessä *kuluttajina*, seuraavassa virkkeessä tekijöiksi ovat vaihtuneet *keskiluokkaiset, kaupunkilaiset ihmiset*; Fazerin kaltaisten brändien kohderyhmänä

ja ensisijaisina kuluttajina näyttäytyy siis ensisijaisesti nimenomaan kaupunkien keskiluokkainen väestö. Keskiluokan yhä lisääntyvää homogeenistymistä lähestytään kaupankäynnin näkökulmasta: haastateltavalle se näyttäytyy positiivisena asiana, sillä myynnin uskotaan helpottuvan, kun kaikille voidaan tarjota samanlaisia tuotteita.

83. Fazerin strategiasta ja uudistamisesta vastaava johtaja Heli Arantola uskoo, että kaupantekoa helpottaa yhä enemmän se, että **kuluttajien tottumukset ja odotukset maailmalla yhtenäistyvät. Keskiluokkaiset, kaupunkilaiset ihmiset** etsivät kauppojensa hyllyiltä **samankaltaisia tuotteita** asuivatpa he sitten Helsingissä, Shanghaissa tai San Franciscossa.

Uutisteksteissä sängen tavanomainen kielellinen keino on liittää keskiluokkaa edustavat ihmiset osaksi keskiluokkaista ympäristöä. Tätä havainnollistavat esimerkit 84 ja 85. Ensimmäisessä esimerkissä Fiskars-tuotemerkin ostajiksi nimetään *tyypillinen keskiluokkainen perhe*, jonka kuvitteellisia jäseniä ovat *Bill, Jane ja lapset*. Tyypillisen keskiluokkaisen perheen asuinympäristöksi määrittäytyy *keskiluokkaisella esikaupunkialueella* sijaitseva *keskiluokkainen omakotitalo*. Keskiluokkainen kansalainen haluaa pitää ympäristöstään huolta: *keskiluokkaista taloa ympäröi keskiluokkainen piha, joka on kiva pitää kunnossa. Keskiluokkainen-sanan* toistaminen toimii tässä tapauksessa tehokeinona, jolla ehkä jopa hieman ivaillaan keskiluokkaiselle maulle ja elämäntyylille.

84. Fiskars lienee Suomen amerikkalaisin suuryritys. Liikevaihdosta peräti 69 prosenttia tulee Pohjois-Amerikasta –. Fiskarsin tuotteita ostaa tyypillinen *keskiluokkainen perhe* – Bill, Jane ja lapset – joka asuu **keskiluokkaisella esikaupunkialueella keskiluokkaisessa omakotitalossaan**. Heille Fiskars tarjoaa käyttötavaroita kuten niitä kuuluisia saksia, veitsiä, monitoimityökaluja, keittiövälaineitä, ovimattoja ja kukkaruukkuja. **Keskiluokkaista taloa ympäröi keskiluokkainen piha, joka on kiva pitää kunnossa.**

Esimerkissä 85 taas poliitikko Alexander Stubbin lapsuudenaikaista perhettä luonnehditaan niin ikään *tyypilliseksi keskiluokkaiseksi perheeksi*. Määritelmän jälkeen Stubbin perhe sijoitetaan kuvauksessa osaksi tiettyä miljöötä, *hyvinvoivaa aluetta*. Hyvinvoivalla alueella oletettavasti viitataan tässä yhteydessä asuinalueeseen, jonka väestö on vaurasta ja hyvin toimeentulevaa – luultavasti siis nimenomaan keskiluokkaista. Myös esimerkiksi Kahma (2010: 88-89) on havainnut, että keskiluokkaan liitetään tietynlaiset asumisolot: joko asuminen keskiluokkaisella alueella tai omistusasunnossa. Keskiluokkaisuuden katsotaankin usein edellyttävän mukavaa kotia ja sitä, että elämä on jollain tavalla vakiintunutta.

85. Göran Stubb asuu edelleen samassa kerrostaloasunnossa, johon muutti vaimonsa Christelin kanssa 46 vuotta sitten. Alex viihtyi hyvin pikkuveljensä Nicolaksen kanssa. He olivat tyypillinen *keskiluokkainen perhe hyvinvoivalla alueella*. Göran on kotoisin Laatokan rannalta Käkisalimesta, Christel puolestaan Helsingistä.

Esimerkkien perusteella tyypillisen keskiluokkaisen perhe-elämän kriteereihin siis liitetään kiinnittyminen keskiluokkaiseen alueeseen. Asiaa voi havainnollistaa muuttamalla lausetta esimerkiksi seuraavalla tavalla: *he olivat tyypillinen keskiluokkainen perhe alaluokkaisella alueella* tai *he olivat tyypillinen keskiluokkainen perhe köyhällä alueella*. Tällaisenaan lauseet eivät tunnu yhtä luontevilta, vaan ne tuntuvat ennemminkin vaativan jonkinlaista täsmennystä tai selitystä. Suomen kontekstiin sijoittuvassa esimerkissä 2 aluetta ei kuitenkaan nimetä suoraan esimerkiksi ”keskiluokkaiseksi”, vaan sen sijaan puhutaan ”hyvinvoivasta” alueesta. Suomessa onkin monin paikoin pyritty hillitsemään alueellista segregaatiota esimerkiksi sekoittamalla hallintamuodoltaan erilaisia asuntoja samoille alueille (Saikkonen ym. 2018: 4–5).

Tavallista on, että aineistossa niin suomalaisia kuin ulkomaidenkin kaupunkeja ja kaupunginosia määritellään keskiluokkaiseksi. Esimerkissä 86 Los Angelesissa sijaitsevaa Northridgέα kuvaillaan *keskiluokkaiseksi lähiöksi*. Esimerkkien 84 ja 85 tapaan esimerkissä 86 amerikkalainen Tinerinojen perhe määritellään tekstissä ensisijaisesti keskiluokkaisen asuinalueensa kautta, vaikka artikkelin varsinainen aihe, Super Bowl, ei suoranaisesti yhteiskuntaluokkiin liitykään. *Keskiluokkaisen lähiön* funktio tekstissä onkin todennäköisesti elävöittää tekstiä ja auttaa lukijaa muodostamaan mielikuva artikkelissa esiintyvistä Tinerinojen perheestä. Esimerkissä 87 keskiluokkaiseksi taas kuvaillaan kreikkalaista Lykabyttusin kaupunginosaa. Uutistekstin aiheena on Kreikassa vuonna 2015 järjestetty kansanäänestys: yhteiskuntaluokan mainitsemisen funktiona tässä tapauksessa on todennäköisesti jälleen paitsi elävöittää lukijan mielikuvaa haastateltavasta opettajasta Cleopatra Luvista, myös kertoa lukijalle, että keskiluokkaiset kreikkalaiset ovat olleet innokkaita äänestämään artikkelin aiheena olevissa vaaleissa.

86. Northridgen *keskiluokkaisessa lähiössä Los Angelesissa* asuva Tinerinojen perhe on sunnuntai-iltapäivänä kutsunut ystäviä luokseen seuraamaan amerikkalaisen jalkapallon loppuottelua, Super Bowlia.

87. *Keskiluokkaisessa* Lykabyttusin **kaupunginosassa** oli päivällä tungosta. Louis Vuitton -laukkua kantava alityöllistetty opettaja Cleopatra Luvi, 36, haluaa kertoa äänestävänsä maan velkojen lainaehjoja vastaan.

Asuinalueiden ja luokkien väliset suhteet eivät välttämättä ole muuttumattomia, kuten esimerkki 88 osoittaa. Puutaloalueet, jotka ennen ovat olleet työläiskaupunginosia, ovat 2000-luvulla muuttuneet muodikkaiksi, *boheemin keskiluokan* silmissä kiinnostaviksi asuinsijoiksi. *Boheemiksi* voi luonnehtia esimerkiksi ”huolettoman epäsovinnasta ihmistä” (KS s.v. *boheemi*). Näin ollen työläiskaupunginosasta viehättyminen liitetään nimenomaan tietyyppiseen keskiluokkaisuuteen, boheemiin ja hieman epäsovinnaiseen. Ote kuitenkin

paljastaa kiinnostavalla tavalla, että juuri keskiluokalla on valta määrittellä, millaiset asuinalueet ovat haluttuja. Työläiskaupunginosassa asuminen viehättää ja on trendikästä, kunhan alue on ”putsattu” keskiluokalle sopivaksi – kun poissa ovat vähävaraiset vanhukset ja laitapuolen kulkijat.

88. Kun 1970-luvun huonokuntoisia puutaloalueita kansoittivat vielä vanhukset ja laitapuolen kulkijat, saneerausten ja kunnostusten jälkeen 1980-luvulla alueelle muutti keskiluokkaa. Heille vanha puutalo oli edullinen ostos. Kun alueiden ilme oli **putsattu**, puutalojen hinnat nousivat. Nyt puutaloelämä on trendikästä ja **Helsingin** vanhoista **työläiskaupunginosista** asuntoja hankkii boheemi *keskiluokka*.

Kollokaattien tarkastelu osoittaa, että monet asumisen teemoihin liittyvät kollokaatit ilmentävät kaupunkilaisuuden diskurssia, vaikka sanat itsessään eivät kantaisi minkäänlaisia kaupunkeihin viittaavia merkityksiä. Näin on esimerkiksi asumiseen, muuttamiseen ja alueisiin liittyvien kollokaattien tapauksessa. Esimerkissä 89 *asuva*-kollokaatti esiintyy nimenomaan *kaupungissa asuvien keskiluokkaisten* kiinalaisten kontekstissa. Niin ikään esimerkiksi 90 *alue*-kollokaatin kontekstina toimivat Helsingin kaupunginosat Kallio ja Töölö, kun taas esimerkin 91 *asuinalue* viittaa italialaiseen Pratin kaupunginosaan. Samoin esimerkiksi 92 esiintyvä *muutti* saa objektikseen irlantilaisen pikkukaupungin Totnesin.

89. Kiinassa hyvin monet muutkin **kaupungeissa asuvat keskiluokkaiset** nuoret aikuiset viettävät joulua.
 90. Aluksi tuli **Kallio**-liike, joka julistautui vastavoimaksi **alueen keskiluokkaistumiselle**. Töölö-liike taas pyrkii elävöittämään **kivikaupunginosaa**.
 91. Vatikaanin pohjoispuolella Pratin *keskiluokkaisella asuinalueella* äänestäjät olivat lähteneet perhekunnittain liikkeelle.
 92. Hopkins perheineen **muutti** Totnesiin Irlannista 2005. Noin 8000 asukkaan *keskiluokkainen pikkukaupunki* vaikutti sopivan paikaksi, jossa ekohankkeita voisi kokeilla kaupunkimittakaavassa.

Kaupunkilaisuuden teemojen korostumista selittänee osin se, että Helsingin Sanomat ilmestyy Suomen suurimmassa kaupungissa, Helsingissä. Kun tekstien ensisijaisena kohderyhmänä ovat juuri pääkaupunkiseudun asukkaat, on selvää, että monissa uutisteksteissä korostuu tietoisesti tai tiedostamatta kaupunkilainen näkökulma. On siis mahdollista, että jossakin toisessa aineistossa kaupunkilaisuus ei korostuisi yhtä vahvasti – mikä tietysti pätee yhtäältä kaikkiin käsittelemiini diskursseihin.

4.2.8 Muut keskiluokkaan liitetyt diskurssit

Tässä alaluvussa käsitelen diskursseja, joiden tapauksessa kollokaattien määrät ja niiden yhteisfrekvenssit ovat selkeästi pienemmät kuin muiden diskurssien tapauksessa, mutta jotka yhtä kaikki on mahdollista erottaa selvästi omiksi diskursseikseen. Tällaisia diskursseja ovat koulutettu keskiluokka -diskurssi, keskiluokkaisen elämän diskurssi sekä kulttuuridiskurssi.

4.2.8.1 Koulutettu keskiluokka -diskurssi

Taulukko 17. Koulutettu keskiluokka -diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
koulutettu (56), koulutettua (15), koulutettuja (14), koulutettuun (10), koulutetun (18), koulutetut (15)	128
koulutuksen (10), koulutus (14)	24
korkeasti (14)	14
opiskelijat (11)	11
Yhteensä	177

Kuten taulukko 17 osoittaa, keskiluokkaan liitetään aineistossa runsaasti koulutukseen viittavia sanoja. Kollokaattilistassa esiintyy jopa kuusi sanan *koulutettu* taivutusmuotoa; niiden yhteenlaskettu frekvenssi on 128. *Koulutus*-sanana taivutusmuotoja esiintyy kaksi, minkä lisäksi kollokaatit *opiskelijat* ja *korkeasti* (esim. yhteydessä ”korkeasti koulutettu”) viittaavat koulutukseen. On myös syytä huomata, että keskiluokan ja koulutukseen viittaavien sanojen tilastollinen yhteys on varsin vahva: 30 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa esiintyy neljä *koulutettu*-sanana taivutusmuotoa.

Merkillepantavaa on, että koulutukseen viittaavista kollokaateista valtaosa esiintyy nimenomaan TU-partisiippimuotoisena: *koulutettu*, *koulutettua* ja niin edelleen. TU-partisiipissa on kyse NUT-partisiipin passiivimuodosta (VISK § 521). TU-partisiippi ohjaa tulkitsemaan, että koulutus on tullut keskiluokalle jonkin ulkopuolisen tahon toimesta; sen sijaan, että keskiluokka olisi itse *kouluttautunut*, se on nimenomaan *koulutettu*. Passiiville ominaisesti tekijä jää kuitenkin piiloon.

Kollokaatti *koulutettu* ja sen taivutusmuodot esiintyvät tekstissä lähinnä keskiluokan määritteenä esimerkin 93 tapaan. Kuten esimerkki havainnollistaa, käsitteellä *keskiluokka* voidaan viitata hyvin monenlaisiin ihmisiin, joiden yhteisenä nimittäjänä toimii lähinnä tietynlainen tulotaso. *Koulutetusta keskiluokasta* voidaankin puhua viitattaessa nimenomaan siihen korkeasti kouluttautuneeseen väestöosaan, joka tekee niin sanottuja valkokaulustöitä. Esimerkissä koulutetun keskiluokan osa ei kuitenkaan näyttäyty kovinkaan auvoisena: kouluttautuminen ei ole taannut vakaata asemaa tai korkeaa tulotasoa, sillä ”työ on ilotonta – ja palkka surkea”, kun sitä vertaa työläisammattissa työskentelevien palkkoihin.

93. Työ imaisee **koulutetun keskiluokan** mehut, polttaa karrelle ja jättää kehäraakkina tyhjän päälle. Työ on ilotonta, elämä onnetonta ja palkka surkea. **Sen sijaan nuori osaava putkimies, muurari tai timpuri tekee tiliä**, jollaiseen **valkokaulus** yltää vasta vuosien korkeakoulutuksen ja lukuisten palvelusvuosien jälkeen.

Koulutettua keskiluokkaa käsitelläänkin aineistossa jonkin verran nimenomaan elämää ja tulevaisuudennäkymiä leimaavan epävarmuuden kautta esimerkin 93 tapaan: kova työnteko ei välttämättä tuota tulosta, vaan ”polttaa karrelle” ja ”jättää kehäraakkina tyhjän päälle”. *Kehäraakki* tarkoittaa sanakirjalähteen mukaan pysyvästi vammautunutta nyrkkeilijää, joka ei enää kykene ottelemaan (KS s.v. *kehäraakki*). Työelämä toisin sanoen uuvuttaa keskiluokan työkyvyttömyyden partaalle saakka, mutta ei anna mitään takaisin.

Toinen tapa käsitellä koulutettua keskiluokkaa on liittää se ulkomaiden kontekstiin. Aineistossa esiintyy määrällisesti runsaasti tapauksia, joissa tarkastellaan nimenomaan jonkin valtion – esimerkiksi Yhdysvaltojen, Kiinan tai Venäjän korkean koulutuksen saanutta keskiluokkaa. Tällainen puhetapa on luonnollisesti vahvasti kytköksissä alueelliseen diskurssiin, jota käsittelen luvussa 4.2.3. Eri valtioiden koulutettua keskiluokkaa ei teksteissä varsinaisesti käsitellä mistään tietystä näkökulmasta; pikemminkin yhdistävänä tekijänä on se, että mainittu väestönosa esitetään usein merkittävänä, tärkeänä ja vaikutusvaltaisena. Esimerkeissä 94 *merkittäväksi* kuvataan Intian keskiluokan geo- ja kauppapoliittista asemaa, esimerkissä 95 taas keskiluokan osuutta Pohjois-Afrikan kansannousuissa.

94. **Intiassa** on iso **koulutettu keskiluokka**, ja sen geo- ja kauppapoliittinen asema on merkittävä.
 95. **Koulutettu keskiluokka** on ollut merkittävässä osassa **Pohjois-Afrikan kansannousuissa**, mutta **Saharan eteläpuolella** se on pienempi ja heikompi kuin **arabimaissa**.

Kolmas tapa käsitellä koulutettua keskiluokkaa on tarkastella sitä sen erityisen maun, mieltymysten ja elämäntapavalintojen näkökulmasta. Esimerkeissä 96 ja 97 koulutetun keskiluokan ominaisuuksiin mainitaan kuuluvaksi esimerkiksi pyrkimys laaja-alaiseen makurepertuaariin sekä kiinnostus kulinariistiin elämyksiin. Keskiluokan ruokasuosikeiksi mainittujen karitsankareen ja kampsimpukoiden funktio tekstissä on havainnollistaa lukijalle, että koulutettu keskiluokka on kiinnostunut kalliista ja laadukkaista ruoka-aineista.

96. **Laaja-alaisuus** on nykypäivän **koulutetun keskiluokan tavoittelema asia**, Purhonen kirjoittaa. Sen sijaan matalaan sosiaaliseen asemaan liittyi maun kapeus. Silloin ollaan tarkkoja siitä, kuunnellaan vain tietynlaista musiikkia.
 97. **Yhteiskuntaluokka näkyy ruokapöydässä** – **Koulutettu keskiluokka** syö **karitsankareta** ja **kampsimpukoita** sekä **puhuu paljon ruuasta**, kirjoittaa toimittaja Ilkka Malmberg.

4.2.8.2 Keskiluokkaisen elämän diskurssi

Keskiluokkaan liittyvien kollokaattien joukossa esiintyy yhteensä kuusi kollokaattia, jotka viittaavat keskiluokkaiseen elämään ja arkeen. Elämä-sanana eri taivutusmuotoja esiintyy 300 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukossa neljä kappaletta: *elämä*, *elämästä*, *elämää*, *elämään*. Kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 112. Muita elämiseen viittaavia kollokaatteja ovat verbimuotoinen *elää* (frekvenssi 28), minkä lisäksi sisällytin tähän diskurssiin myös *arjen*-kollokaatin, jonka frekvenssi on 18. Havainnollistan näitä kollokaatteja taulukossa 18.

Taulukko 18. Keskiluokkainen elämä -diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
elämä (24), elämästä (12), elämää (58), elämään (18)	112
elää (28)	28
arjen (18)	18
Yhteensä	158

Keskiluokkainen elämä saa aineistossa useita erilaisia määritteitä. Yleisiä ovat ensinnäkin tavallisuuteen viittaavat adjektiivit: puhutaan esimerkiksi *perinteisestä*, *tavallisesta*, *tavanomaisesta*, *stereotyyppisestä* sekä ”*normaalista*” (lainausmerkit lisätty aineistossa esiintyvän kirjoitusasun mukaisesti) keskiluokkaisesta elämästä. Erilaisia positiivisia määritteitä sen sijaan ovat *kunniallinen*, *mukava*, *onnellinen*, sekä *ylevä*. Keskiluokkaisen elämän vaarattomuuteen taas viittaavat adjektiivit *suojattu*, *turvallinen*, *turvattu*, *tylsä* ja *umpitylsä*. Muita aineistossa esiintyviä keskiluokkaisen elämän määritteitä ovat ainakin *amerikkalainen*, *keskeneräinen*, *keskituloinen* sekä *ruotsalainen*.

Esimerkit 98–100 edustavat kolmea edellä luettelemaani kategoriaa. Esimerkin 98 mukaan tavalliseen, keskiluokkaiseen elämään kuuluu sellaisia asioita kuin farmariauto, kaksi lasta, automarketissa hoidetut ruokaostokset ja kerran vuodessa tehtävä Kanarianmatka – samankaltaisia asioita siis, joita nousi esiin perhediskurssin yhteydessä. Esimerkeissä 99 ja 100 kuvataan kummassakin fiktiivisen henkilöhahmon keskiluokkaista elämää: esimerkissä 99 se määritellään *onnelliseksi*, esimerkissä 100 taas *turvalliseksi*. Kuten esimerkiksi Autio, Huttunen ja Puhakka (2010: 101) toteavat, keskiluokkaisuudella viitataan usein

keskimääräiseen ja yleiseen; keskiluokkaisuus edustaa siis tavallisuutta, odotuksenmukaisuutta ja kunnollisuutta.

98. "Täällä eletään **tavallista keskiluokkaista elämää**. Farमारilla mennään markettiin turvaistuimissa kaksi lasta ja kerran vuodessa käydään Kanarialla.
99. **Onnellista keskiluokkaista elämää** elävän kenraalin elämä mullistuu, kun hänen kauan kadoksissa ollut kaksoisveljensä Jorma ilmaantuu yllättäen Kaivopuiston huvilan ovelle.
100. Kihu viettää **turvallista keskiluokkaisen virkamiehen elämää** – –.

Kuten esimerkit 99 ja 100 jo vihjaavat, *keskiluokkainen elämä* on aineistossa sangen usein nimenomaan esimerkiksi romaanissa, elokuvassa tai tv-sarjassa esiintyvän fiktiivisen hahmon elämää. Jopa kolmasosa kaikista tähän diskurssiin luokittelemieni kollokaattien tuottamista osumista viittaa johonkin fiktiiviseen teokseen tai muuhun kulttuurituotteeseen. Keskiluokkaa kulttuuridiskurssin kontekstissa käsitellään tarkemmin alaluvussa 4.2.8.3.

Niin ikään hieman alle kolmasosa kollokaateista esiintyy kontekstissa, joka sijoittuu jonnekin muualle kuin Suomeen: esimerkiksi Yhdysvaltoihin, Kiinaan, Pakistaniin, Ruotsiin. Kuten kulttuuri- ja alueellisen diskurssin sekoittuminen keskiluokkaisen elämän diskurssiin osoittaa, diskurssit eivät missään nimessä ole selvärajaisia, vaan pikemminkin limittäisiä ja päällekkäisiä. Esimerkit 101–103 havainnollistavat tapauksia, joissa keskiluokkaisesta elämästä puhutaan alueellisesta näkökulmasta: esimerkki 101 sijoittuu Kiinaan, esimerkki 102 Yhdysvaltoihin ja esimerkki 103 Espanjaan. Keskiluokkainen elämä esitetään esimerkeissä jonkinlaisena käsitteellisenä tilana, joka ihmisellä voi olla, mutta jonka voi myös menettää. Esimerkissä 101 keskiluokkainen elämä näyttäytyy kaikkein konkreettisimpana: rikastuminen esitetään välineenä, joka tuo keskiluokkaisen elämäntavan kiinalaisten *ulottuville*. Esimerkissä 102 taas keskiluokkainen, amerikkalainen elämä esitetään entisen presidentin Barack Obaman mukaan seikkana, jonka saavuttamisen tulisi olla mahdollista kaikille. Esimerkissä 103 keskiluokkainen elämä on sitä vastoin menetetty: sellaisiakin ihmisiä, jotka aiemmin ovat olleet osallisia keskiluokkaisesta elämästä, on nyt joutunut kodittomiksi.

101. **Kiinalaiset** ovat rikastuneet vuosi vuodelta, ja *keskiluokkainen elämä on yhä useamman ulottuvilla*.
102. Obaman mukaan marssissa oli kyse siitä, että kaikilla **amerikkalaisilla** rodusta riippumatta pitäisi olla **mahdollisuus keskiluokkaiseen amerikkalaiseen elämään**.
103. **Espanjan** Punaisen Ristin mukaan kaduilla asuu nyt myös *keskiluokkaista elämää eläneitä espanjalaisia* ja perheitä.

4.2.8.3 Kulttuuridiskurssi

Kuten työväenluokankin tapauksessa (ks. luku 4.3.6), myös keskiluokan kontekstissa erilaisilla kulttuurituotteilla on aineistossa merkittävä rooli. Taulukossa 19 havainnollistan kollokaatteja, jotka ilmentävät kulttuuridiskurssia. Niihin lukeutuvat *kertoa*-verbin taipunut muoto *kertovat* sekä passiivimuoto *kerrotaan* (frekvenssi yhteensä 23), kollokaatti *kuvaa* (frekvenssi 33), tv-sarjoihin viittaava *sarjassa* (frekvenssi 13) sekä *seuraa* (frekvenssi 11). Kuten luvussa 4.1 kävi ilmi, *petetty* viittaa Barbara Ehrenreichin kirjaan *Petetty keskiluokka*. Taulukossa esitellyt kollokaatit eivät kuitenkaan paljasta koko kuvaa kulttuuridiskurssin yleisyydestä aineistossa. Tarkempi aineistoon perehtyminen osoittaa, että keskiluokkaan viitataan jonkin kulttuurituotteen kontekstissa huomattavasti useammin kuin kollokaattien perusteella voisi päätellä.

Taulukko 19. Kulttuuridiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
kuvaa (33)	33
kerrotaan (10), kertovat (13)	23
petetty (17)	17
sarjassa (13)	13
seuraa (11)	11
Yhteensä	97

Kuten esimerkit 104–106 osoittavat, keskiluokka esiintyy aineistossa monipuolisesti kaikenlaisten kulttuurituotteiden konteksteissa: niin kirjallisuuden (esimerkki 104), teatterin (esimerkki 105) kuin esimerkiksi tv-sarjojenkin (esimerkki 106). Kuten esimerkitkin osaltaan paljastavat, keskiluokkaiset ihmiset ja elämäntyylit esiintyvät usein teosten aiheena. Esimerkissä 104 mainitun Shieldsin romaanien kerrotaan kuvaavan *tavallisten*, keskiluokkaisten ihmisten elämää, esimerkissä 106 taas tv-sarja keskittyy keskiluokkaisen perheen kohtaamiin arjen haasteisiin. Esimerkissä 105 näytelmän teemaksi taas mainitaan keskiluokan pahoinvointi.

104.Shields oli parhaiten tunnettuja kanadalaisia **nykykirjailijoita**. Useat hänen **kirjansa kertovat** tavallisten, *keskiluokkaisten* ihmisten – etenkin naisten – elämästä.

105.Salminen tunnetaan kehuja saaneena inhorealistina, Lampela **kuvaa keskiluokan** pahoinvointia **näytelmässään** Tiimi.

106. Espanjan valtion TVE1-kanavalla on pyörinyt vuodesta 2001 saakka elämää diktatuurin aikaan kuvaava **draamasarja** *Cuéntame cómo pasó* (Kerro, mitä tapahtui). **Sarjassa** 1960-70-lukujen vaihdetta elävä *keskiluokkainen* espanjalaisperhe yrittää selvitä arjen haasteista.

Kuten sanottu, kulttuuridiskurssi kuitenkin esiintyy aineistossa huomattavasti vahvempana kuin kollokaattien lukumäärän ja niiden frekvenssien perusteella voisi päätellä. Esimerkit 107 ja 108 havainnollistavat tapauksia, jotka ilmentävät kulttuuridiskurssia huolimatta siitä, että kollokaatiovälillä 5:5 mikään sana ei itsessään viittaa kulttuuriin liittyviin aihealueisiin. Esimerkin 107 virkkeessä ainoa kirjallisuuteen viittaava ilmaus on *kertojanäkökulmaa*, joka sekään ei esiinny käyttämäni kollokaatiovälin kattamalla alueella. Toisekseen *kertojanäkökulmaa* on yhdyssana, joka melko spesifinä ja oletettavasti suhteellisen harvinaisena ei välttämättä edes järin helposti nousisi kollokaattilistalle tarkastelemassani aineistossa. Esimerkissä 108 kirjallisuuteen viittaavat sanat *romaani* ja *päähenkilö* esiintyvät niin ikään yli viiden sanan päässä noodista.

107. Kahta **kertojanäkökulmaa** vaihtelemalla Nousiainen pääsee kommentoimaan nykysuomalaista *keskiluokkaa*, jossa voidaan elää täysin erillään, kuplissa.

108. Hanna Tuurin (s. 1970) sumuiseen ja karuun Irlantiin sijoittuvan Ranta-**romaanin** *päähenkilö* on nelikymppinen Nora, arkkitehti, joka elää *keskiluokkaista* elämää arkkitehtipuolisonsa Paulin kanssa.

4.3 Työväenluokkaan liittyvät diskurssit

Tässä alaluvussa käsittelen työväenluokkaan liitettyjä diskursseja Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Kuten edellä on käynyt ilmi, työväenluokka-osakorpus on keskiluokkaa koskevaa korpusta huomattavasti pienempi, mikä kertoo siitä, että aineistossa *keskiluokka* on *työväenluokkaa* käytetympi termi. Koen kuitenkin, etteivät työväenluokkadiskurssit ole tästä huolimatta yhtään vähemmän mielenkiintoisia tai tärkeitä tutkittavia. On syytä huomata, että vaikka työväenluokan kollokaattien frekvenssit ovat paljon pienempiä kuin keskiluokan saamien kollokaattien, liittyy tämä siihen, että osakorpuksat ovat keskenään erisuuruisia. Hahmottelin aineistosta yhteensä kuusi erilaista diskurssia, joita ovat henkilödiskurssi, perhediskurssi, luokkadiskurssi, alueellinen diskurssi, menneisyyden diskurssi sekä kulttuuridiskurssi. Käsittelen seuraavaksi jokaista diskurssia omassa alaluvussaan.

4.3.1 Henkilödiskurssi

Henkilödiskurssiksi kutsun diskurssia, jossa työväenluokkaisuus henkilöidään tietynlaisiin ihmisryhmiin. Frekvensseiltään suurimmat kollokaatit edustavat persoonapronomineja: *hän*-kollokaatin ja genetiivimuotoisen *hänen*-kollokaatin yhteenlaskettu frekvenssi on 74, kun taas

he ja genetiivimuotoinen *heidän* esiintyvät aineistossa yhteensä 24 kertaa. Muutoin työväenluokkaisuus liitetään aineistossa erityisesti valkoiseen ihonväriin (kollokaattien *valkoinen*, *valkoisen* ja *valkoisia* yhteenlaskettu frekvenssi on 15) ja miehiin (kollokaattien *miehet* ja *miesten* yhteisfrekvenssi on 14). Naisiin viittaavat sanat kollokoivat työväenluokan kanssa hieman miehiin viittaavia sanoja harvemmin: *naiset*-kollokaatin frekvenssi on 6. Ylipäättään ihmisiin viittaavan *ihmiset*-kollokaatin frekvenssi taas on 10. Ikäryhmiin viittaavaa sanastoa edustaa kollokaatti *nuoret*, joka esiintyy kollokaattien joukossa seitsemän kertaa. Havainnollistan diskurssiin liittyviä kollokaatteja taulukossa 20.

Taulukko 20. Henkilödiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi yhteensä
hän (47), hänen (27)	74
he (14), heidän (10)	24
valkoinen (5), valkoisen (5), valkoisia (5)	15
miehet (8), miesten (6)	14
ihmiset (10)	10
ne (9)	9
nuoret (7)	7
naiset (6)	6
minä (5)	5
Yhteensä	150

Taulukossa 21 taas havainnollistan tuttuun tapaan kollokaattien jakautumista merkitysryhmiin. Määrällisesti eniten aineistossa esiintyy erilaisia persoonapronomineja; niiden frekvenssi on yhteensä 112. Erilaisiin ominaisuuksiin viittaavia kollokaatteja on seitsemän ja niiden frekvenssi on suunnilleen puolet edellistä pienempi, 42. Ihmisiin yleensä viittaa yksi kollokaatti, *ihmiset*.

Taulukko 21. Henkilödiskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Pronominit	he, heidän, hän, hänen, minä, ne	6	112
Ominaisuudet	naiset, nuoret, miehet, miesten, valkoinen,	7	42

	valkoisen, valkoisia		
Ihmisjoukot	ihmiset	1	10

Valkoinen työväenluokka esitetään aineistossa melko konservatiivisena ihmisryhmänä, joka on altista omaksumaan etenkin erilaiset maahanmuuttovastaiset poliittiset ideologiat omikseen. Esimerkit osoittavat, että työväenluokan sisälläkin on eroja: valkoisen työväestön intressit voivat olla aivan toisenlaiset kuin esimerkiksi mustan työväenluokan. Esimerkissä 109 Britannian valkoinen työväenluokka herättää huolta, sillä se on ”kallellaan” BNP:n suuntaan; toisin sanoen siis vähintäänkin potentiaalisesti valmis tukemaan muukalaisvastaista puoluetta. Esimerkissä 110 amerikkalaisen valkoisen työväenluokan innokkuutta äänestää Trumpia selitetään pitkäaikaisella työttömyydellä. Esimerkissä 111 puhutaan niin ikään brittiläisestä Ukip-puolueesta, jonka maahanmuuttokriittinen sanoma *houkuttelee* maan valkoihoista työväenluokkaa. Skeggs (2014: 176–177) toteaa Haylettiin (2001) nojaten, että köyhää, valkoista, työväenluokkaista väestönosaa on tyypillistä pitää monikulttuurisuuden esteenä, jolta puuttuvat niin moraali kuin positiivinen toimijuuskin.

109. BNP eteni voimakkaasti etenkin Itä-Lontoossa, jossa siitä tuli yhden paikallisvaltuuston toiseksi suurin puolue. Apulaistyöministeri Margaret Hodge varoitti jo huhtikuussa, että alueen **valkoinen työväenluokka** on **kallellaan BNP:n suuntaan**. Muukalaisvastaisen kansallispuolueen menestys synnytti Britanniassa perjantaina huolestuneita äänenpainoja.

110. ”Näissä [Yhdysvaltojen osavaltioissa] on **valkoisia työväenluokkaisia äänestäjiä** ja paljon pitkäaikaista työttömyyttä. **He ovat ajatelleet Trumpista, että tässä on mies joka voi hankkia meille töitä**”, Miller sanoo.

111. Britannian itsenäisyyspuolue **Ukip** on ottanut maahanmuuttokysymyksen omakseen ja **houkuttelee riveihinsä konservatiivien vanhaa äänestäjäkuntaa**. ”Ukipiin siirtyy etenkin varttuneita ja **valkoisia työväenluokan miehiä**”, kertoi professori Matthew Goodwin Nottinghamin yliopistosta –.

Työväenluokkaisia miehiä käsitellään erityisesti yhteiskunnallisen muutoksen ja epävarmuuden kannalta, mitä havainnollistavat esimerkit 112–114. Esimerkeissä työväenluokkaisen miehen ahdingon taustasyynä näyttäytyy nimenomaan työväenluokkaisen identiteetin käyttökelttomuus tai ristiriitaisuus nyky-yhteiskunnassa. Esimerkissä 112 esitetään näkemys, jonka mukaan työväenluokkaiset miehet joutuvat mukautumaan keskiluokkaiseen maskuliinisuuteen. Kompromissin tekeminen luokka- ja sukupuoli-identiteetin suhteen implikoi, että työväenluokkainen maskuliinisuus ei näissä yhteiskunnallisissa olosuhteissa ole käypää valuuttaa; syyksi mainitaan nimenomaan *nykykapitalismi*. Esimerkissä 113 sama yhteiskunnallinen muutos sanoitetaan työväenluokkaisen kulttuurin murenemiseksi, joka oireilee esimerkiksi ”huliganismina”.

112.– – Yhteiskunnassa ei ole enää vain yhtä oikeaa miehenä tai naisena olemisen tapaa vaan **jokaisen on luotava oma identiteettinsä**. Varsinkin monet *työväenluokkaiset miehet elävät hämmennyksen aikoja*. Nykykapitalismi vaatii heitä tekemään kompromissin sekä **luokka- että sukupuoli-identiteettinsä** määrittelyssä ja **myötäilemään keskiluokkaista maskuliinisuutta**.

113. **Huliganismin taustalla** on uskottu olevan muun muassa statuksen hakemista ja *työväenluokkaisten miesten turhautumista oman kulttuurinsa murenemiseen*.

Esimerkissä 114 ääneen pääsee äärioikeistolaisen EDL-järjestön johtaja, joka kertoo jättäneensä koko elämänsä ajan äänestämättä, sillä puolueet eivät aja “työväenluokkaisten miesten asiaa”. *Koska*-konjunktilla äänestämättä jättäminen ja piittaamattomuus puoluepolitiikasta esitetään luonnollisena seurauksena poliitikkojen piittaamattomuudesta työväenluokkaa kohtaan. Sukupuoli linkittyy esimerkissä olennaisella tavalla luokkaan: poliitikot ovat jättäneet huomiotta nimenomaan työväenluokkaiset *miehet*. Toisaalta on syytä huomata, että miehiin liittyvien kollokaattien frekvenssi on aineistossa ainoastaan 14, mistä syystä tuloksista ei voi vetää kovin laajoja johtopäätöksiä. Toisaalta tulokset ovat linjassa esimerkiksi sen kanssa, mitä Heinonen (2006: 39–42) kirjoittaa yhteiskunnan eriytymisestä ja miesten erilaisista rooleista. Heinonen jakaa miehet (keskiluokkaisiin) *menestyjiin*, jatkuvassa epävarmuudessa eläviin *sinnittelijöihin* sekä *syrytetyihin*, jotka elävät pääosin sekä julkisten että yksityisten työmarkkinoiden ulkopuolella. Näistä esimerkkien 112–114 voisi katsoa kuvaavan erityisesti sinnittelijöiden elämää: miesten, joiden elämää leimaavat pätkätyöt, joustavat työsuhteet ja työttömyysjaksot.

114.“– – En ole ikinä äänestänyt, koska **mikään puolue ei aja kaltaisteni työväenluokkaisten miesten asiaa**.” Jos EDL ei välitä poliitikoista, niin poliitikot ovat kiinnittäneet huomionsa EDL:ään.

4.3.2 Menneisyyden diskurssi

Nimitän menneisyyden diskurssiksi puhetapaa, jossa työväenluokkaisuus sijoitetaan osaksi historiallista kontekstia tai jossa sen relevanssi nykypäivänä kyseenalaistetaan. Taulukossa 22 havainnollistan, millaiset kollokaatit erityisesti ilmentävät tätä diskurssia. Kollokaatteja ovat muun muassa olla-verbin muodot *ole*, *olivat* sekä *ollut* (frekvenssi yhteensä 64), vuosilukujen yhteydessä usein käytetyt substantiivit *alussa* (frekvenssi 5), *luvulla*, *luvun* (frekvenssi yhteensä 25) sekä *vuonna* (frekvenssi 5). Lisäksi olen poiminut taulukkoon adposition *ennen* (frekvenssi 9) ja partikkelin *enää* (frekvenssi 18).

Taulukko 22. Menneisyyden diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
-------------	------------

ole (33), olivat (12), ollut (19)	64
luvulla (9), luvun (16)	25
enää (18)	18
ennen (9)	9
nykyään (7)	7
alussa (5)	5
vuonna (5)	5
Yhteensä	133

Kollokaateista erityisesti *enää*, *nykyään* ja *ole* esiintyvät sellaisissa yhteyksissä, joissa jollakin tavalla kiistetään työväenluokan merkitys 2000-luvun kontekstissa. Esimerkit 115–117 havainnollistavat tällaisia tapauksia. Ajanmääreiden *nyt*, *enää* ja *nykyään* käyttö yhdessä kieltosanan kanssa ilmaisee, että vaikka työväenluokka kategoriana on joskus aiemmin ollut relevantti, näin ei ole enää. Kaikki esimerkit toisaalta ilmaisevat myös jonkinlaista ehdollisuutta: työväenluokka ei kenties ole tyystin kadonnut, mutta kuitenkin se ei ole olemassa samalla tavalla kuin ennen. Ehdollisuutta ilmaistaan esimerkeissä 115 ja 116 muun muassa sanavalinnalla *ainakaan* sekä esimerkissä 117 määrittelemällä, millaiset ryhmät voisivat vastata nykyajan työväenluokkaa (pienipalkkaiset pätkä- ja silppuduunarit).

115. *Työväenluokkaa ei enää ole* – ainakaan luokkana, johon kuuluvia sitoisi yhteen yhteinen tietoisuus ja tavoitteet.

116. **Eihän nykyään ole mitään yhtenäistä työväenluokkaakaan** – ainakaan, jos käytetään mittarina tuloja. **Ei ole mitään yhtenäisiä työtätekeviä massoja, joiden etuja voitaisiin pitää yhtenäisinä.**

117. Vasemmistoliiton edeltäjän Skdl:n aikaan työläiset **olivat** tehtaissa ja rakennuksissa. **Nyt ei ole selvärajaista työväenluokkaa, vaan pienipalkkaisia pätkä- ja silppuduunareita.**

Esimerkeissä entinen työväenluokka näyttäytyy yhtenäisenä (esimerkissä 116) ja selvärajaisena (esimerkissä 117), minkä lisäksi sillä on “yhteinen tietoisuus ja tavoitteet” (esimerkissä 115). Esimerkissä 116 entisenlaiseen työväenluokkaan liitetään lisäksi yhtenäinen tulotaso, työnteko sekä yhteiset edut. On toisaalta kiinnostavaa pohtia, missä määrin tällaiset luokan määritelmät pätevät keskiluokan kontekstissa – onko keskiluokka yhtenäinen tai selvärajaisten, onko sillä yhteinen tietoisuus ja tavoitteet?

Työväenluokkaan historiallisessa kontekstissa sen sijaan viittaavat kollokaatit *alussa*, *ennen*, *luvulla*, *luvun*, *olivat*, *ollut* ja *vuonna*. Esimerkeissä 118–120 menneisyyden diskurssi ilmenee ennen kaikkea imperfektin ja perfektin käytöstä, vuosiluvuista sekä kontekstista. Esimerkissä 118 aikamääre *1900-luvun alussa* kertoo luonnollisesti siitä, että työväenluokasta puhutaan osana historiallisia tapahtumia. Esimerkeissä 119 historialliseen tulkintaan ohjaa

termi *Neuvostoliitto* – Neuvostoliiton olemassaolosta on aikaa yli 25 vuotta. Esimerkissä 120 taas ilmaus “suomalaiset tulivat Ruotsiin tehtaille” viittaa 1960–70-luvuilla tapahtuneeseen suureen muuttoaaltoon.

118. Jos **oli** suomalainen *työväenluokka* **1900-luvun alussa** huonokäytöksistä ja karkeaa, niin **oli** se myös rutiköyhää.
119. Rikollista **on** myös **ollut** tukea kapitalististen maiden *työväenluokkaa* ja kehitysmaiden vapautusliikkeitä, kuten **Neuvostoliitto** ja esimerkiksi Kuuba **tekivät**.
120. "**Suomalaiset tulivat Ruotsiin tehtaille** ja kuuluivat *työväenluokkaan*. Kulttuuriharrastukset olivat monen elämästä kaukana –."

Huomionarvoista on, että menneisyyden diskurssia ilmentävät kollokaatit ovat sanastollisten sijaan ennemminkin kieliopillisia. Historiallisuus ei näin ollen ilmene kollokaateissa mitenkään täysin eksplisiittisesti, vaan vaatii jälleen kollokaattien ja konkordanssilistojen tarkkaa laadullista tarkastelua. Esimerkiksi sellaiset kollokaatit kuin *ennen* tai *ollut* sisältävät kyllä mahdollisen viittauksen menneisyyteen, mutta toisaalta pelkkä niiden esiintyminen tekstissä työväenluokan yhteydessä ei vielä välttämättä merkitse, että työväenluokasta puhuttaisiin nimenomaan historiallisessa kontekstissa. Konkordanssilistojen tarkastelu osoittaa, että tähän diskurssiin sijoittamistani kollokaateista suuri osa kuitenkin viittaa nimenomaan tilanteisiin, joissa työväenluokasta puhutaan menneisyyteen sijoittuvana ilmiönä. Tämäntyyppisissä tapauksissa aineiston lemmanomattomuudesta voidaan katsoa olevan jopa hyötyä: pelkän *olla*-verbin kautta ei välttämättä olisi helppoa päästä käsiksi menneisyyden diskurssiin, toisin kuin tarkastelemalla sellaisia menneeseen aikamuotoon viittaavia verbimuotoja kuin esimerkiksi *olivat*.

4.3.3 Perhediskurssi

Perhediskurssi korostaa työväenluokan merkitystä yksilön perhetaustaa ja lähtökohtia määrittävänä tekijänä. Diskurssia rakentavia kollokaatteja ovat esimerkiksi *perhe*-kollokaatti taivutusmuotoineen (yhteisfrekvenssi 28), *taustaan* liittyvät kollokaatit (yhteisfrekvenssi 25) sekä *syntymiseen* viittaavat kollokaatit *syntyä* ja *syntynyt* (yhteisfrekvenssi 23). Muita diskurssia ilmaisevia kollokaatteja ovat *isä*, *äiti*, *kasvanut* sekä *varttunut*. Esittelen taulukossa 23 perhediskurssia ilmentäviä kollokaatteja ja niiden frekvenssejä.

Taulukko 23. Perhediskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatit	Frekvenssi
-------------	------------

perhe (12), perheen (7), perheeseen (9)	28
tausta (11), taustaltaan (6), taustansa (8)	25
syntyi (12), syntynyt (11)	23
isä (9)	9
äiti (8)	8
kasvanut (6)	6
varttunut (5)	5
Yhteensä	104

Taulukossa 24 olen jakanut kollokaatit työväenluokkaista taustaa ilmaiseviin kollokaatteihin sekä perhesanastoa edustaviin kollokaatteihin. Jälleen jakoa ei voida pitää yksiselitteisenä, mutta se antaa ainakin jonkinlaista osviittaa kollokaattien edustamista merkitysryhmistä. Taustaan liittyviä kollokaatteja on seitsemän kappaletta (*kasvanut, syntyi, syntynyt, tausta, taustaltaan, taustansa, varttunut*) ja niiden frekvenssi on yhteensä 59. Perhe-elämään yleisesti ottaen viittaavia kollokaatteja on viisi (*isä, perhe, perheen, perheeseen, äiti*) ja niiden frekvenssi on 45.

Taulukko 24. Perhediskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Tausta	kasvanut, syntyi, syntynyt, tausta, taustaltaan, taustansa, varttunut	7	59
Perhe	isä, perhe, perheen, perheeseen, äiti	5	45

Työväenluokkaisuuden liittäminen osaksi ihmisen *taustaa* tarkoittaa, että työväenluokkaisuus määrittää henkilön lähtökohtia ja menneisyyttä ennemminkin kuin nykyistä elämää ja olosuhteita. Aineistossa työväenluokkaisuudesta puhutaankin usein kuvailtaessa henkilön lapsuudenperhettä, sitä kasvuympäristöä, johon ihminen on syntynyt. Joissakin tapauksissa työväenluokkaisuudesta perheestä toki puhutaan nykyajan kontekstissa, mutta on syytä huomata, että tällöinkin on useimmiten kyse esimerkiksi romaanissa tai elokuvassa esiintyvien hahmojen edustamasta yhteiskuntaluokasta. Vaihtoehtoisesti työväenluokkaiset perheet saatetaan nostaa esiin historiallisessa kontekstissa, kuten

esimerkissä 121, jossa Robert Edwardsin 1920-luvulla elänyttä perhettä kuvataan työväenluokkaiseksi.

121. Robert Edwards syntyi Yorkshiressa Leedsin ulkopuolella 27. syyskuuta **1925** *työväenluokkaiseen* perheeseen. Hän palveli Britannian joukoissa **toisessa maailmansodassa**.

Esimerkit 122–124 edustavat aineistossa tyypillisiä tapauksia, joissa työväenluokkaisuus asemoidaan osaksi henkilön taustaa. *Tausta* voi olla esimerkiksi ”jnk tapahtuman, ilmiön tms. (piilevänä) syynä, aiheuttajana, perustana, edellytyksenä, myötävaikuttajana” tai ”taka-alalla, huomaamattomassa (mutta silti vaikuttavassa) asemassa” (KS s.v. *tausta*). Työväenluokkaisuus on siis jotakin, joka vaikuttaa taka-alalla, näennäisesti huomaamattomasti, mutta kuitenkin olennaisena ja tärkeänä tekijänä.

Taustalla vaikuttava työväenluokkaisuus voi ilmentyä erilaisilla tavoilla, kuten esimerkissä 122 kirjailija Raymond Briggsin tapauksessa hänen luomansa fiktiivisen herrasmies Jim -hahmon kautta. Esimerkissä 123 taas työväenluokkaisuus liitetään osaksi ruotsalaisen Jonas Gardellin *historiaa*: se määrittyy kasvamiseksi työläiskaupunginosassa ja vanhempien – ainakin äidin – työväenluokkaisiksi ammateiksi. Esimerkki 124 sen sijaan edustaa tyypillistä lauserakennetta, jossa henkilösubjektia seuraavat *syntyä*-predikaatti ja objektin paikalta löytyy se ympäristö, johon henkilö on syntynyt; tässä tapauksessa *työväenluokkaiseen perheeseen*. Lauserakennetta käytetään aineistossa runsaasti myös keskiluokasta puhuttaessa (ks. luku 4.2.4).

122. Herrasmies Jimissä näkyy myös Briggsin *työväenluokkainen tausta*, joka korostuu hänen monissa muissakin töissään.

123. Gardellin oma **historia** on kuitenkin selkeän *työväenluokkainen*. Hän kasvoi Nackan **työläiskaupunginosassa, äiti oli kaupan myyjä ja isä graafikko** – –

124. Kaczynski syntyi vuonna 1942 Chicagon esikaupunkialueella *työväenluokkaiseen perheeseen*.

Toisaalta vaikka työväenluokkaisuus liitettäisiinkin nimenomaan yksilön taustaan, sen ei välttämättä tarvitse tarkoittaa, etteikö työväenluokkaisuus voisi olla tärkeä osa yksilön identiteettiä myös nykypäivänä. Esimerkeissä 125 ja 126 haastateltavat nostavat esiin työväenluokkaisuuden merkityksen oman identiteettinsä kannalta. Ensimmäisessä katkelmassa jalkapalloilija Jari Litmasen mainitaan korostavan haastattelussa *moneen otteeseen* työväenluokkaisen perhetaustansa merkitystä, kun taas jälkimmäisessä työväenluokkainen taustan kerrotaan olevan tutkija Katriina Järviselle suorastaan osa identiteettiä. Sen sijaan en havainnut aineistossa tapauksia, joissa työväenluokkaisuus määrittäisi esimerkiksi haastateltavan *nykyistä* luokkaidentiteettiä ilman, että työväenluokkaisuus paikantuisi nimenomaan henkilön taustaan.

125. Litmanen korostaa moneen otteeseen *työväenluokkaisen taustansa* merkitystä.

126. Katriina Järviselle *työväenluokkainen tausta* on identiteetin osa.

Kuten luvussa 4.2.4 kävi ilmi, myös keskiluokkaisuus liitetään aineistossa usein ihmisten taustaan. Erona työväenluokkaan on kuitenkin se, että keskiluokkaisia perheitä käsitellään myös monenlaisissa muissa konteksteissa, kun taas työväenluokan kohdalla luokka paikantuu ensisijaisesti nimenomaan osaksi yksilön taustaa ja henkilökohtaista historiaa.

4.3.4 Luokkadiskurssi

Luokkadiskurssiksi nimitän puhetapaa, jossa työväenluokasta puhutaan yhteiskuntaluokkien kontekstissa. Diskurssia rakentavia kollokaatteja ovat erityisesti keskiluokkaan viittaavat sanat: näiden yhteenlaskettu frekvenssi on jopa 63. Hakusana *työväenluok** tuottaa kaksi työväenluokkaan itseensä viittaavaa kollokaattia: näiden frekvenssi on yhteensä 13. Yläluokkaan viittaavan *yläluokkaan*-kollokaatin frekvenssi taas on 5. Luokkaan kuulumista ilmaisevien *kuulua*-verbin taivutusmuotojen frekvenssi on yhteensä 30. Muita kollokaatteja ovat *luokka* (frekvenssi 5) sekä *edustaa* (frekvenssi 7). Alaluokkaan liittyviä kollokaatteja ei esiinny kollokaattilistassa laisinkaan toisin kuin keskiluokan tapauksessa. Kollokaatit ja niiden frekvenssit on esitelty taulukossa 25.

Taulukko 25. Luokkadiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
keski (8), keskiluokan (12), keskiluokka (20), keskiluokkaa (7), keskiluokkaan (11), keskiluokkainen (5)	63
kuulu (5), kuului (6), kuuluu (5), kuuluva (6), kuuluvansa (8),	30
työväenluokka (5), työväenluokkaan (7)	13
edustaa (7)	7
luokka (5)	5
yläluokkaan (5)	5
Yhteensä	123

Keskiluokan ja työväenluokan keskinäistä kollokoimista on tarkasteltu jo luvussa 4.2.1, joten tässä luvussa keskityn muihin kuin keskiluokkaan liittyviin kollokaatteihin.

Yhteenvedon voidaan todeta, että työväenluokan ja keskiluokan keskinäisessä suhteessa painottuvat erityisesti näiden luokkien väliset erot sekä keskiluokan pyrkimys erottautua työväenluokasta. Keskeiseksi nousevat esimerkiksi erot keskiluokkaisessa ja työväenluokkaisessa maussa.

Yläluokkaan-kollokaatin frekvenssi on viisi, joten kollokaattia tarkastelemalla ei ole mahdollista saada kovin yleispäteviä tuloksia. Kaikissa viidessä tapauksessa kuitenkin korostuu jollain tavalla työväenluokan ja yläluokan keskinäinen erillisuus. Tätä havainnollistaa esimerkiksi 127, jossa yläluokka ja työväenluokka esitetään vaikeasti lähestyttävänä ja selvästi erillisinä kategorioina verrattuna ”monisävyiseen ja -tasoiseen” keskiluokkaan. Työväenluokan tapauksessa puhutaan kiinnostavasti ”retken tekemisestä”, kun taas yläluokkaan pyrkiminen näyttäytyy ”pääsemisenä”.

127.” – – Samoin kuin **on vaikeaa päästä** pieneen olemassa olevaan **yläluokkaan**, on **vaikeaa tehdä retki työväenluokkaan**. Helpointa on siirtyä **keskiluokkaan**, joka on **iso ja monisävyinen ja -tasoinen**.”

Kuulua-verbin taivutusmuotoja edustavat kollokaatit sekä kollokaatti *edustaa* esiintyvät aineistossa erityisesti tapauksissa, joissa joku *kuuluu* työväenluokkaan, *on kuulunut* tai *kuului* työväenluokkaan aiemmin tai vaihtoehtoisesti *ei kuulu* työväenluokkaan laisinkaan. Ensimmäistä kategoriala edustaa esimerkiksi 128, jossa kolmen eri puolueen kannattajista noin puolen ilmoitetaan ”kokevan” itsensä työväenluokkaan kuuluvaksi. Huolimatta siitä, että tekstin mukaan enemmän kuin neljä viidestä suomalaisesta kokee edustavansa jotakin luokkaa, yhteiskuntaluokkien merkitys kyseenalaistetaan epäsuorasti ilmauksella ”olipa Suomi luokkayhteiskunta tai ei”.

128. Vasemmistoliiton, demareiden ja perussuomalaisten kannattajista **noin puolet kokee kuuluvansa työväenluokkaan**. Olipa Suomi luokkayhteiskunta tai ei, **selvästi yli 80 prosenttia kansasta mieltää kuuluvansa** johonkin luokkaan-asemaan.

Sen sijaan ei-kuulumista edustaa muun muassa esimerkiksi 129, jossa perheen työväenluokkaisuus kielletään isän keskiluokkaisuuden perusteella: isä on yrittäjä. Esimerkki 130 edustaa tilannetta, jossa työväenluokkaan kuulumisen liitetään menneisyyden kontekstiin: 1900-luvun alussa suurin osa kansasta – siis suomalaisista – edusti työväenluokkaa.

129. – – Elokuvan pakistanilaisperhe **ei kuulu työväenluokkaan**, **sillä isä-Khan on keskiluokkaa, yrittäjä**.

130. ”Vuosisadan alussa oikeisto suhtautui eduskunnan valtaan epäillen, koska suurin osa kansasta **kuului työväenluokkaan** – –”

4.3.5 Alueellinen diskurssi

Helsingin Sanomien verkkouutisoinnissa työväenluokka paikannetaan erityisesti Iso-Britanniaan sekä Suomeen. Kuten taulukko 26 osoittaa, työväenluokan saamien kollokaattien joukossa Iso-Britanniaan liittyviä kollokaatteja on seitsemän kappaletta (*Britannian, Britanniassa, Englannissa, pohjois, lad* ja *Lontoossa*). *Pohjois-* ja *Irlannin-*kollokaatit viittaavat suurimmassa osassa tapauksista Pohjois-Irlantiin, joka on osa Iso-Britannian valtiota. Kuten merkitysryhmiä havainnollistavasta taulukosta 27 on mahdollista havaita, Britanniaan viittaavien kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on 52. Suomea edustavia kollokaatteja on kaksi: kollokaattien *Suomen* ja *Suomessa* yhteenlaskettu frekvenssi aineistossa on 10. Lisäksi paikallisuuden diskurssia rakentaa kollokaatti *alueella*. Kuten taulukko osoittaa, Iso-Britanniaan viittaavia kollokaatteja on huomattavasti eniten. Toiseksi suurin frekvenssi on *alueella*-kollokaatilla, kun taas pienin on Suomeen liittyvien kollokaattien frekvenssi.

Taulukko 26. Alueellista diskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
Britannian (10), Britanniassa (10)	20
alueella (11)	11
Suomen (5), Suomessa (5)	10
pohjois (10)	10
Englannissa (6)	6
Lontoossa (6)	6
Irlannin (5)	5
lad (5)	5
Yhteensä	73

Taulukko 27. Alueellista diskurssia ilmentävät kollokaatit jaoteltuna merkitysryhmittäin.

Merkitysryhmä	Kollokaatit	Kollokaattien määrä	Kollokaattien frekvenssi
Iso-Britannia	Britannian, Britanniassa, Englannissa, Irlannin, lad, Lontoossa, pohjois	7	52
Muut	alueella	1	11

Suomi	Suomen, Suomessa	2	10
-------	------------------	---	----

Työväenluokkaisuus paikantumista aineistossa valtaosin nimenomaan Iso-Britanniaan selittää se, että maa on perinteisesti mielletty vahvasti luokkayhteiskunnaksi (ks. esim. Erola 2010b: 38). Esimerkit 131–133 edustavat aineistossa varsin tyypillisiä tapauksia, joissa työväenluokka ja työväenluokkaisuus yhdistetään Iso-Britannian kontekstiin. Työväenluokkaiseksi voidaan 2000-luvun kontekstissa luontevasti määritellä niin tietynlainen köyhyyden muoto (esimerkki 131), asuinalue (esimerkki 132) kuin ihmisetkin (esimerkki 133).

131.EU-kansanäänestys antoi ilmaisukanavan **Britannian työväenluokkaiselle** köyhyydelle ja äärioikeiston nousulle.

132.Upton Park, toiselta nimeltään Boleyn Ground (35303 katsojaa) sijaitsee *työväenluokkaisella alueella* syvällä **Itä-Lontoossa**.

133.McCartneyn perhe kuuluu IRA:n ja Sinn Feinin "omiin", eli **Pohjois-Irlannin** katoliseen *työväenluokkaan*.

Iso-Britanniaan viittaaviin kollokaatteihin voi osaltaan lukea myös kollokaatin *lad*, jolla viitataan brittiläiseen lad-kulttuuriin. Esimerkissä 134 lad-kulttuuriin liitetään sellaisia asioita kuin alkoholinkäyttö, (macho)maskuliinisuus ja kiinnostus jalkapalloon. Katkelmassa lad-kulttuuri ja ”jätkämentaliteetti” yhdistyvät nimenomaan työväenluokkaisuuteen.

134.Ne keskittyvät olennaiseen: **jalkapallo, kalja, tissit**. Ne heijastavat **lad-kulttuuria, jätkämentaliteettia, peribrittiläistä työväenluokkaisuutta**.

Suomeen viittaavien kollokaattien yhteisfrekvenssi on 10, joten Iso-Britanniaan verrattuna kollokaattien määrä on melko vähäinen. Osin kollokaattien ja niiden frekvenssien vähäisyys saattavat selittyä sillä, että suomalaisuutta ei välttämättä eksplisiittisesti nimetä, ellei Suomea esimerkiksi vertailla johonkin muuhun maahan. Aineiston tarkastelu kuitenkin myös osoittaa, että suomalaisen työväenluokan olemassaoloon suhtaudutaan teksteissä melko lailla kyseenalaistaen. Esimerkissä 135 työväenluokan merkitystä Suomessa pohtivat sosiologian professori Martti Siisiäinen ja sosiologi Eeva Luhtakallio. Toinen haastateltavista esittää, että työväenluokka on Suomesta hävinnyt sellaisena *kuin se ennen miellettiin*. Työelämän monimutkaistumisen katsotaan johtaneen siihen, ettei työnteke kelpaa enää identiteetin rakennuspalikaksi. Jonkinlaisiksi nykyajan vastineiksi työväenluokalle ehdotetaan pienviljelijöitä, pienyrittäjiä ja duunareita: siinä missä perussuomalaisia olisivat ennen voineet kannattaa työväenluokkaan identifioituvat ihmiset, kannattajat löytyvät nyt haastateltavan mukaan erilaisista hajanaisista ryhmittymistä, joita yhdistävät pettymys ja kaltoin kohdelluksi tuleminen tunne.

135. **Työväestö ei katso olevansa mitään liikettä, koska se ei katso olevansa edes työväestöä. Identiteetti löytyy jostain muusta.** – – Siisiäinen sanoo, **ettei Suomessa ole enää työväenluokkaa siten, kuin se ennen miellettiin.** "Jos ajattelee tilannetta luokkarakenteen kannalta, niin *työväenluokkainen osakulttuuri on pitkälti mennyttä.* Esimerkiksi perussuomalaisten kannattajakuntaan kuuluu pienviljelijöitä, pienyrittäjiä ja duunareita, joita yhdistää se, että he ovat monin eri tavoin pettyneitä ja tuntevat itsensä kaltoin kohdelluiksi."

Esimerkki 136 sen sijaan on katkelma artikkelista, johon on haastateltu aktivisti Suvi Auvista. Auvisen käyttämistä sanoista *aktiot* ja *työväenluokka* on lainausmerkkejä käyttämällä merkitty kirjoittajan toimesta jollakin tavalla selitystä kaipaaviksi. *Työväenluokkaa* kuvaillaankin "vanhahtavan kuuloiseksi" termiksi, joka on "otettava uudelleen haltuun" eli alettava tietoisesti käyttää käsitettä uudentulaisissa merkityksissä. Auvisen määritelmän mukaan työväenluokkaa ovat kaikki, jotka eivät edusta omistavaa luokkaa – myös ne nykyajan tietotyöläiset, joiden yleensä katsotaan istuvan huonosti perinteisiin luokkajakoihin. Esimerkki osoittaa, että työväenluokkaisuus voi 2000-luvun Suomessa saada myös uudentulaisia merkityksiä.

136. Auvisen mukaan anarkistinen liikehdintä on nousussa niin Suomessa kuin maailmalla. **Hän puhuu "työväenluokasta" ja "aktioista".** Sana juontaa englanninkielen toimintaa tarkoittavasta sanasta "action". "Aktiossa on enemmän iskeyttä." *Työväenluokka* on taas **vanhahtavan kuuloinen termi,** joka on otettava uudelleen haltuun. "Vaikka me oltaisiin tietotyöläisiä, **on olemassa omistava luokka ja työväenluokka, joka tarkoittaa kaikkia meitä joiden täytyy tehdä töitä elääkseen.**"

4.3.6 Kulttuuridiskurssi

Muista diskursseista poiketen kulttuuridiskurssi edustaa tarkastelemassani aineistossa sellaista puhetapaa, johon pelkän kollokaatioanalyysin avulla on melko haastavaa päästä käsiksi. Taulukossa 26 on esitelty kulttuuridiskurssia rakentavia kollokaatteja; niiden frekvenssit ovat kuitenkin varsin pieniä, eivätkä vielä kerro koko totuutta siitä, kuinka yleistä työväenluokkaisuuden liittäminen erilaisiin kulttuurituotteisiin on. Tilastollisesti merkitsevimpien kollokaattien joukosta olen poiminut taulukkoon *Työväenluokka-* dokumentin ohjanneeseen Seppo Aaltoseen viittaavat kollokaatit (yhteisfrekvenssi 18) sekä neljä muuta kollokaattia: *elokuva, kertoo, jalkapallo* sekä *Alakosken*. *Alakosken*-kollokaatti viittaa Susanna Alakoskeen, joka on muun muassa toimittanut yhteiskuntaluokkia käsittelevän antologian. Esittelen kollokaatteja ja niiden frekvenssejä taulukossa 28.

Taulukko 28. Kulttuuridiskurssia ilmentävät kollokaatit.

Kollokaatti	Frekvenssi
Aaltonen (5), Aaltosen (13)	18

Veikko (11)	11
elokuva (10)	10
kertoo (7)	7
jalkapallo (7)	7
Alakosken (5)	5
Yhteensä	58

Esimerkit 137–139 havainnollistavat tyypillisiä tapauksia, joissa työväenluokasta kirjoitetaan jonkin kulttuurituotteen kontekstissa. Esimerkissä 137 1950-luvulle sijoittuvan *Loistava ystäväni* -romaanin päähenkilöitä kuvataan työväenluokkaisiksi, kun taas esimerkissä 138 työväenluokkaisiksi määrittyvät *Taistelija*-elokuvan perhesuhteet. Esimerkki 139 sijoittuu niin ikään elokuvamaailmaan: se käsittelee Daniel Craigin esittämän James Bond -roolihahmon työväenluokkaisten piirteiden vähenemistä.

137. **Kirjasarjan** avaus **kertoo** kahden *työväenluokkaisen* tytön, Lilan ja Lenùn, ystävydestä sotien jälkeisessä Napolissa.

138. Taistelija on **elokuva** veljeksistä ja tiiviistä, *työväenluokkaisista* perhesuhteista.

139. Aluksi Craigin Bond oli myös korostuneen *työväenluokkainen*, mutta piirre on **elokuva elokuvalta** siirtynyt sivuun.

Kuten sanottu, vasta tarkempi perehtyminen aineistoon paljastaa, että työväenluokkaisuus liitetään erilaisiin (fiktiiivisiin) tarinoihin huomattavasti useammin kuin kollokaattien perusteella voisi päätellä. Esimerkit 140–142 havainnollistavat tilanteita, joissa työväenluokkaisuus mainitaan jonkin kulttuurituotteen kontekstissa siten, ettei yhteys välttämättä näy kollokaattilistassa. Esimerkissä 140 ei mainita sellaisia sanoja kuin “kirja” tai “elokuva” (*Kerro minulle jotain hyvää on julkaistu kummassakin muodossa*), vaan sen sijaan puhutaan “klassikkoreseptillä varustetusta tarinasta”. Esimerkissä 141 keskiössä ovat työväenluokan kuvaamisen tavat dokumenttielokuvien kontekstissa. Esimerkki 142 taas käsittelee *Billy Elliot* -musikaalia. Myöskään tässä esimerkissä ei kollokaatiovälin 5:5 sisällä esiinny sellaisia sanoja, jotka viittaisivat esimerkiksi musikaaleihin tai teatteriin, mutta tekstin lähempi tarkastelu kiistatta osoittaa esimerkin edustavan kulttuuridiskurssia.

140. Kerro minulle jotain hyvää (suomennos, jota on mahdoton muistaa) on **klassikkoreseptillä rakennettu tarina** rikkaasta vammautuneesta pojasta ja *työväenluokkaisesta* työstä, joka palkataan hänen avustajakseen.

141. Tutkimuksen mukaan **dokumenttiohjaajat** lähestyvät eri tavoin *työväenluokkaa* kuin keskiluokkaa, jota he itse edustavat. *Työväenluokkaa kuvataan* usein kiinteänä ja ongelmattomana ryhmänä, kun taas keskiluokkaa käsitellään oman lapsuuden perheen kautta.

142. Billy Elliot on klassinen **tarina** rumasta ankanpoikasesta, josta tulee joutsen. Ankkalammikko on pohjoisenglantilainen, *työväenluokkainen* Newcastle kaivosmiesten lakon aikaan 1984. Siellä asuu **nimihahmo** Billy, pieni poika, joka innostuu baletista.

Kuten taulukko 26 osoittaa, olen jaotellut osaksi kulttuuridiskurssia myös *jalkapallo-*kollokaatin. Konkordanssilistoja tarkastelemalla havaitsin, että jalkapallo esitetään aineistossa hyvin vahvasti työväenluokkaisena urheilulajina, siis osana työväenluokkaista kulttuuria – erityisesti Iso-Britannian kontekstissa. Tällainen havainto ei ole yllättävä. Kuten esimerkiksi Roivas (2009: 236) toteaa, brittiläistä jalkapallokulttuuria on leimannut nimenomaan (miespuolisten) työväenluokkaisten kannattajien lojaalisuus tiettyä jalkapalloseuraa kohtaan.

Esimerkeissä 143–145 jalkapallon ja työväenluokan suhdetta kuvaillaan kaikissa hieman eri tavoin, mutta niistä jokainen osaltaan kertoo jalkapallon ja työväenluokan kiinteästä suhteesta. Esimerkissä 143 tämä suhde näyttäytyy kaikkein kiinteimpänä: preesensmuotoinen olla-verbi ja adverbi *edelleen* ilmaisevat, että jos jalkapallo onkin ollut leimallisesti työväenluokkainen peli aiemmin, on se sitä yhä tänäkin päivänä. Väitettä perustellaan työväenluokkaisuuden ja jalkapallon yhteisillä arvoilla: ”työetiikka, kovuus, ultra-aggressiivinen maskuliinisuus”. Esimerkeissä 144 ja 145 jalkapallon ja työväenluokkaisuuden välinen yhteys esitetään asteen verran väljempänä: menneen aikamuodon ilmaukset *oli pitkään* ja *on perinteisesti ollut* implikoivat, että näin ei välttämättä ole enää.

143. **Jalkapallo on Englannissa edelleen työväenluokan** peli. Se näkyy lajin arvoissa: "**Työetiikka, kovuus, ultra-aggressiivinen maskuliinisuus**", sanoo urheilupsykologian tohtori Mark Nesti – –

144. **Jalkapallo oli Britanniassa pitkään lähinnä työväenluokkaan** kuuluvien harrastus – –

145. **Jalkapallo on perinteisesti ollut työväenluokan laji**, kun taas ylempät sosiaaliluokat ovat suosineet rugbya. **Asia ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen**, vaan siinä on myös alueellisia eroja. Esimerkiksi *työväenluokkaisessa* Walesissa rugby on ykköslaji. Ylemmät sosiaaliluokat pitävät hevosurheilusta.

Esimerkit kantavatkin mukanaan viitteitä perinteisen brittiläisen ja työväenluokkaisen jalkapallokulttuurin murroksesta, josta Roivas (2009: 236, 239) kirjoittaa väitöskirjassaan. 1990-luvulta alkaen jalkapallokulttuuria ovat leimanneet vanhojen arvojen sijaan yhä enenevässä määrin esimerkiksi viihteellisyys, kaupallisuus sekä ammattimaisuus. Nykyisen jalkapallon voikin sanoa jo enenevässä määrin ylittävän luokkarajat.

4.4 Tulosten vertailu ja yhteenveto

Luvussa 4.1–4.3 olen tarkastellut työväenluokkaan ja keskiluokkaan liitettyjä diskursseja Helsingin Sanomien verkkosivuilla vuosina 2001–2016 julkaistuissa teksteissä. Tässä

alaluvussa vertailen kumpaankin hakusanaan liittyviä tuloksia keskenään. Taulukossa 27 havainnollistan, millä tavoin kollokaatit jakautuvat työväenluokan ja keskiluokan tapauksessa aihepiireittäin. Yhteensä taulukkoon on koottu 11 erilaista merkitysryhmää, joita olen käsitellyt alaluvuissa 4.2 ja 4.3. Näitä ovat arkeen ja elämään viittaavat kollokaatit, henkilöihin ja ihmisryhmiin viittaavat kollokaatit, kaupunkilaisuuteen ja asumiseen viittaavat kollokaatit, koulutukseen viittaavat kollokaatit, kulttuuriin viittaavat kollokaatit, maantieteellisiin sijainteihin viittaavat kollokaatit, menneisyyteen viittaavat kollokaatit, perhe-elämään viittaavat kollokaatit, suuruuteen viittaavat kollokaatit, talouteen viittaavat kollokaatit sekä yhteiskuntaluokkiin viittaavat kollokaatit.

Koska diskurssit saattavat esiintyä hieman erilaisilla painotuksilla riippuen siitä, esiintyvätkö ne työväenluokan vai keskiluokan yhteydessä, olen taulukkoa varten yhtenäistänyt diskursseihin liittyvien merkitysryhmien nimiä. Kursiivilla olen merkinnyt sellaiset kollokaatit, jotka kyllä ilmentävät jotakin diskurssia, mutta joita ei esiinny kollokaattilistassa tarpeeksi, jotta olisin nostanut ne tässä tutkielmaksi varsinaisiksi diskursseiksi. Sulkeissa taas ovat sellaiset kollokaatit, jotka periaatteessa olisi voinut jaotella myös osaksi kulloinkin kyseessä olevaa diskurssia, mutta joita olen kuitenkin käsitellyt jonkin muun diskurssin yhteydessä.

Taulukko 29. Keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyvät diskurssit.

Kollokaatit aiheittain	Keskiluokka	Työväenluokka
Arkeen ja elämään viittaavat kollokaatit	arjen, elämä, elämästä, elämää, elämään, elää	-
	Yhteensä: 6 (2,0 % kaikista kollokaateista)	Yhteensä: 0
Henkilöihin ja ihmisryhmiin viittaavat kollokaatit	heillä, ihmisen, ihmiset, ihmisiä, ikäinen, ikäisen, ikäiset, ikäisiä, ikäisten, kansan, miehen, musta, nainen, naisen, naiset, nuoret, nuori, nuoria, nuorten, Obama, Orpo, valkoinen, valkoista, väestö, väestöstä, väkeä	(Aaltonen, Aaltosen, Alakosken, Veikko) he, heidän, hän, hänen, ihmiset, miehet, miesten, minä, naiset, ne, nuoret, valkoinen, valkoisen, valkoisia
	Yhteensä: 26 (8,7 % kollokaateista)	Yhteensä: 18 (9,6 % kollokaateista)
Kaupunkilaisuuteen ja asumiseen viittaavat	(Bangkokin, Lontoon,) alueella, alueen, asuinalueella, asuntoja, asukkaan, asuu, asuva,	<i>Lontoossa</i>

kollokaatit	asuvat, Helsinki, kaupunginosassa, kaupunki, kaupunkien, kaupunkilainen, kaupunkilaiset, muuttaa, muuttavat, muutti, lähiössä	
	Yhteensä: 20 (6,7 % kollokaateista)	Yhteensä: 1 (0,5 % kollokaateista)
Koulutukseen viittaavat kollokaatit	korkeasti, koulutettu, koulutettua, koulutettuja, koulutettuun, koulutetun, koulutetut, koulutuksen, koulutus, opiskelijat	-
	Yhteensä: 10 (3,3 % kollokaateista)	Yhteensä: 0
Kulttuuriin viittaavat kollokaatit	kerrotaan, kertovat, kuvaa, petetty, sarjassa, seuraa	Aaltonen, Aaltosen, elokuva, kertoo, Alakosken, jalkapallo, Veikko
	Yhteensä: 5 (2,0 % kollokaateista)	Yhteensä: 7 (3,7 % kollokaateista)
Maantieteellisiin sijainteihin viittaavat kollokaatit	(Helsinki,) Aasian, Afrikan, Amerikan, amerikkalainen, amerikkalaisen, amerikkalaista, Bangkokin, Brasilian, Britanniassa, Intian, Intiassa, Kiinaan, kiinalaiset, kiinalaisten, Kiinan, Kiinassa, Lontoon, maiden, maissa, Saksassa, suomalainen, suomalaisen, Venäjän, venäläinen, venäläistä, Yhdysvalloissa	alueella, Britannian, Britanniassa, Englannissa, Irlannin, lad, Lontoossa, pohjois, Suomen, Suomessa
	Yhteensä: 27 (9,0 % kollokaateista)	Yhteensä: 10 (5,3 % kollokaateista)
Menneisyyteen viittaavat kollokaatit	<i>alkoi, saakka</i>	alussa, ennen, enää, luvulla, luvun, nykyään, ole, olivat, ollut, vuonna
	Yhteensä: 2 (0,7 % kollokaateista)	Yhteensä: 10 (5,3 % kollokaateista)
Perhe-elämään ja taustaan viittaavat kollokaatit	perhe, perheen, perheeseen, perheessä, perheestä, perheet, perheiden, perheistä, perheitä, isä, vanhemmat, vanhempien, syntyi, syntynyt, kodissa, koti, lapsensa, lapsista, tausta, pariskunta	perhe, perheen, perheeseen, syntyi, syntynyt, tausta, taustaltaan, taustansa, kasvanut, varttunut, isä, äiti
	Yhteensä: 20 (6,7 % kollokaateista)	Yhteensä: 12 (6,4 % kollokaateista)
Suuruuteen viittaavat kollokaatit	kasvaa, kasvanut, kasvava, kasvoi, kasvu, suurempi, suuri, suurin, suurta, uusi, uuteen, uutta, nouseva, enemmistö, enemmän, miljoonaa, miljoonan, miljoonat, monet, useampi, eniten, valtaosa, laaja, vahva, vauhtia	<i>kaikki, moni, paljon, suuri, suurin</i>

	Yhteensä: 25 (8,3 % kollokaateista)	Yhteensä: 5 (2,7 % kollokaateista)
Talouteen viittaavat kollokaatit	köyhien, köyhiä, köyhydestä, köyhyys, köyhät, vauras, vaurastuu, vaurastuva, rikkaat, rikkaiden, rikkaita, taloudellisesti, talous, varaa, maksaa, toimeen, toimeentulevaa, ostaa, elintason, kuluttaa, euron, varakasta, vaurastunut, veroja	-
	Yhteensä: 24 (8,0 % kollokaateista)	Yhteensä: 0
Yhteiskuntaluokkiin viittaavat kollokaatit	alaluokka, alemman, alemmaa, alempaan, alempi, edustaa, edustavat, eliitin, eliitti, eliittiä, keski, keskiluokalla, keskiluokan, keskiluokka, keskiluokkaa, keskiluokkaan, kuuluu, kuuluva, kuuluvan, kuuluvat, kuuluvia, luokka, työväen, työväenluokan, työväenluokka, työväenluokkaan, ylemmän, ylempi, ylempää, ylempään, ylä, yläluokan, yläluokka, yläluokkaan	edustaa, keski, keskiluokan, keskiluokka, keskiluokkaa, keskiluokkaan, keskiluokkainen, kuulu, kuului, kuuluu, kuuluva, kuuluvansa, luokka, työväenluokka, työväenluokkaan, yläluokkaan
	Yhteensä: 34 (11,3 % kollokaateista)	Yhteensä: 16 (8,5 % kollokaateista)

Ilmeinen havainto on, että suurimmassa osassa merkitysryhmistä keskiluokkaan liittyvien kollokaattien määrä on suurempi kuin työväenluokkaan liittyvien kollokaattien. Osin tämä johtuu luonnollisesti siitä, että kuten edellä on käynyt ilmi, työväenluokkaan viittaavia kollokaatteja on määrällisesti vähemmän kuin keskiluokkaan viittavia kollokaatteja. Koska keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyviä kollokaatteja on keskenään erisuuruinen määrä, olen taulukossa ilmoittanut myös, kuinka monta prosenttia työväenluokkaan liittyvistä 188 kollokaatista ja keskiluokan 300 tilastollisesti merkitsevimmästä kollokaatista edustaa kutakin merkitysryhmää.

Osin syynä keskiluokan kollokaattien suurempaan edustukseen taulukossa 27 on se, että työväenluokan saamista kollokaateissa korostuvat keskiluokkaa voimakkaammin erilaiset kieliopilliset sanat, joita on hankalampaa sijoittaa mihinkään merkitysryhmään kuin esimerkiksi substantiiveja. Toinen selkeä havainto on, että myös keskiluokkaan liittyviä diskursseja on selvästi enemmän kuin työväenluokkadiskursseja: keskiluokkaan liittyi yhteensä kymmenen eri diskurssia, työväenluokkaan taas vain kuusi.

Kuten taulukko 27 havainnollistaa, pelkästään keskiluokkaan liittyviä diskursseja ovat kaupunkilaisuuden ja asumisen diskurssi, koulutusdiskurssi, suuruuden diskurssi, talousdiskurssi sekä keskiluokkaisen elämän diskurssi. Sen sijaan menneisyyden diskurssi

liittyy yksinomaan työväenluokkaan. Molemmille luokille yhteisiä diskursseja ovat alueellinen diskurssi, henkilödiskurssi, luokkadiskurssi, kulttuuridiskurssi sekä perhediskurssi – tosin näidenkin diskurssien tapauksessa painotukset voivat jossain määrin vaihdella. Käsittelen seuraavaksi jokaista diskurssia lyhyesti erikseen ja tarkastelen, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia keskiluokka- ja työväenluokkadiskursseihin liittyy.

Keskiluokalle ja työväenluokalle yhteiset diskurssit:

Alueellinen diskurssi

Keskiluokan saamista kollokaateista yhdeksän prosenttia viittaa erilaisiin maantieteellisiin sijainteihin, kun taas työväenluokan tapauksessa vastaava prosenttiosuus on 5,3. Keskiluokan tapauksessa alueellinen diskurssi korostuu siis hieman voimakkaammin. On syytä huomata, että luokkiin liittyvät kollokaatit ovat keskenään melko erilaisia. Työväenluokka liitetään aineistossa lähes yksinomaan Iso-Britanniaan ja Suomeen, kun taas keskiluokan tapauksessa korostuvat erityisesti Yhdysvallat ja Aasian maat (muun muassa Intia, Kiina ja Venäjä). Keskiluokan tapauksessa esiintyy myös Suomeen ja eräisiin yksittäisiin muihin maihin (kuten Saksaan, Thaimaahan ja Brasiliaan) liittyviä kollokaatteja.

Alueellinen diskurssi on keskiluokan tapauksessa kiinteästi yhteydessä erityisesti suuruuden ja taloudelliseen diskurssiin. Erityisesti Aasian maista puhutaan aineistossa usein näiden alueiden kasvavan ja vaurastuvan keskiluokan kontekstissa. Näkökulma on tässäkin tapauksessa kuitenkin usein lopulta huomattavan länsimainen: Aasian keskiluokasta ollaan usein kiinnostuneita lähinnä siltä osin, kun sen toimilla on vaikutusta Eurooppaan ja eurooppalaisiin. Aasian rooli aineistossa näyttäytyykin kahtalaisena: toisaalta aasialainen keskiluokka piristää Euroopan taloutta, toisaalta se taas vaurastuessaan ja länsimaistuessaan muodostaa uhan maapallon kantokyvylle ja luonnonvarojen riittävyydelle. Yhdysvaltojen kontekstissa taas korostuvat ennemminkin sikäläisen keskiluokan taloudelliset ongelmat sekä niin sanottu amerikkalaisen unelman käsite, joka voimakkaasti liitetään keskiluokkaisuuteen.

Voidaan pohtia, heijastelevatko tulokset kenties laajemminkin jonkinlaista vallitsevaa näkemystä siitä, millaiset alueet nähdään suomalaisesta ja laajemmin länsimaisesta kontekstista tarkasteltuna merkittävinä ja uutisoimisen arvoisia. Liittyykö esimerkiksi Etelä-Amerikkaan ja Afrikkaan liittyvien kollokaattien vähyys (sekä toisaalta myös Australiaan liittyvien kollokaattien puuttuminen tyystin) siihen, että näistä alueista uutisoidaan muutoinkin vähemmän vai siihen, että näihin alueisiin liittyvissä uutisissa korostuvat muut

kuin keskiluokkaan liittyvät aiheet? Suomeen viittaavien kollokaattien osuus jää kummankin luokan tapauksessa melko vähäiseksi, mikä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, ettei suomalaisesta työväenluokasta tai keskiluokasta puhuttaisi aineistossa. Pikemminkin voidaan olettaa, että suomalaisuus nimetään erikseen lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa esimerkiksi vertaillaan eri maiden luokkia keskenään.

Työväenluokan kiinnittyminen juuri brittikontekstiin ei sinänsä ole yllättävää. Kuten esimerkiksi Block (2014: 7–8) mainitsee, luokkajaoilla on maassa yhä suuri merkitys. Sen sijaan huomattavana voidaan pitää sitä, ettei työväenluokkaisuutta sijoiteta osaksi juuri mitään muuta alueellista kontekstia lukuun ottamatta Suomea – joskin aineistossa työväenluokan merkitys nyky-Suomessakin lähinnä kyseenalaistetaan tai kiistetään. Voidaankin todeta, että alueellisen diskurssin perusteella keskiluokasta ja työväenluokasta piirtyvät kuvat ovat keskenään sangen erilaiset. Siinä missä keskiluokka on voimakas ja merkityksellinen globaali toimija, työväenluokkaisuus näyttäytyy pikemminkin historiallisena ilmiönä, jolla nykyisin on merkitystä lähinnä Iso-Britanniassa.

Henkilödiskurssi

Keskiluokan tapauksessa 8,7 prosenttia ja työväenluokan tapauksessa 9,6 prosenttia kaikista tarkastelemistani tilastollisesti merkitsevästä kollokaateista viittaa henkilöihin ja ihmisryhmiin – kummankin yhteiskuntaluokan tapauksessa siis jokseenkin yhtä suuri osuus. Työväenluokan tapauksessa henkilödiskurssi on kaikkein suurin yksittäinen diskurssi kollokaattimäärissä tarkasteltuna. Työväenluokan kontekstissa tähän diskurssiin liittyen korostuvat erityisesti erilaiset (persoonal)pronominit, joita esiintyy kuusi kappaletta (keskiluokan tapauksessa taas yksi). Keskiluokan tapauksessa taas kaikkein eniten esiintyy ihmisiin ja ihmisryhmiin viittaavia kollokaatteja, kuten *ihmiset*, *kansan* ja *väestö*. Tällaisia kollokaatteja esiintyy työväenluokan yhteydessä yksi: *ihmiset*.

Molempien luokkien yhteydessä esiintyy erilaisiin ihmisiä määrittäviin ominaisuuksiin viittaavaa sanastoa. Molemmat luokat yhdistetään miehiin, naisiin, nuoriin ja valkoihoisiin, keskiluokka lisäksi myös tummaihoisiin. Ihonväriä, sukupuolta ja ikää voidaankin pitää melko tyypillisinä tapoina jaotella ja luokitella ihmisiä. Kiinnostavaa on, että tummaihoisuuden viittaavia kollokaatteja esiintyy ainoastaan keskiluokan yhteydessä, eli toisin sanoen tummaihoiseen työväenluokkaan viittaavia tekstejä ei kollokaatioanalyysin perusteella nouse aineistosta ollenkaan.

Eri ryhmiin yhtä kaikki liitetään erilaisia ominaisuuksia sen mukaan, edustavatko nuo ryhmät keski- vai työväenluokkaa: esimerkiksi keskiluokkaisiin miehiin viitataan usein erilaisten kulttuurituotteiden kontekstissa, kun taas työväenluokkaisia miehiä käsitellään erityisesti yhteiskunnallisen murroksen ja siitä aiheutuvan epävarmuuden kautta. Tällaiset havainnot liittyvät olennaisesti intersektionaalisuuden käsitteeseen (ks. luku 2.1). Toisaalta aineistossa korostuu tässäkin tapauksessa työväenluokan ristiriitainen merkitys 2000-luvulla, sillä kuten luvussa 4.3.1 käsittelen, työväenluokkaisen miehen ahdingon taustalla on aineiston mukaan nimenomaan kokemus oman työväenluokkaisen identiteetin käyttökelvottomuudesta nyky-yhteiskunnassa.

Sekä työväenluokan että keskiluokan kohdalla henkilödiskurssiin lukeutuviksi voidaan laskea myös kollokaattilistalla esiintyvät henkilönnimet. Keskiluokan tapauksessa näitä ovat Yhdysvaltain entiseen presidenttiin Barack Obamaan viittaava *Obama* sekä Suomen kokoomuspuolueen puheenjohtajaan Petteri Orpoon viittaava *Orpo*. Työväenluokan tapauksessa taas henkilönnimiä edustavat *Aaltonen*, *Aaltosen*, *Veikko* ja *Alakosken*. Kolme ensimmäistä tarkoittavat *Työväenluokka*-dokumentin ohjannutta Veikko Aaltosta, neljäs taas kirjailija Susanna Alakoskea.

Merkillepantavaa on, että työväenluokka henkilöityy nimenomaan kulttuurialan ihmisiin ja keskiluokka taas poliitikkoihin. Tällaiseen ilmiöön voi olla monia mahdollisia syitä. Kenties poliitikkojen keskiluokalle tekemistä lupauksista uutisoidaan Helsingin Sanomissa, koska lukijoiden ajatellaan tietoisesti tai tiedostamatta edustavan keskiluokkaa. Kenties poliittisessa diskurssissa ei ylipäätään ole tällä hetkellä kovin yleistä viitata työväenluokkaan, tai mahdollisesti siitä puhuttaessa voidaan myös käyttää sellaisia vaihtoehtoisia ilmaisuja kuin ”duunarit” tai ”pienituloiset”, jolloin *työväenluokka* sanana ei yhdisty politiikkaan. Jos päivänpolitiikan kontekstissa työväenluokasta ei juuri puhutakaan, kulttuurialan toimijoihin työväenluokkaisuus on tyypillisempää yhdistää. Voidaan pohtia, onko kulttuuri kaiken kaikkiaan kontekstina sellainen, jossa on ikään kuin sallitumpaa ja helpompaa käsitellä sellaisia ehkä epäsovinnaisiksi miellettyjä aiheita kuin työväenluokkaisuutta. Kiinnostava kysymys on, minkä vuoksi keskiluokkaisuuden käsittely on työväenluokasta poiketen mahdollista myös kulttuuridiskurssin ulkopuolella.

Kulttuuridiskurssi

Keskiluokan tapauksessa 2,0 prosenttia ja työväenluokan tapauksessa 3,7 prosenttia kollokaateista viittaa tavalla tai toisella kulttuurituotteisiin tai kulttuurialan toimijoihin. Kuten

luvuissa 4.2.8.3 ja 4.3.6 käsiteltiin, kummankaan luokan kohdalla kollokaatit eivät kuitenkaan paljasta lukijalle koko kuvaa siitä, miten tyypillistä kulttuuridiskurssin esiintyminen luokista puhuttaessa on. Kulttuuriin viittaavat sanat voivat olla hyvin moninaisia, minkä vuoksi ne eivät välttämättä yllä tilastollisesti merkitsevimpien kollokaattien joukkoon. Joissakin tapauksissa pelkkä välitön tekstikonteksti (kollokaatioväli 5:5) ei vielä riitä paljastamaan, että keskiluokasta tai työväenluokasta puhutaan nimenomaan kulttuuridiskurssissa, vaan havainnon tekeminen vaatii laajemman tekstiympäristön tarkastelua.

Molempien luokkien yhteydessä esiintyy esimerkiksi *kertomiseen* viittaavia kollokaatteja. Työväenluokan tapauksessa kollokaateissa korostuvat erityisesti työväenluokkaa käsitelleet tai siitä puhuneet kulttuurialan henkilöt (kollokaatit *Aaltonen, Aaltosen, Alakosken, Veikko*) – tältä osin kulttuuridiskurssi kietoutuukin työväenluokan kohdalla vahvasti yhteen henkilödiskurssin kanssa. Keskiluokan tapauksessa esiintyy lisäksi *Petetty keskiluokka* -kirjaan viittaava kollokaatti *petetty* sekä tv-sarjoihin viittaava *sarjassa*. Jalkapallo korostuu työväenluokalle ominaisena kulttuurin osa-alueena.

Niin työväenluokka kuin keskiluokkakin yhtä kaikki yhdistetään kaikenlaisiin kulttuurituotteisiin dokumenttielokuvista proosakirjallisuuteen. Aineiston perusteella näyttäisi olevan suhteellisen yleistä esimerkiksi romaanin tai elokuvan henkilöahmoja esiteltäessä mainita näiden yhteiskuntaluokka ja auttaa näin lukijaa luomaan hahmosta tietynlaisia mielikuvia. Koska kollokaatioanalyysin avulla on vaikea päästä käsiksi kyseessä kulttuuridiskurssiin, on sen yleisyydestä kuitenkin hankalaa tehdä lopullista arviota kummankaan yhteiskuntaluokan tapauksessa.

Perhediskurssi

Sekä työväenluokka että keskiluokka saavat kollokaateikseen perheeseen ja perhe-elämään viittaavaa sanastoa. Keskiluokan tapauksessa tällaisten kollokaattien osuus on 6,7 prosenttia ja työväenluokan tapauksessa taas 6,4 prosenttia – toisin sanoen suunnilleen saman verran kummankin luokan kohdalla. Molempien sanojen tapauksessa esiintyy ensinnäkin perheeseen liittyviä kollokaatteja; keskiluokan tapauksessa jopa yhdeksän *perhe*-sanon taivutusmuotoa, työväenluokan tapauksessa taas kolme. Vanhempiin viittaavia kollokaatteja ovat keskiluokan yhteydessä *isä, vanhemmat* ja *vanhempien*, kun taas työväenluokka kollokoi sanojen *isä* ja *äiti* kanssa – kuitenkin vain keskiluokka saa kollokaateikseen lapsiin viittaavia sanoja (yhteensä kaksi *lapsi*-sanon taivutusmuotoa). Muita vain keskiluokan yhteydessä esiintyviä kollokaatteja ovat *kodissa, koti* sekä *pariskunta*.

Molempien sanojen tapauksessa tilastollisesti merkitsevien kollokaattien joukosta löytyvät *syntyä*-verbin muodot *syntyä* ja *syntynyt*, mutta siinä missä keskiluokkaan liittyy vain yksi *taustaan* viittaava kollokaatti, työväenluokan tapauksessa niitä on kolme. Vaikka perhe siis liitetään kiinteästi niin työväenluokkaan kuin keskiluokkaankin, työväenluokan tapauksessa korostuvat erityisesti taustan ja lapsuudenkodin merkitys. Keskiluokkaisesta perheestä sen sijaan voidaan hyvin puhua myös 2000-luvun kontekstissa.

Havainto linkittyy osaltaan vahvasti muihinkin saamiini tuloksiin: siinä, missä työväenluokasta puhutaan usein esimerkiksi menneisyyden diskurssin kontekstissa, keskiluokan tapauksessa menneisyyden diskurssi ei samalla tavalla korostu. On kiinnostavaa pohtia, mitä voidaan päätellä siitä, että nimenomaan työväenluokkaisuus yhdistyy yksilön taustaan ja lähtökohtiin. Havainto saattaa kertoa siitä, että teksteissä työväenluokkaisuus rakentuu kaiken kaikkiaan historialliseksi ilmiöksi, ominaisuudeksi, johon ei (ainakaan Helsingin Sanomien toimittajien näkökulmasta) ole mahdollista identifioitua enää 2000-luvulla. Toisaalta saattaa olla myös mahdollista, että uutistekstien aiheisiin ja haastateltaviin ei yksinkertaisesti valikoidu työväenluokkaa – sen sijaan teksteissä esiintyvät ihmiset ovat joko aina edustaneet keskiluokkaa (tai yläluokkaa) tai vaihtoehtoisesti tehneet luokkanousun työväenluokasta ylempiin luokkiin.

Kuten luvussa 4.2.4 kävi ilmi, keskiluokkainen perhe yhtä kaikki esitetään aineistossa pitkälti synonyymina tavalliselle perheelle, mitä työväenluokan yhteydessä ei voi sanoa tapahtuvan. Kuten edellä on käsitelty, keskiluokkaa toki edustaa suuri osa suomalaisista, mutta tämä ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö Suomessa yhä olisi työväenluokkaa. Työväenluokkaista lukijaa ajatellen saattaa olla ongelmallista, jos media ei juurikaan kuvaa omaa viiteryhmää edustavia henkilöitä ja perheitä, vaan tarjoaa sen sijaan samaistumispintaa lähinnä keskiluokkaisille lukijoille.

Luokkadiskurssi

Keskiluokkaan liittyvistä 300 tilastollisesti merkitsevimmästä kollokaatista 11,3 prosenttia ja työväenluokan saamista 188 kollokaatista 8,5 prosenttia edustaa luokkadiskurssia. Keskiluokan tapauksessa luokkadiskurssi on kollokaattien määrässä mitattuna kaikkein suurin diskurssi. Luokkadiskurssi merkitsee puhetapaa, jossa keskiluokkaa tai työväenluokkaa käsitellään muiden yhteiskuntaluokkien tai ylipäätään luokkajärjestelmän kontekstissa. Usein tässä diskurssissa painottuu tarkastelemassani aineistossa eräänlainen vertailu: millaisia ominaisuuksia liittyy ylempään keskiluokkaan, millaisia taas

työväenluokkaan ja niin edelleen. On mielenkiintoista, että nimenomaan yhteiskuntaluokkiin liittyviä kollokaatteja esiintyy molempien tarkastelemieni yhteiskuntaluokkien tapauksessa niin runsaasti: vaikka luokkien merkitys aineistossa näyttäytyykin toisinaan kyseenalaisena, käsitellään sekä keskiluokkaa että työväenluokkaa sangen usein nimenomaan luokkajärjestelmän itsensä kontekstissa.

Molempien luokkien tapauksessa erityisesti keskiluokkaan liittyviä kollokaatteja esiintyy runsaasti. Keskiluokan tapauksessa useat kollokaatit voivat viitata myös *ylempään* tai *alempaan* keskiluokkaan, mikä osin nostaa luokkadiskurssia ilmentävien kollokaattien prosenttiosuutta. Myös työväenluokkaan viittaavia kollokaatteja esiintyy kummankin luokan yhteydessä (keskiluokan tapauksessa neljä, työväenluokan tapauksessa kaksi). Keskiluokan yhteydessä yläluokkaan tai eliittiin viittaavia kollokaatteja esiintyy seitsemän, kun taas työväenluokan kohdalla yksi. Toisin kuin työväenluokka, keskiluokka yhdistetään myös niin sanottuun alaluokkaan. Sekä työväenluokka että keskiluokka tuottavat molemmat lisäksi (luokkaan) *kuulumiseen* viittaavaa kollokaattistoa.

Tiivistettynä työväenluokka siis kollokoi lähinnä itsensä ja keskiluokan kanssa, kun taas keskiluokkaa käsiteltäessä viitataan monipuolisemmin myös muihin yhteiskuntaluokkiin. Tämä on pitkälti linjassa jo aiemmin käsitellyn kanssa: myös muiden diskurssien tapauksessa keskiluokkaa käsitellään aineistossa moniulotteisemmin ja syvällisemmin. Kuten aiemmin todettu, syynä tähän voi olla esimerkiksi se, että tekstien kirjoittajat ehkä edustavat itsekin suurimmaksi osaksi keskiluokkaa ja saattavat näin tiedostamatta tai tietoisesti valita teksteihinsä keskiluokkaisen näkökulman.

Vain keskiluokan tapauksessa esiintyvät diskurssit

Suuruuden diskurssi

Yhteensä 8,3 prosenttia keskiluokkaan liittyvistä 300 tilastollisesti merkitsevimmästä kollokaatista ilmentää suuruuden diskurssia. Työväenluokankin tapauksessa suuruuteen viittaavia kollokaatteja esiintyy viisi – yhteensä siis 2,7 prosenttia kollokaateista – mutta niiden frekvenssit ovat kaikkiaan sangen pieniä. Lisäksi konkordanssilistoja tarkastelemalla voi havaita, että kollokaatit eivät suinkaan tuota yksinomaan työväenluokan suuruuteen viittaavia osumia, vaan ne saattavat esiintyä myös merkitykseltään aivan toisenlaisissa yhteyksissä. Niinpä suuruuden diskurssi jääkin työväenluokan tapauksessa varsin marginaaliseksi.

Keskiluokkaan liittyvät kollokaatit on suuruuden diskurssin kontekstissa mahdollista jakaa kolmeen merkitysryhmään: suuruuteen viittaaviin sanoihin, kasvuun liittyviin sanoihin sekä määrällistä suuruutta ilmaiseviin sanoihin. Keskiluokka jäsenyykin aineistossa paitsi suurena, myös entisestään kasvavana ryhmänä. Tilastojen (Pyykkönen & Pajunen 2012) perusteella voidaan todeta, että esimerkiksi Suomessa alempien (ja ylempien) toimihenkilöiden osuus on viime vuosikymmeninä kasvanut samalla kun työntekijöiden osuus on kutistunut. Vuonna 1970 alempia toimihenkilöitä edusti 25 prosenttia työikäisistä, kun taas työntekijöihin kuului 45 prosenttia. Vuonna 2009 alempien toimihenkilöiden osuus oli noussut 36 prosenttiin ja työntekijöiden vähentynyt 31 prosenttiin. Samoin esimerkiksi aineistossa usein toistuvat maininnat Kiinan kasvavasta keskiluokasta pitävät tilastojen valossa paikkansa (ks. esim. Kersley & Stierli 2015).

Varsinaisten suuruuteen liittyvien kollokaattien lisäksi keskiluokkaan liitetään myös sellaisia elinvoimaisuutta ja keskiluokan yhteiskunnallista merkitystä korostavia sanoja kuin *nouseva* ja *vahva*. Sen sijaan en havainnut aineistossa puhuttavan esimerkiksi *vahvasta työväenluokasta*, vaikka työväenluokan osuus Suomessa melko suuri edelleen onkin. Kokonaan oma kysymyksensä on, miksi työväenluokkaa ei tästä huolimatta käsitellä juuri ollenkaan suuruuden diskurssin näkökulmasta.

Talousdiskurssi

Kahdeksan prosenttia keskiluokan saamista kollokaateista viittaa talouteen. Tämän diskurssin yhteydessä esiintyy kolmenlaiseen merkitysryhmään jakautuvia sanoja: tulotasoon viittaavat kollokaatit (esim. *köyhä*, *rikas*), kuluttamiseen viittaavat kollokaatit (esim. *ostaa*) ja talouteen yleisesti ottaen viittaavat kollokaatit (esim. *talous*). Sen sijaan työväenluokan tapauksessa talouteen viittaavia kollokaatteja ei esiinny laisinkaan. Tämä havainto on sikäli merkityksellinen, että taloudelliset tekijät ja resurssit ovat hyvin vahvasti kytköksissä luokkajärjestelmään. Keskiluokkaisuus yhdistyy tekstissä vahvasti keskituloisuuteen – se käsitetään laajana ryhmänä, joka sijoittuu jonnekin rikkauden ja köyhyyden välimaastoon. Siinä missä yhteiskuntaluokkadiskurssissa keskiluokkaan liittyviä viiteryhmiä ovat työväenluokka, alaluokka ja yläluokka, talousdiskurssissa niitä ovat siis köyhät ja rikkaat.

Myös suomalaisten luokkasamaistumista tutkinut Kahma (2010: 85–86) on havainnut, että suomalaiset hahmottavat luokkajaon ensisijaisesti juuri tulojaon ja varallisuuteen liittyvien erojen kautta. Kahman tutkimuksessa keskiluokkaa luonnehdittiinkin ryhmäksi, joka sijoittuu jonnekin vähän tienaavien ja suurituloisten välimaastoon. Keskituloisuus ja

keskiluokkaisuus käsitettiin suorastaan toistensa synonyymeiksi. Tällaiset havainnot ovat linjassa omien talousdiskurssiin liittyvien tulosten kanssa (ks. luku 4.2.6). Tarkastelemassani aineistossa talousdiskurssi yhdistyy nimenomaan keskiluokkaan – en havainnut teksteissä juurikaan sellaisia tapauksia, joissa työväenluokka olisi määritelty ensisijaisesti tulojen kautta. Ei siis voida sanoa, että siinä missä keskiluokka edustaa aineistossa keskituloisuutta, työväenluokkaisuus edustaisi vastaavasti esimerkiksi pienituloisuutta.

Keskiluokkaisuuteen liitetään aineistossa myös kyky ja halukkuus kuluttaa rahaa erilaisiin tuotteisiin ja hyödykkeisiin. Bauman (2005: 22, 58) toteaaakin, että nyky-yhteiskunta on ennen kaikkea kulutusyhteiskunta, jossa vallitsevan järjestelmän säilyminen edellyttää, että yksilö sisäistää roolinsa eri vaihtoehtojen välillä valitsevana kuluttajana. Toisin sanoen yksilön asema ja normaalius määrittyvät hyvin pitkälti kulutuksen kautta (Launis ym. 2006: 152–153), mikä tarkoittaa, että köyhyys on ennen kaikkea virheellistä tai vajavaista kuluttajuutta (Bauman 2005: 1). Köyhyyttä koskevia tekstejä analysoineet Launis ym. (2006: 144) kirjoittavat, että keskiluokkaiseen normaaliuteen liitetään vahvasti kuluttaminen, omistaminen, ulkonäkö ja mahdollisuus tehdä valintoja. Voidaankin siis päätellä, että keskiluokan ja eliitin edustajia määrittää olennaisesti se, että nämä ryhmät kykenevät toteuttamaan onnistuneesti rooliaan kuluttajina.

Eri alueiden (esimerkiksi Aasian maiden) keskiluokkaa edustavat ihmiset esitetään ryhmänä, jolla on valta ja mahdollisuus vaikuttaa globaaliin talouteen, mutta työväenluokan edustajille tällaista roolia ei aineistossa anneta. Työväenluokkaa käsitellään kyllä jonkin verran erilaisten kulutusvalintojen näkökulmasta (ks. luku 4.2.1), mutta tällöin lähtökohtana on ennemminkin eri luokkien maut ja niiden hierarkia kuin työväenluokan kulutustottumukset sinänsä.

Asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi

Keskiluokkaan liittyvistä kollokaateista 6,7 prosenttia liittyy kaupunkilaisuuden teemoihin. Kollokaatit on mahdollista jakaa kahteen merkitysryhmään, joista toinen sisältää kaupunkeihin ja toinen asumiseen liittyvää sanastoa. Ensimmäiseen merkitysryhmään viittaavia kollokaatteja ovat *alueella*, *alueen*, *asuinalueella*, *kaupunginosassa*, *kaupunki*, *kaupunkien*, *kaupunkilainen*, *kaupunkilaiset* ja *lähiössä*, jälkimmäiseen taas *asukkaan*, *asuntoja*, *asuu*, *asuva*, *asuvat*, *muuttaa*, *muuttavat* ja *muutti*. Keskiluokkaisuus toisin sanoen yhdistyy aineistossa vahvasti kaupunkilaisuuteen ja kaupunkiasumiseen. Työväenluokan tapauksessa sen sijaan tähän diskurssiin kuuluvaksi voidaan lukea yksi kollokaatti (*Lontoon*).

On tyypillistä, että keskiluokkaiset ihmiset sijoitetaan aineistossa osaksi keskiluokkaista (kaupunkilaista) ympäristöä. Esimerkiksi keskiluokkaisen perhe-elämän eräänlaisena tyypillisenä toimintana nähdään kiinnittyminen osaksi keskiluokkaista asuinalueita. (Keskiluokkaiset) kaupungit voidaan myös esittää vastakohtaisina maaseudulle, jossa väestö saattaa joissakin maissa olla vähemmän koulutettua ja köyhempää. Kuten luvussa 4.2.7 käsiteltiin, kaupunkien ja maaseudun välisten erojen korostamisessa saatetaan mennä jopa niin pitkälle, että niitä luonnehditaan suorastaan eri maailmoiksi (ks. sivu 69). Keskiluokkaisuuden ja tietynlaisten asumisratkaisujen välillä on todettu olevan yhteys myös muissa tutkimuksissa (ks. esim. Kahma 2010: 88–89).

Siinä missä *keskiluokkaiseksi kaupunginosaksi* voidaan aineistossa määritellä niin Suomessa kuin Kreikassakin sijaitseva alue, työväenluokan kohdalla tällaisia määritelmiä esiintyy jälleen lähinnä Iso-Britannian kontekstissa. Tämä on linjassa luvussa 4.3.5 esittelemieni havaintojen kanssa. Kuten mainitsemassani luvussa käsiteltiin, työväenluokkaisuus liitetään aineistossa hyvin pitkälti nimenomaan Iso-Britanniaan. Näin ollen ei olekaan erityisen yllättävää, että myös työväenluokkaisista asuinalueista puhutaan lähinnä Iso-Britannian kontekstissa.

Keskiluokkaisen elämän diskurssi

Keskiluokkaisen elämän diskurssia edustaa tarkastelemassani aineistossa vain kuusi kollokaattia, mutta olen siitä huolimatta käsitellyt diskurssia tutkielmassani, sillä kollokaattien yhteenlaskettu frekvenssi on sangen suuri. Keskiluokkaiseen elämän diskurssia edustavat kollokaatit viittaavat ensinnäkin *elämään* yleensä, toisekseen *elämiseen* ja *arkeen*. Keskiluokkainen elämä jäsentyy aineistossa erityisesti erilaisissa kulttuurituotteissa esitetyksi ilmiöksi (jonkin teoksen esimerkiksi kerrotaan kuvaavan *keskiluokkaista elämää*) tai vaihtoehtoisesti synonyymiksi tavallisuudelle ja turvallisuudelle. Lisäksi keskiluokkaisen elämän viettäminen saatetaan usein sijoittaa jonnekin muualle kuin Suomeen, mikä on osaltaan yhteydessä luvussa 4.2.3 käsitelyyn alueelliseen diskurssiin.

Kuten aiemminkin on jo käsitelty, monet luokkiin liittyvät diskurssit ja tekstien konventiot saattavat olla seurausta esimerkiksi siitä, että uutisten kohderyhmän on joko tietoisesti tai tiedostamatta ajateltu käsittävän erityisesti keskiluokkaisia ihmisiä. Sen lisäksi, että keskiluokkaisuus leimaa aineistossa ylipäätään arkea ja elämänmenoa, näyttäytyy se myös sangen tavallisena elämänmuotona: 300 tilastollisesti merkitsevimmän kollokaatin joukkoon lukeutuu yhteensä viisi *tavallisuuteen* viittaavaa kollokaattia sekä yksi

tyypillisyyteen viittaava kollokaatti. Esimerkiksi Autio, Huttunen ja Puhakka (20: 101) toteavatkin artikkelissaan, että keskiluokkaisuus yhdistetään usein keskimääräisyyteen, norminmukaisuuteen tai yleisyyteen. Tällainen tavanomaisuus voikin tehdä keskiluokasta hyvin helpon ryhmän identifioitua. Koska keskiluokkaisuus jäsentyy sangen norminmukaiseksi kategoriaksi, sitä voi olla helppo toteuttaa juuri itselle sopivalla tavalla. Väljänä yleisluokkana keskiluokkaisuus voikin pitää sisällään hyvin monenlaisia elämäntapoja.

Moni suomalainen varmasti samaistuu keskiluokkaisen elämän kuvauksiin ja jakaa kulttuurisen käsityksen siitä millaista on *onnellinen, keskiluokkainen elämä* tai *tavallinen, keskiluokkainen elämä*. Keskiluokkaisen elämäntavan esittäminen itsestään selvänä voi kuitenkin myös sulkea monia ulkopuolelle. Toisenlaisen näkökulman keskiluokkaiseen elämään tarjoaa esimerkiksi Launiksen, Bergrothin ja Anttilan (2006) analyysi vuonna 2006 järjestetyn köyhyyskirjoituskilpailun teksteistä. Teksteissä keskiluokka jäsentyy usein nimenomaan yhteiskunnan ”sisäpuoleksi”, johon kuuluvat subjektit edustavat kunniallisuutta, pystyvyyttä ja hyvää sosiaalista asemaa. Sen sijaan kilpailuun osallistuneet tunnistavat kuuluvansa itse ”ulkopuolelle”, sillä heiltä puuttuvat keskiluokkainen minuus, kulutuskyky ja mahdollisuus ilmentää keskiluokkaista makua esimerkiksi vaatetuksessa. Tekstien kirjoittajat tosin jäsentävät minuuttaan nimenomaan luokattomuuden kautta: esimerkiksi työtön henkilö saattaa kyllä mieltää luokkajärjestelmän olevan olemassa, mutta katsoa itse sijoittuvansa kokonaan sen ulkopuolelle työttömyytensä vuoksi. (Launis ym. 2006: 134–145.)

Työväenluokan tapauksessa elämään tai arkeen viittaavia kollokaatteja ei esiinny lainkaan. Keskiluokkaisuus ja keskiluokkainen elämä voidaankin siis kaiken kaikkiaan nähdä huomattavasti normatiivisempina käsitteinä kuin työväenluokkaisuus ja ”työväenluokkainen elämä”. Havaintojeni mukaan aineistossa ei viitata kertaakaan esimerkiksi *onnelliseen, työväenluokkaiseen elämään* sen enempää kuin *tavalliseen, työväenluokkaiseen elämään*kään.

Koulutusdiskurssi

Yhteensä 3,3 prosenttia keskiluokkaan liittyvistä kollokaateista edustaa koulutusdiskurssia. Tähän diskurssiin kuuluu *koulutettuuteen* (yhteensä kuusi kollokaattia) *koulutukseen* (kaksi kollokaattia) ja *opiskelijuuteen* (yksi kollokaatti) viittaavia sanoja sekä lisäksi korkeaan koulutukseen viittaava kollokaatti *korkeasti*. Keskiluokka siis jäsentyy aineistossa ihmisryhmäksi, jota määrittää nimenomaan korkea koulutus. Toisaalta termillä *koulutettu*

keskiluokka voidaan tekstissä myös viitata nimenomaan siihen jokseenkin keskituloiseen ja korkeasti koulutettuun väestöryhmään erotuksena sellaisista hyvätuloisista ihmisistä, jotka työskentelevät perinteisissä duunariammateissa. On syytä kiinnittää huomiota siihen, että suuri osa kollokaateista edustaa nimenomaan TU-partisiippimuotoa, mikä ohjaa tulkitsemaan, että koulutus on tullut keskiluokalle ikään kuin jonkin ulkopuolisen tahon toimesta (vrt. *kouluttautunut*).

Jälleen työväenluokan yhteydessä koulutukseen viittaavaa sanastoa ei esiinny laisinkaan. Tällainen havainto on sikäli odotuksenmukainen, että työväenluokkasiin ammatteihin ei tyypillisesti liity vaatimusta kovin pitkästä kouluttautumisesta. Myös esimerkiksi Kahma (2010: 86) on havainnut luokkasamaistumista käsittelevässä tutkimuksessaan, että koulutus ja keskiluokkaisuus yhdistetään kiinteästi toisiinsa. Korkean koulutuksen ja korkean (ammatti)aseman ei Kahman tutkimuksessa kuitenkaan katsottu olevan välttämättä yhteydessä toisiinsa, vaan koulutusta pidettiin hieman ristiriitaisena mittarina luokka-aseman kartoittamiseen. Haastateltavat nostivat esiin esimerkiksi sen, että työntekijäammattissa toimiva saattaa joissakin tapauksissa ansaita paremmin kuin kouluttautunut keskiluokan edustaja. Niinpä koulutuksen katsottiin olevan toissijainen luokka-aseman indikaattori verrattuna tulotasoon.

Kuten luvussa 4.2.8.1 käsittelin, myös omassa tutkielmassani havaitsin samankaltaisia suhtautumistapoja keskiluokan ja koulutuksen väliseen suhteeseen. Aineistosta nousi esiin korkeaan koulutukseen liittyvä epävarmuus: vuosien kouluttautuminen ei enää välttämättä takaa vaurasta ja tasaista elämään, vaan työelämä saattaa olla koulutetulle keskiluokan edustajalle kaikkea muuta kuin reilu. Sen sijaan korkeasti koulutettuun keskiluokkaan katsottiin liittyvän tietynlainen maku ja esimerkiksi tietynlaisen kulttuurin suosiminen. Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella keskiluokka on mahdollista käsittää ikään kuin kahdesta näkökulmasta: toisaalta tulojen (ja erityisesti keskituloisuuden) kautta, toisaalta taas ryhmänä, jota yhdistää korkea koulutus ja kenties tietynlainen kulttuurinen jaettu pääoma.

Vain työväenluokan tapauksessa esiintyvät diskurssit

Menneisyyden diskurssi

Ainoa diskurssi, joka esiintyy yksinomaan työväenluokan yhteydessä, on menneisyyden diskurssi, joka liittyy työväenluokan osaksi historiallista kontekstia. Tätä diskurssia edustaa 5,3 prosenttia kaikista työväenluokkaan liittyvistä kollokaateista. Menneisyyden diskurssi

edustaa kulttuuridiskurssin ohella sellaista merkitysryhmää, johon kollokaatioanalyysin keinoin ei ole ollut erityisen helppoa päästä käsiksi. Syynä tähän on se, että menneisyyden diskurssia edustavat kollokaatit ovat osin erilaisia kieliopillisia sanoja (esim. *enää*, *ole*, *olivat*), joiden ei suoraan voi päätellä ilmentävän menneisyyden diskurssia.

Muutoin menneisyyden diskurssi ilmenee esimerkiksi sellaisten vuosilukuihin viittaavien kollokaattien kautta kuin *luvulla-*, *luvun-* sekä *vuonna*. Kaikkiaan diskurssin analysoiminen edellyttää huomattavasti tarkempaa aineiston lähilukua kuin monen muun diskurssin havainnointi. Työväenluokkaa voidaan käsitellä menneisyyden diskurssin kontekstissa ainakin kahdella eri tavalla: toisaalta työväenluokkaisuus voidaan sijoittaa historialliseen (esim. 1900-luvun alun tai puolivälin) kontekstiin, toisaalta taas työväenluokan merkitys nyky-yhteiskunnassa voidaan kiistää tai osoittaa epävarmaksi.

Kuten edellä on käynyt ilmi (ks. esim. luku 2.1.1), työväenluokka ei tilastollisesti ole hävinnyt Suomesta mihinkään, vaan sen osuus on yhä 2000-luvullakin merkittävä. Onkin kiinnostavaa, että työväenluokkaisuus yhdistetään siitä huolimatta voimakkaasti nimenomaan menneisyyteen. Voidaan pohtia, onko syynä tähän esimerkiksi se, että kirjoittajat mieltävät osaksi historian havinaa nimenomaan sellaisen työväenluokkaisen *kulttuurin*, jonka rooli ja merkitys tänä päivänä ei ole niin merkittävä kuin esimerkiksi 1900-luvulla. Keskiluokan tapauksessa yhtä kaikki vain kahden kollokaatin voi (osittain) katsoa edustavan menneisyyden diskurssia, joten keskiluokan tapauksessa tämän diskurssin osuus jää sangen marginaaliseksi.

Osittain työväenluokan rooli menneen maailman edustajana voi toki olla seurausta tutkitusta sanasta. On mahdollista, että termi *työväenluokka* yhdistyy aineistossa nimenomaan viime vuosisatojen kouluttamattomaan, työtä tekevään väestönsään, kun taas nykykontekstissa työväenluokkaan on alettu viitata uudenlaisilla termeillä – tällaisia voisivat kenties olla esimerkiksi *duunarit* tai *palkansaajat*. Oman maisterintutkielmani puitteissa ei valitettavasti ole ollut mahdollista perehtyä mahdolliseen sanastossa tapahtuneeseen muutokseen, vaan asia vaatii lisätutkimuksia. Joka tapauksessa on kiinnostavaa pohtia, kenen näkemyksiä ja maailmankuvaa ajatus työväenluokan kuulumisesta historiaan edustaa. Jakavatko myös työväenluokkaan itsensä lukevat käsityksen siitä, että työväenluokka on menettänyt merkityksensä?

Yhteenveto

Luvussa 2.1.2 esittelin neljä ulottuvuutta, jotka ovat kytköksissä yksilön luokka-asemaan ja toisaalta käytettävissä oleviin resursseihin ja elämäntapoihin. Näitä ulottuvuuksia Blockin (2015) mukaan ovat 1) taloudelliset resurssit (esimerkiksi tulot ja omaisuus), 2) sosiaaliset resurssit (esimerkiksi ammattiasema, koulutus ja sosiaaliset verkostot), 3) käyttäytyminen (kulutustottumukset, ajankäyttö ja niin edelleen) sekä 4) elinolosuhteet (esimerkiksi asuinalue, terveys, liikkuvuus, elämänlaatu).

Tutkimustuloksia on kiinnostavaa tarkastella näiden ulottuvuuksien näkökulmasta. Kun tarkastellaan keskiluokkaan liittyviä diskursseja, voidaan havaita, että ne edustavat suhteellisen kattavasti Blockin kuvailemaa neljää ulottuvuutta. Taloudellisia resursseja edustaa aineistossa talousdiskurssi ja sosiaalisiin resursseihin taas liittyvät koulutetun keskiluokan diskurssi sekä keskiluokkaisen perheen diskurssi. Keskiluokalle ominaista käyttäytymistä käsitellään erityisesti luokkadiskurssin ja keskiluokkaisen elämän diskurssin yhteydessä ja elinolosuhteisiin liittyvät seikat tulevat ilmi varsinkin alueellisen diskurssin sekä asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssin tapauksissa.

Kun taas tarkastellaan kuutta työväenluokkaan liittyvää diskurssia, voidaan havaita, että niitä ei ole mahdollista sijoittaa yhtä kattavasti Blockin neljään yhteiskuntaluokan ulottuvuuteen. Jälleen luokkadiskurssin yhteydessä käsitellään työväenluokalle ominaista käyttäytymistä, kun taas työväenluokkainen tausta liittyy sosiaalisiin resursseihin. Samoin kuin keskiluokan tapauksessa, myös työväenluokan yhteydessä alueellisen diskurssin voi sijoittaa elinolosuhteisiin. Ensimmäiseen ulottuvuuteen eli taloudellisiin resursseihin ei kuitenkaan ole mahdollista luokitella yhtään työväenluokkaan liittyvää diskurssia. Tätä voidaan pitää sikäli yllättävänä havaintona, että yhteiskuntaluokat ovat kuitenkin hyvin perustavanlaatuisella tavalla kytköksissä talouteen.

Voidaan kaiken kaikkiaan siis sanoa, että keskiluokkaa käsitellään aineistossa monipuolisemmin kuin työväenluokkaa. Työväenluokka jäsentyy teksteissä osana historiaa sekä erilaisten kulttuurituotteiden aiheena, minkä lisäksi se yhdistetään vahvasti Iso-Britanniaan osana alueellista diskurssia. Neljänneksi työväenluokkaa käsitellään aineistossa osana yhteiskuntaluokkajärjestelmää ylipäätään. Yksilön kannalta työväenluokkaisuus määrittää erityisesti ihmisen *taustaa* ja henkilöhistoriaa, minkä lisäksi työväenluokkaisuus voidaan yhdistää joihinkin ihmisiin ja ihmisryhmiin (esimerkiksi valkoihoisiin). Keskiluokkaisuus taas esitetään monipuolisempana ja nykykontekstissa relevantimpana ilmiönä; sitä määrittävät suuruus, globaalius, taloudelliset kytkökset ja asema suhteessa

muihin luokkiin. Keskiluokkaisuuteen kiinteästi liittyviä asioita ja ominaisuuksia ovat korkea koulutus, kaupunkilaisuus ja perhe-elämä. Muita keskiluokkaan liittyviä diskursseja ovat keskiluokkaisen elämän diskurssi, henkilödiskurssi sekä kulttuuridiskurssi.

Mistä eroavaisuuksissa sitten on kyse? Kuten Skeggs (2004: 187) toteaa, luokkarepresentaatioissa on otettava huomioon se, että mediatyöläisistä kovinkaan suuri osa ei välttämättä itse edusta työväenluokkaa – samankaltaista keskustelua on käyty myös esimerkiksi liittyen etnisyyksien representointiin. Keskiluokkaisuus on yhteiskunnassa normi, jolla on hallitsevan kulttuurin asema (Käyhkö 2008: 256–257). On mahdollista, että työväenluokkaisuus nähdään yhteiskunnassamme ideologisempuna kategoriana, ikään kuin *enemmän* luokkana kuin keskiluokka. Vaikka myös keskiluokka kiinnittyy perustavanlaatuisella tavalla osaksi luokkajärjestelmää, voidaan pohtia, onko se käsitteenä osin irtautunut yhteiskuntaluokkiin viittaavasta merkityksestään. Työväenluokan tapauksessa tällaista irtautumista taas ei voida olettaa tapahtuneen, minkä vuoksi se kantaa eri tavoin mukanaan kiusalliseksi koettua muistutusta luokkajärjestelmän olemassaolosta. Jos ja kun yhteiskunnassa halutaan vaalia ajatusta kansalaisten keskinäisestä tasa-arvosta ja yhtäläisistä mahdollisuuksista, ajatusta yhteiskuntaluokkien olemassaolosta saattaa olla hankalaa hyväksyä tai myöntää. Kuten Kivimäki (2008: 5) toteaa, luokat on ylipäättään saatettu kokea hankaliksi teemoiksi, minkä vuoksi on ollut houkuttelevaa sijoittaa ne aina jonnekin muualle, esimerkiksi menneisyyteen tai brittiyhteiskuntaan. Kuten luvuissa 4.3.2 ja 4.3.5 käsiteltiin, juuri näin on aineistossa työväenluokan tapauksessa tehty.

Tutkimuksissa on todettu, että työväenluokkaa saatetaan erityisesti populäärikulttuurissa usein representoida liiallisena, kohtuuttomana ja yliampuvana, kun taas keskiluokkaa leimaavat järkevyyt, kohtuullisuus ja erottautuminen työväenluokalle ominaisesta hillittömyydestä (Skeggs 2004: 190–194). Omassa aineistossani työväenluokan kuvastoa leimaa kuitenkin ennemminkin kuvaston puute. Kuten Kivimäki (2008: 9) esittää Ehrenreichia (1995: 40) mukailleen, esimerkiksi televisiossa työväenluokkaisia ihmisiä esiintyy usein kohtuuttoman vähän samalla kun ruudun täyttävät esimerkiksi lääkärit ja poliisit. Negatiiviset representaatiot ovat toki ongelmallisia sinänsä, mutta nähdäkseni ongelmallisena voidaan pitää myös sitä, että työväenluokka häivytetään mediasta ja kulttuurituotteista. Toisaalta ilmiössä voi osin olla kyse myös siitä, että esimerkiksi poliittisessa retoriikassa luokkiin saatetaan viitata erilaisilla kiertoilmaisilla sen sijaan, että siitä puhuttaisiin suoraan (Skeggs 2004: 212).

Kiinnostavaa on, että poliittinen diskurssi jää tutkimassani aineistossa hyvin marginaaliseksi – olettamukseni oli, että politiikka nousisi suorastaan keskeiseksi temaksi.

Erityisesti keskiluokan tapauksessa joitakin politiikkaan ja esimerkiksi puolueisiin liittyviä kollokaatteja esiintyykin, mutta niiden määrät ja frekvenssit jäävät melko vähäisiksi. Tällaisia kollokaatteja ovat esimerkiksi *kokoomus*, *poliittisesti* ja *puolue*.

Tulos on kuitenkin yhteneväinen aiempien tutkimustulosten kanssa. Suomalaisten luokkasamaistumista tutkittaessa havaittiin, että tutkittavien keskuudessa oli harvinaista jäsentää luokkajako poliittiseksi kysymykseksi. Poliittinen näkökulma nousi esiin lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa lapsuudenkodin luokka-asema ja sijoittuminen poliittiselle kartalle kytkettiin toisiinsa. Toisaalta keskiluokkaan saatettiin myös liittää maltillisuus ja pidättäytyminen sellaisesta poliittisesta toiminnasta, jonka voisi käsittää jollain tavalla radikaalina tai kumouksellisena. (Kahma 2010: 87.)

Lopuksi täytyy kuitenkin huomauttaa, että vaikka kollokaattien avulla on mahdollista päästä käsiksi teksteissä esiintyviin diskursseihin ja saada niiden yleisyydestä määrällistä tietoa, tämän tutkimuksen ei voi katsoa esittävän minkäänlaista lopullista totuutta. Diskurssit eivät ole kiveen hakattuja – ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää sille, kuinka usein jonkin tietyn näkökulman on esiinnyttävä aineistossa, jotta voitaisiin puhua diskurssista. Niinpä vaikka työväenluokan tapauksessa kollokaattien joukossa ei esiinny talouteen viittaavaa sanastoa, ei silti voida varmuudella väittää, etteikö aineistossa voitaisi siitä huolimatta puhua työväenluokasta jossakin määrin myös talousdiskurssin näkökulmasta. Aineistossa voi myös edelleen esiintyä sellaisia diskursseja, joita tässä tutkimuksessa ei ole noussut esiin, sillä kollokaatioanalyysi voi paljastaa aineistosta hieman erilaisia asioita kuin vaikkapa ”tavallinen” diskurssianalyysi. Molempien tutkittavien sanojen tapauksessa kollokaattien perusteella olikin mahdollista löytää viitteitä muistakin kuin tässä tutkielmassa esiteltävistä diskursseista. Olen kuitenkin jättänyt ne tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä niiden frekvenssit ovat huomattavasti pienempiä kuin tässä tutkielmassa esiteltyjen diskurssien.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut keskiluokkaan ja työväenluokkaan liittyviä diskursseja Helsingin Sanomien verkkosivuilla vuosina 2001–2016 julkaistuissa teksteissä käyttäen menetelmänä korpusavusteista kriittistä diskurssianalyysia. Tavoitteenani on ollut selvittää, millaisia diskursseja keskiluokkaan ja työväenluokkaan liitetään ja millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia työväenluokkaan ja keskiluokkaan liitettyjen diskurssien välillä on. Kiinnostus aihetta kohtaan virisi alkujaan arkisista havainnoista ja pohdinnoista – kokemukseni mukaan luokkateemat olivat alkaneet näkyä enenevässä määrin julkisessa keskustelussa ja herättää yhä suurempaa kiinnostusta. Siitä huolimatta luokkiin tuntui liittyvän myös jotain häilyvää, kyseenalaista ja epävarmaa. Keskiluokkaiseksi joku nyt vielä saattoikin identifioitua, mutta miksi työväenluokkaisuudesta puhuminen tuntui niin vanhahtavalta?

Yhteiskuntaluokat eivät suomalaisen kielitieteen kontekstissa ole olleet kovinkaan suosittu tutkimusaihe. Viime vuosina luokkiin liittyvästä keskustelusta on kuitenkin alkanut tulla yhä ajankohtaisempaa ja relevantimpaa. Vaikka luokkatutkimusta on tehty etenkin sosiologian alalla, kielitieteellinen lähestymistapa (kuten tutkielmani osaltaan osoittaa) voi tuoda luokkiin kohdistuvaan tutkimukseen hyödyllisellä tavalla uudenlaista näkökulmaa.

Tekemieni havaintojen perusteella voidaan todeta, että vaikka tutkimani sanat edustavat molemmat yhteiskuntaluokkiin viittaavaa termistöä, ovat niiden käyttöalat sangen erilaiset. Keskiluokkaviittauksia on aineistossa yli kuusi kertaa enemmän kuin viittauksia työväenluokkaan, minkä lisäksi keskiluokkaan liitetään selvästi enemmän erilaisia diskursseja kuin työväenluokkaan. Siinä missä keskiluokkaan liittyviä diskursseja on yhteensä kymmenen, työväenluokkaan voi yhdistää kuusi diskurssia.

Keskiluokan saamia diskursseja ovat alueellinen diskurssi, asumisen ja kaupunkilaisuuden diskurssi, henkilödiskurssi, kulttuuridiskurssi, keskiluokkainen elämä -diskurssi, perhediskurssi, koulutettu keskiluokka -diskurssi, suuri keskiluokka -diskurssi, talousdiskurssi sekä luokkadiskurssi. Määrällisesti aineistossa korostuvat eniten luokkadiskurssi, suuri keskiluokka -diskurssi sekä alueellinen diskurssi. Työväenluokan saamia diskursseja taas ovat alueellinen diskurssi, henkilödiskurssi, menneisyyden diskurssi,

kulttuuridiskurssi, perhediskurssi sekä luokkadiskurssi. Määrällisesti aineistossa painottuvat työväenluokan tapauksessa erityisesti luokkadiskurssi, henkilödiskurssi sekä perhediskurssi.

Työväenluokkaisuus paikantuu teksteissä kaiken kaikkiaan usein menneisyyteen (joko yksilön henkilöhistorian tai yhteiskunnan jaettuun menneisyyteen) tai esimerkiksi Iso-Britanniaan. Kivimäen (2008: 5) havaintoja mukaillen tämä voi olla seurausta esimerkiksi siitä, että hankalana ja kiusallisena aiheena luokat on houkuttelevaa sijoittaa aina johonkin muuhun kuin oman yhteiskunnan kontekstiin. Keskiluokkaisuutta taas ei paikanneta selkeästi osaksi jotakin tiettyä ajallista tai paikallista kontekstia, vaan se jäsentyy luontevasti osaksi monenlaisia elämän ja yhteiskunnan osa-alueita. Siinä missä työväenluokan olemassaolo usein kiistetään tai kyseenalaistetaan, keskiluokan olemassaoloon ei liitetä vastaavaa epävarmuutta. Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa on todettu, keskiluokkaisuus jäsentyy yhteiskunnassa usein ensisijaiseksi, eräänlaiseksi normiksi ja synonyymiksi kunnollisuudelle ja tavallisuudelle (Autio, Puhakka ja Huttunen 2010: 101; Käyhkö 2008: 256–257). Saamieni tulosten voi katsoa tukevan näitä aiemmin tehtyjä havaintoja.

Tutkimukseni pohjalta olen esittänyt, että keskiluokan käsitteen voi kenties jossain määrin nähdä irronneen yhteiskuntaluokkamerkityksestään. Siinä missä työväenluokkaisuus viittaa varsin eksplisiittisesti nimenomaan yhteiskuntaluokkaan, keskiluokkaisuuden käsite ei välttämättä kannu mukanaan yhtä vahvaa viittausta luokkajärjestelmään. Sen sijaan keskiluokkaisuudella voidaan viitata aineistossa esimerkiksi rikkauden ja köyhyyden väliin sijoittuvaan tulotasoon sekä tietynlaiseen – suhteellisen tavalliseen, turvattuun ja hyväksytyyn – elämänmuotoon. Kulttuurin ja erilaisten kulttuurituotteiden konteksti näyttäisi kuitenkin paikantuvan alueeksi, jossa niin työväenluokan kuin keskiluokankin käsitettä voi käyttää suhteellisen huolettomasti. Saamiani tuloksia voi kuitenkin selittää osaltaan se, että aineistoani on ollut tuottamassa oletettavasti ensisijaisesti juuri keskiluokkaan kuuluvia henkilöitä.

5.2 Tutkimusmenetelmän arviointi ja mahdolliset jatkotutkimusideat

Käyttämäni menetelmä – korpusavusteinen kriittinen diskurssintutkimus – soveltui tutkimustavoitteiden saavuttamiseen pääosin hyvin, vaikka siihen liittyi myös joitakin rajoituksia. Erityisesti keskiluokan tapauksessa korpusavusteisuus toi tutkimukseen hyvin mielenkiintoisen ulottuvuuden. Tutkimus olisi luonnollisesti ollut mahdollista toteuttaa myös niin sanotun perinteisen diskurssianalyysin keinoin ja suppeampaa aineistoa analysoiden.

Korpusaineistoa käyttämällä oli kuitenkin mahdollista saada huomattavasti laajempi kuva keskiluokkaan liittyvistä puhetavoista. Lisäksi kollokaatteihin liittyvä määrällinen evidenssi helpotti havaintojen perustelemista. Sen sijaan työväenluokkaan liittyviin diskursseihin olisi voinut olla helpompi päästä käsiksi perinteisen diskurssianalyysin keinoin. Työväenluokkaa koskeva osakorpus muodostui lopulta siinä määrin suppeaksi, että kollokaatioanalyysi ei välttämättä ollut paras mahdollinen tapa tarkastella työväenluokkaan liitettyjä diskursseja. Kollokaateiksi kun valikoitui substantiivien sijaan runsaahkosti erilaisia kieliopillisia sanoja, joiden kautta ei ollut erityisen helppoa päästä käsiksi diskursseihin. Tätä oli kuitenkin ennen osakorpuksen kokoamista mahdotonta ennustaa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että korpusavusteinen diskurssianalyysi voi monessa tapauksessa olla tehokas keino diskurssien analysoimiseen, kunhan korpus vain on riittävän suuri ja tarkasteltava sana siinä tarpeeksi yleinen. Korpusavusteista diskurssianalyysia ei toistaiseksi ole hyödynnetty kovinkaan runsaasti suomenkielisiä aineistoja tutkittaessa, mikä tarkoittaa, että kartoittamattomia tutkimusaiheita ja näkökulmia on valtavasti. Valmiita, vapaasti hyödynnettäviä suomenkielisiä korpuksia on olemassa jonkin verran, joten oman korpuksen kokoaminen ei suinkaan ole välttämätöntä.

Tutkielmani pohjalta on mahdollista kehitellä hyvin monenlaisia jatkotutkimusideoita. Maisterintutkielman suppeuden vuoksi minun ei ollut mahdollista sisällyttää tutkimukseeni kovinkaan syvällistä yläluokkaan kohdistuvaa analyysia. Tutkimuksessani yläluokkaan liittyvät puhetavat tulivat ilmi ainoastaan silloin, kun ne vertautuivat tavalla tai toisella keski- tai työväenluokkaan. Koska *keskiluokka-* ja *työväenluokka-*käsitteiden käyttöalat kuitenkin erosivat sangen selvästi toisistaan, olisi mielenkiintoista tarkastella lähemmin myös sitä, millaisia diskursseja yläluokkaan liitetään.

Tutkimustulosten perusteella olisi sangen mielenkiintoista pureutua vielä tarkemmin työväenluokan käsitteeseen. Kuten sanottu, aineistossa keskiluokkaa käsitellään huomattavasti enemmän kuin työväenluokkaisuutta. On kuitenkin syytä huomata, että vaikka Helsingin Sanomat edustaakin Suomen laajalevikkisintä mediaa (Media Audit Finland 2018), ei kuitenkaan voida katsoa, että se välttämättä mitenkään yksiselitteisesti heijastelisi kaikkea yhteiskunnassa käytävää keskustelua. Mahdollinen jatkotutkimus voisikin antaa vastauksia esimerkiksi siihen, puhutaanko työväenluokkaisuudesta suvereenimmin ja monipuolisemmin toisenlaisissa aineistoissa tai onko työväenluokasta kenties (osin) siirrytty puhumaan joillakin toisilla termeillä (esimerkiksi *duunarit*) – ja jos on, mistä tällaiset muutokset kenties johtuvat.

LÄHTEET

- Alapuro, Risto 1980: Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat 1870-luvulta toiseen maailmansotaan. Tapani Valkonen, Risto Alapuro, Matti Alestalo, Riitta Jallinoja & Tom Sandlund (toim.), *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*. Juva: WSOY.
- Alestalo, Matti 1980: Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat toisen maailmansodan jälkeen. – Tapani Valkonen, Risto Alapuro, Matti Alestalo, Riitta Jallinoja & Tom Sandlund (toim.), *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*. Juva: WSOY.
- Allardt, Erik 1983: *Sosiologia 1*. Porvoo: WSOY.
- Anttila, Anu-Hanna, Bergroth, Harley, Kauranen, Ralf, Lahikainen, Lauri, Lamberg, Emma, Launis, Kati, Mäkinen, Katariina & Ojajärvi, Jussi 2016: Johdanto teokseen ja luokkajärjestyksen käsitteeseen. – Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi (toim.), *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa* s. 10–27. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, Anu-Hanna, Kauranen, Ralf, Launis, Kati & Ojajärvi, Jussi (toim.) 2016: *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Autio, Minna, Huttunen, Kaisa & Puhakka, Elina 2010: Keskiluokkainen ja ekonomistinen eetos kuluttajakerronnassa: ansaittua ja laskelmoitua hedonismia. – Minna Lammi, Liisa Peura-Kapanen & Päivi Timonen (toim.), *Kulutuksen määrät ja tyylit talouden muutoksissa*. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirjoja 6 s. 95–115. – https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152242/Kulutuksen_maarat_ja_tyylit_talouden_muutoksissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y 23.3.2019.
- Baker, Paul 2006: *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum.
- Baker, Paul & McEnery, Tony 2015: Introduction. – Paul Baker & Tony McEnery (toim.), *Corpora and discourse studies. Integrating discourse and corpora* s. 1–19. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bauman, Zygmunt 2005: *Work, consumerism and the new poor*. 2. painos. New York: Open University Press.
- Biber, Douglas, Conrad, Susan & Reppen, Randi 1998: *Corpus linguistics. Investigating language structure and use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Block, David 2014: *Social class in applied linguistics*. London: Routledge.
- 2015: *Class in and for itself in neoliberal times: Advancing and developing a research agenda for sociolinguistics*. Luento Jyväskylän yliopistossa 16.1.2015.
- Blom, Raimo & Melin, Harri 2002: Luokat ja työmarkkinat 2000-luvun alussa. – Timo Piirainen & Juho Saari (toim.), *Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö?* Helsinki: Gaudeamus.
- Blom, Raimo, Melin, Harri & Pyöriä, Pasi 2001: *Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bourdieu, Pierre 1986: *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre & Thompson, John 1991: *Language and symbolic power*. Oxford: Polity Press.
- Dictionary 2018: *bling bling* – <https://www.dictionary.com/browse/bling-bling> 30.9.2018.

- Ehrenreich, Barbara 1995: *The silenced majority. Why the average working person has disappeared from American media and culture.* – Gail Dines & Jean M. Humez (toim.), *Gender, race and class in media.* London: Sage Publications.
- Erikson, Robert & Goldthorpe, John H. 1992: *The constant flux. A study of class mobility in industrial societies.* Oxford: Oxford University Press.
- Erola, Jani 2009: Social mobility and education of Finnish cohorts born 1936–75. Succeeding while failing in equality of opportunity? – *Acta Sociologica* 52 (4) s. 307–327.
- 2010a: Johdanto. – Jani Erola (toim.), *Luokaton Suomi?* s. 19–26. Helsinki: Gaudeamus.
- 2010b: Luokkarakenne ja luokkiin samaistuminen Suomessa. – Jani Erola (toim.), *Luokaton Suomi?* s. 27–50. Helsinki: Gaudeamus.
- Erola, Jani & Moisio, Pasi 2004: Rakennemuutos ja sosiaalinen liikkuvuus Suomessa. – Ismo Kantola, Keijo Koskinen & Pekka Räsänen (toim.), *Sosiologia karttalehtiä* s. 117–136. Tampere: Vastapaino.
- Erola, Jani, Räsänen, Pekka, Halenius, Laura, Vasunta, Veera & Haapanen, Teemu 2005: *SUOMI 2004. Aineistonkeruu ja tutkimusseloste sekä yhteiskunnan ja kulutuksen muutos 1999–2004.* Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja 5 (2005). – http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/113629/Kre5_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y 2.2.2018.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and social change.* Cambridge: Polity Press.
- 1995: *Critical discourse analysis.* London: Longman.
- 2003: *Analysing discourse. Textual analysis for social research.* London: Routledge.
- Foucault, Michel 1981: *History of sexuality.* Harmondsworth: Penguin Books.
- Gee, James Paul 1999: *An introduction to discourse analysis. Theory and method.* London: Routledge.
- Grahn-Wilder, Malin 2016: Intersektionaalisuus, feministinen filosofia ja ymmärtämisen kehä. – Kristina Rolin, Olli-Pekka Moisio, Martina Reuter & Miira Tuominen (toim.), *Sukupuoli ja filosofia.* SopHi 131. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51116/978-951-39-6610-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 18.3.2019.
- Haavisto, Ilkka 2018: *Vankistuva keskiluokka.* EVA-analyysi 63. – https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2018/05/eva_analyysi_no_63.pdf 21.3.2019.
- Halliday, M.A.K: *An introduction to functional grammar.* London: Arnold.
- Haylett, Chris 2001: Illegitimate subjects? Subject whites, neoliberal modernization and middle class multiculturalism. *Environment and planning D: Society and space* (19) s. 351–370.
- Heinonen, Jari 2006: *Työläismies ahdingossa? Kolme miessukupolvea rakennemuutosten Suomessa.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Jantunen, Jarmo 2004: *Synonymia ja käännessuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin.* Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- 2009: »Minulla on aivan paljon rahaa» – Fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa. *Virittäjä* 113 (3) s. 356–381.
- 2018a: Homot ja heterot Suomi24:ssä: analyysi digitaalisista diskursseista. *Puhe ja kieli* 38 (1) s. 3–22.

- 2018b: Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista. *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 11, s. 20–44.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2006: *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Järvinen, Katriina & Kolbe, Laura 2007: *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa. Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kahma, Nina 2010: Keskiluokan valossa – Suomalaisen luokkasamaistuminen empiirisessä valossa. – *Sosiologia* 46 (2) s. 81–96.
- Kauranen, Ralf & Lahikainen, Lauri 2016: Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti. – Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi (toim.), *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa* s. 46–87. Tampere: Vastapaino.
- Kersley, Richard & Stierli, Markus 2015: *Global wealth in 2015: Underlying trends remain positive*. – <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/responsibility/news-stories/articles/news-and-expertise/2015/10/en/global-wealth-in-2015-underlying-trends-remain-positive.html> 20.3.2019.
- Kivimäki, Sanna 2008: Kadonnutta luokkaa etsimässä. *Kulttuurintutkimus* 25 (4) s. 3–18.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. – <https://www.kielitoimiston.sanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> 23.2.2019.
- Käyhkö, Mari 2008: Kädenjälki näkyviin – koulunpenkkiä väistelevät nuoret työläisnaiset. – Tarja Tolonen (toim.), *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Launis, Kati, Bergroth, Harley & Anttila, Anu-Hanna 2016: ”Luokattomuus” ja eriarvoisuuden kokeminen köyhyyskirjoituskilpailun teksteissä. – Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi (toim.), *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa* s. 134–165. Tampere: Vastapaino.
- Lehto, Liisa-Maria 2018: *Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Oulu: Oulun yliopisto. – <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526219097.pdf> 23.3.2019.
- Marx, Karl & Engels, Friedrich 1848: *Kommunistisen puolueen manifesti (1848)*. Näköispainos. Helsinki 1972.
- Mautner, Gerlinde 2009a: Corpora and Critical Discourse Analysis. – Paul Baker (toim.), *Contemporary corpus linguistics* s. 32–46. New York: Continuum.
- 2009b: Checks and balances: how corpus linguistics can contribute to CDA. – Ruth Wodak and Michael Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis*. Glasgow: Sage Publications Inc.
- Media Audit Finland 2018: *LT ja JT tarkastustilasto 2017*. – <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/06/LTtilasto2017-1.pdf> 6.9.2018.
- Melin, Harri 2010: Tarvitaanko vielä luokkatutkimusta? – Jani Erola (toim.), *Luokaton Suomi?* s. 211–226. Helsinki: Gaudeamus.
- Moisio, Pasi 2005: Luokat ja liikkuvuus hyvinvointivaltiossa – John. H. Goldthorpen toimintateoreettinen viitekehys. – Juho Saari (toim.), *Hyvinvointivaltio – Suomen mallia analysoimassa* s. 256–276. Helsinki: Yliopistopaino.

- Naumanen, Päivi & Silvennoinen, Heikki 2010: Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus. – Jani Erola (toim.), *Luokaton Suomi?* s. 19–26. Helsinki: Gaudeamus.
- Nuolijärvi, Pirkko 2002: Miten kielentutkija analysoi yhteiskuntaa? – Anna Mauranen & Liisa Tiittula (toim.) 2002, *Kieli yhteiskunnassa – yhteiskunta kielessä*. AFinLAN vuosikirja 60 s. 13–34. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Ojajärvi, Jussi, Mäkinen, Katariina, Launis, Kati, Lamberg, Emma, Lahikainen, Lari, Kauranen, Ralf, Bergroth, Harvey & Anttila, Anu-Hanna 2006: Miten Suomi muuttui 2000-luvulle tultaessa? – Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi (toim.), *Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa* s. 28–45. Tampere: Vastapaino.
- Ojajärvi, Jussi & Steinby, Liisa 2008: Esipuhe. – Jussi Ojajärvi & Liisa Steinby (toim.), *Minä ja markkinavoimat* s. 7–24. Helsinki: Avain.
- Paldán, Maiju 2018: *Seksuaalisen haluttomuuden diskurssit Suomi24-korpusaineistossa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- Partington, Alan, Duguid, Alison & Taylor, Charlotte 2013: *Patterns and meanings in discourse: theory and practice in corpus-assisted discourse studies (CADS)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Arja Piirainen-Marsh & Kari Sajavaara (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s. 191–218. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi 2018: *Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*. – <http://e2.fi/publication/45> 15.4.2018.
- Puhakka, Elina 2010. *Keskiluokkainen kulutuseetos 1920–1950-luvuilla syntyneiden suomalaisten kulutuskerronnassa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. – https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23741/Puhakka_Maisterin%20tutkielma_2010_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y 13.3.2019.
- Pynnönen, Anu 2013: Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence> 26.1.2019.
- Pyykkönen, Toni & Pajunen, Ari 2012: *Toimihenkilöiden määrä kaksinkertaistunut 40 vuodessa*. Tilastokeskus. – http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2012-09-11_001.html 31.1.2019.
- Pöyliö, Heta & Erola, Jani 2015: Suomen lisääntynyt sosiaalinen liikkuvuus harvinaista muualla Euroopassa. – *Talous ja yhteiskunta*. 2015 (4) s. 30–35.
- Roivas, Marianne 2009: *Jalkapalloa kirjoittamassa. Jalkapallon merkityksiä uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 56. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Romaine, Suzanne 2000 (1994): *Language in society: Introduction to sociolinguistics*. New York: Oxford University Press.
- Ruonavaara, Hannu 2004: Yhteiskunnan rakenteen näkökulma. Esimerkkinä luokkarakenne. – Ismo Kantola, Keijo Koskinen & Pekka Räsänen (toim.), *Sosiologia karttalehtiä* s. 97–116. Tampere: Vastapaino.
- Ryhänen, Erika 2011: *Sosioekonomisen taustan vaikutus kahdeksaluokkalaisten nuorten adjektiivien ja verbien käyttöön*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

- Saikkonen, Paula, Hannikainen, Katri, Kauppinen, Timo, Rasinkangas, Jarkko & Vaalavuo, Maria 2018: *Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregaatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 2/2018. – http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136125/URN_ISBN_978-952-343-084-6.pdf?sequence=1 1.3.2019.
- Sinclair, John 1991: *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Skeggs, Beverley 2004: *Elävä luokka*. Tampere: Vastapaino.
- Stubbs, Michael 1995: Collocations and semantic profiles: on the cause of the trouble with quantitative studies. – <https://www.unitrier.de/fileadmin/fb2/ANG/Linguistik/Stubbs/stubbs-1995-cause-trouble.pdf> Thompson, Geoff & Hunston, Susan 2006: *System and corpus: Exploring connections*. London: Equinox.
- Tognini-Bonelli, Elena 2004: Working with corpora: issues and insights. – *Applying English grammar. Functional and corpus approaches* s. 11–24. London: Arnold. 15.12.2017.
- 1996: *Text and Corpus analysis. Corpus assisted studies of language and culture*. Oxford: Blackwell.
- Tolonen, Tarja 2008: Yhteiskuntaluokka: menneisyyden dinosauruksen luiden kolinaa? – Tarja Tolonen (toim.), *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli* s. 8–17. Tampere: Vastapaino.
- Van Dijk, Teun. A 1993: Principles of critical discourse analysis. – *Discourse & Society* 4 (2) s. 249–283. ——— 2008: *Discourse & Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Virtanen, Tuija 2009: Discourse linguistics meets corpus linguistics: theoretical and methodological issues in the troubled relationship. – Antoinette Renouf & Andrew Kehoe (toim.), *Corpus linguistics: refinements and reassessments*. Amsterdam: Brill Academic Publishers.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 21.2.2019.
- Waris, Heikki 1948: *Suomalaisen yhteiskunnan rakenne*. Helsinki: Otava.
- Wodak, Ruth 1996: *Disorders of discourse*. London: Longman.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael 2009: Critical discourse analysis: history, agenda, theory and methodology. – Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis*. London: SAGE.

Aineistolähteet

Helsingin Sanomat -verkkosivulla vuosina 2001–2016 julkaistut tekstit.

LIITE 1

Keskiluokan 300 tilastollisesti merkitsevintä kollokaattia.

Sija	Frekv	MI-arvo	Kollokaatti	Sija	Frekv	MI-arvo	Kollokaatti
1	31	10.64133	ylemmän	155	10	6.68714	asemaa
2	67	10.54678	ylempään	156	51	6.68496	ulkomaat
3	36	10.51311	ylempää	157	10	6.67608	poliittisesti
4	43	10.49191	alempi	158	54	6.67486	haluaa
5	49	10.44770	ylempi	159	11	6.65719	lapsista
6	47	10.41861	alempaan	160	18	6.65061	varsin
7	21	10.32046	alempaa	161	18	6.64461	elämään
8	17	10.30512	petetty	162	11	6.63756	veroja
9	10	10.25007	koulutettuun	163	16	6.62603	suurempi
10	15	10.20701	toimeentulevaa	164	33	6.62140	kuvaa
11	24	10.06565	vaurastuva	165	13	6.62041	työttömyys
12	27	10.01318	vaurastunut	166	11	6.60861	kaikkialla
13	20	10.00907	vaurastuu	167	15	6.60797	musta
14	26	9.84009	alemman	168	14	6.60248	köyhyys
15	18	9.69952	koulutetun	169	23	6.58921	Afrikan
16	10	9.62204	varakasta	170	10	6.58022	kiinalaiset
17	14	9.60997	kaupunkilainen	171	10	6.56995	tutkimus
18	10	9.53958	hyvinvoiva	172	18	6.56882	joukossa
19	18	9.47004	nouseva	173	13	6.55664	asuntoja
20	12	9.44898	alaluokka	174	14	6.54388	väkeä
21	56	9.44005	koulutettu	175	35	6.53958	yleensä
22	16	9.43338	kuuluvia	176	18	6.52408	suurta
23	17	9.43065	työväenluokka	177	23	6.52312	ostaa
24	16	9.34318	asuinalueella	178	14	6.50843	ajaa
25	62	9.31941	kasvava	179	19	6.50108	Intiassa
26	20	9.21765	perheistä	180	22	6.49386	tulevat
27	11	9.20315	yläluokkaan	181	10	6.49034	nousseet
28	15	9.16519	ylä	182	11	6.48946	Orpo
29	15	9.16519	koulutettua	183	14	6.48757	koulutus
30	14	9.06565	työväenluokkaan	184	27	6.48425	maksaa
31	15	9.00907	kaupunkilaiset	185	20	6.47589	heillä
32	35	8.99330	perheestä	186	14	6.47383	kaikkein
33	17	8.89008	ikäisen	187	18	6.45947	maiden
34	12	8.84326	keskiluokalla	188	12	6.45684	nousu
35	14	8.83738	vauras	189	12	6.45684	asema
36	24	8.82279	perheeseen	190	11	6.45469	h
37	18	8.75015	yläluokka	191	137	6.45425	hyvin
38	38	8.62428	kaupunkien	192	17	6.45267	kasvu
39	17	8.59240	työväenluokan	193	16	6.45094	Britanniassa
40	17	8.56815	kodissa	194	34	6.44714	asuu
41	14	8.55108	venäläistä	195	12	6.43338	elämästä
42	12	8.54628	yläluokan	196	56	6.43172	suuri
43	10	8.46158	houkutella	197	54	6.43166	uusi
44	14	8.33695	valkoista	198	11	6.42916	Lontoon
45	14	8.33695	kuluttaa	199	21	6.42234	nousee
46	11	8.32345	ikäisten	200	10	6.41489	joukkoon
47	15	8.29447	vetoaa	201	11	6.39580	tuntee
48	14	8.28804	korkeasti	202	29	6.38758	ihmisen
49	104	8.27103	keski	203	10	6.37859	kerrotaan
50	54	8.25982	kuuluvat	204	10	6.36966	koulutuksen
51	13	8.20537	Bangkokin	205	19	6.36404	puolestaan

52	13	8.18113	lähiössä	206	10	6.34318	asukkaan
53	12	8.16519	ikäiset	207	10	6.33447	tarvitsee
54	19	8.15977	kuuluva	208	36	6.32628	joiden
55	14	8.12884	koulutettuja	209	20	6.29588	sunnuntai
56	14	8.06565	elintason	210	38	6.28899	Yhdysvalloissa
57	10	8.03708	ikäisiä	211	17	6.27537	alueella
58	15	8.02768	koulutetut	212	11	6.26958	alkavat
59	25	8.00907	perheessä	213	172	6.26888	tilaajille
60	11	7.94012	työväen	214	12	6.26518	vahva
61	19	7.93507	ikäinen	215	15	6.26105	myötä
62	16	7.92815	amerikkalaista	216	17	6.25104	vanhempien
63	12	7.88508	perheitä	217	26	6.24567	suomalainen
64	11	7.84701	määrittelee	218	13	6.24253	sieltä
65	12	7.84326	tyypillinen	219	48	6.23107	pääkirjoitus
66	24	7.84326	tavallista	220	28	6.22915	elää
67	12	7.80262	unelma	221	28	6.22627	itsensä
68	16	7.78767	kaupunginosassa	222	38	6.22611	sijaan
69	10	7.77877	kuuluvan	223	59	6.22173	Venäjän
70	10	7.73223	eliittia	224	12	6.21099	liike
71	14	7.71920	tavalliset	225	11	6.19596	ilmiö
72	21	7.68186	valkoinen	226	12	6.19118	yhteiskunta
73	15	7.66511	taloudellisesti	227	85	6.18226	yhä
74	13	7.66175	pariskunta	228	39	6.17513	miljoonaa
75	12	7.65061	tavallisen	229	17	6.17126	suomalaisen
76	12	7.65061	edustavat	230	44	6.16703	mielipide
77	13	7.64507	miljoonat	231	14	6.16151	muutti
78	24	7.62381	köyhät	232	11	6.16051	Amerikan
79	18	7.60331	perheiden	233	10	6.15492	Saksassa
80	20	7.60098	rikkaat	234	12	6.15236	tapaan
81	24	7.59750	köyhiä	235	30	6.14218	jolla
82	21	7.58022	rikkaiden	236	46	6.12161	alkoi
83	13	7.56446	venäläinen	237	14	6.10218	Helsinki
84	10	7.55976	kärsii	238	11	6.09882	seuraa
85	18	7.54628	arjen	239	18	6.09398	maissa
86	16	7.54209	tausta	240	18	6.09398	arvioi
87	12	7.51311	taitaa	241	19	6.08476	eniten
88	27	7.50584	amerikkalainen	242	23	6.07825	menee
89	68	7.50063	kasvaa	243	22	6.07552	puolue
90	10	7.50005	suhtautuu	244	24	6.07470	olemme
91	10	7.48069	pääasiassa	245	10	6.06565	jatkuvasti
92	14	7.48069	köyhyydestä	246	12	6.05368	alkanut
93	15	7.46158	perheet	247	19	6.05054	entistä
94	18	7.43856	väestöstä	248	20	6.04773	johon
95	17	7.41976	tavallinen	249	11	6.04611	miljoonan
96	15	7.38758	pelkää	250	24	6.03296	elämä
97	19	7.37812	asuvat	251	10	6.03003	kokoomus
98	58	7.37212	elämää	252	13	6.02193	nuoria
99	11	7.37128	muuttavat	253	12	6.01254	joukko
100	58	7.35378	Intian	254	45	6.00753	samalla
101	36	7.30958	kotimaa	255	27	6.00036	keskiluokkaa
102	13	7.29360	useampi	256	29	5.99763	talous
103	11	7.27715	opiskelijat	257	12	5.98955	muuttanut
104	15	7.22838	enimmäkseen	258	11	5.98282	pakko
105	11	7.21765	toimeen	259	10	5.98159	tarkoitus
106	20	7.21765	edustaa	260	20	5.98159	kaikkea
107	36	7.21321	kasvanut	261	30	5.97706	isä
108	83	7.20420	kuuluu	262	10	5.97480	saakka
109	10	7.20171	kiinalaisten	263	12	5.95573	kansan
110	10	7.15492	rikkaita	264	13	5.95359	vapaa

111	17	7.14412	valtaosa	265	61	5.95199	ihmiset
112	10	7.13965	väestö	266	14	5.95176	joutuu
113	61	7.13841	perhe	267	67	5.95084	osa
114	18	7.13124	amerikkalaisen	268	24	5.95017	nopeasti
115	10	7.12454	matkustaa	269	13	5.94847	kertovat
116	15	7.12454	lapsensa	270	14	5.94701	pidetään
117	21	7.10747	vähintään	271	14	5.93755	olevansa
118	42	7.10747	syntyi	272	28	5.93049	uutta
119	17	7.09134	enemmistö	273	154	5.92857	julkaistu
120	84	7.08815	Kiinan	274	21	5.92191	kaupunki
121	10	7.05129	tavallisia	275	87	5.91315	jonka
122	14	7.04519	eliitti	276	34	5.91280	suurin
123	37	7.03098	lähinnä	277	12	5.91184	Obama
124	11	7.01412	useammin	278	10	5.90861	maanantaina
125	11	7.00152	eliitin	279	16	5.90780	miehen
126	12	6.99526	asuva	280	11	5.90450	osoittaa
127	50	6.98978	keskiluokan	281	23	5.89433	saattaa
128	39	6.98298	etenkin	282	11	5.89281	koti
129	10	6.98159	nousta	283	20	5.89252	pieni
130	20	6.96131	Brasilian	284	11	5.88701	alun
131	24	6.95017	kasvoi	285	16	5.87978	puolesta
132	63	6.94912	perheen	286	10	5.87662	mahdollisuus
133	17	6.92815	kehitys	287	33	5.86022	alkaa
134	13	6.89819	sarjassa	288	17	5.85299	naiset
135	31	6.89469	varaa	289	39	5.84009	ihmisiä
136	12	6.84326	laaja	290	17	5.83118	saavat
137	15	6.84326	Aasian	291	15	5.82686	varsinkin
138	44	6.83020	erityisesti	292	10	5.82686	itsestään
139	12	6.82279	vauhtia	293	19	5.82493	nuorten
140	21	6.80835	melko	294	14	5.81989	euron
141	13	6.77513	uuteen	295	11	5.81910	vaatii
142	39	6.77513	keskiluokkaan	296	73	5.81835	enemmän
143	39	6.76309	nuoret	297	12	5.81772	tärkeä
144	10	6.75531	Kiinaan	298	35	5.81642	monet
145	12	6.74372	suurten	299	10	5.81469	naisen
146	104	6.72498	keskiluokka	300	11	5.80809	alueen
147	28	6.71920	syntynyt	301	416	5.80797	ovat
148	28	6.71112	muuttaa	302	25	5.79800	joissa
149	34	6.70355	vanhemmat	303	25	5.78114	edelleen
150	17	6.70025	köyhien	304	15	5.77877	nuori
151	11	6.69726	huomattavasti	305	11	5.77555	mukaansa
152	21	6.69243	noussut	306	19	5.77132	näkyy
153	35	6.69031	Kiinassa	307	19	5.77132	nainen
154	10	6.68714	luokka	308	15	5.76309	iso

LIITE 2

Työväenluokan tilastollisesti merkitsevät kollokaatit.

Sija	Frekv	MI-arvo	Kollokaatti	Sija	Frekv	MI-arvo	Kollokaatti
1	9	11.48851	perheeseen	98	66	7.249	ovat
2	6	11.04106	taustaltaan	99	10	7.248	yhä
3	8	10.97067	taustansa	100	6	7.213	s
4	8	10.97067	kannattajista	101	6	7.193	täällä
5	5	10.77802	Alakosken	102	10	7.16921	osa
6	13	10.62048	Aaltosen	103	5	7.15743	oman
7	5	10.51499	ylpeitä	104	6	7.15353	onko
8	8	10.31859	kuuluvansa	105	27	7.12564	hänen
9	5	10.29259	valkoisen	106	42	7.10694	joka
10	5	10.19306	yläluokkaan	107	12	7.07758	olivat
11	5	10.19306	varttunut	108	7	7.07758	ainakin
12	5	10.19306	valkoisia	109	5	7.03386	kuuluu
13	11	10.19306	tausta	110	9	7.02908	luvulla
14	6	10.11506	kuuluva	111	6	7.01426	edes
15	11	10.02800	Veikko	112	344	6.95933	ja
16	11	9.91552	keskiluokkaan	113	16	6.92940	paljon
17	5	9.77802	keskiluokkainen	114	6	6.92836	jota
18	5	9.70763	valkoinen	115	13	6.91241	sillä
19	5	9.70763	kuuluu	116	9	6.89266	itse
20	11	9.56503	alueella	117	9	6.88186	enemmän
21	20	9.54536	keskiluokka	118	5	6.88078	työväenluokka
22	5	9.51499	perinteisesti	119	6	6.87917	näin
23	12	9.38570	keskiluokan	120	5	6.87113	suuri
24	6	9.36298	kokee	121	69	6.86557	oli
25	7	9.33745	keskiluokkaa	122	6	6.85519	vastaan
26	7	9.26345	jalkapallo	123	9	6.84991	siihen
27	5	9.24197	lad	124	9	6.84991	kuten
28	6	9.15353	kuului	125	290	6.84712	on
29	5	9.05556	tapa	126	5	6.84256	siksi
30	9	9.04106	etenkin	127	14	6.78448	he
31	12	9.02313	perhe	128	10	6.78254	esimerkiksi
32	7	9.00041	edustaa	129	8	6.77802	tulee
33	11	8.87990	syntynyt	130	15	6.77502	eivät
34	12	8.79313	syntyi	131	5	6.76903	voisi
35	8	8.75565	keski	132	5	6.76903	kulttuuri
36	6	8.74827	Englannissa	133	19	6.75682	ollut
37	5	8.70763	liittyy	134	18	6.74582	mukaan
38	7	8.58538	nuoret	135	40	6.74130	myös
39	5	8.57639	Aaltonen	136	23	6.74125	niin
40	10	8.51499	itseään	137	42	6.73467	kuin
41	10	8.45609	Britanniassa	138	5	6.71624	mielestä
42	6	8.43225	kasvanut	139	5	6.64052	minä
43	10	8.42752	pohjois	140	9	6.61256	ennen
44	6	8.38570	maa	141	9	6.60810	ne
45	5	8.31859	puolestaan	142	11	6.60446	jonka
46	5	8.31859	olemassa	143	9	6.59480	vaan
47	5	8.29259	näkyy	144	17	6.58240	jos
48	9	8.28973	itsensä	145	6	6.58162	eli
49	6	8.27552	miesten	146	50	6.57796	mutta
50	5	8.24197	Irlannin	147	12	6.56857	vielä
51	8	8.22343	miehet	148	5	6.55305	sai

52	6	8.21324	osaa	149	15	6.54792	sitä
53	6	8.15353	työtä	150	22	6.54745	tai
54	6	8.15353	Lontoossa	151	23	6.53009	sen
55	7	8.12594	työväenluokkaan	152	33	6.50953	ole
56	5	8.12267	käyttää	153	5	6.49262	toinen
57	6	8.05920	varsinkin	154	8	6.48340	koska
58	5	8.05556	toisin	155	8	6.46514	olen
59	8	8.05010	äiti	156	5	6.42047	aika
60	11	7.98006	siis	157	11	6.34871	n
61	7	7.95602	perheen	158	5	6.32516	kaksi
62	7	7.91295	tehnyt	159	9	6.32224	kaikki
63	5	7.91012	luokka	160	26	6.30854	kun
64	5	7.89050	huolimatta	161	13	6.29855	julkaistu
65	10	7.87113	monet	162	8	6.29018	ko
66	9	7.86048	isä	163	14	6.27931	jo
67	7	7.85746	nykyään	164	8	6.27023	hyvin
68	18	7.82382	enää	165	47	6.26989	hän
69	6	7.80839	naiset	166	7	6.25895	koko
70	5	7.76010	sdp	167	68	6.24802	ei
71	13	7.74375	silti	168	7	6.21905	juuri
72	5	7.74240	pitkään	169	7	6.19736	aina
73	12	7.74093	jopa	170	10	6.13705	siitä
74	10	7.73363	Britannian	171	7	6.13005	sekä
75	9	7.72878	samalla	172	7	6.12594	kertoo
76	5	7.72491	olleet	173	5	6.11126	tv
77	5	7.70763	tänään	174	6	6.11032	tämä
78	13	7.68404	prosenttia	175	11	6.05506	voi
79	5	7.65701	erityisesti	176	13	6.05429	vain
80	10	7.63234	elokuva	177	5	6.01780	yksi
81	10	7.58425	heidän	178	14	6.01362	nyt
82	5	7.57639	kaikkea	179	34	5.97674	se
83	7	7.57415	moni	180	6	5.94936	pitää
84	6	7.56857	oma	181	5	5.90519	viime
85	5	7.56079	vaikea	182	7	5.89189	jälkeen
86	6	7.53009	suurin	183	11	5.88651	sanoo
87	16	7.52063	luvun	184	5	5.87113	suomessa
88	14	7.46643	taas	185	7	5.86770	mitä
89	8	7.42047	tehdä	186	43	5.85944	että
90	5	7.39951	puolueen	187	8	5.81224	vaikka
91	10	7.39951	ihmiset	188	5	5.75122	Suomen
92	20	7.36186	jossa	189	6	5.58820	kanssa
93	5	7.33176	alussa	190	7	5.53281	olisi
94	15	7.29259	kuitenkin	191	5	5.52252	eikä
95	9	7.28973	usein	192	6	5.40588	olla
96	6	7.28617	teki	193	5	5.24820	vuonna
97	17	7.26186	jotka	194	5	5.17217	sitten